

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
LÄÄNEMERESOOME KEELTE ÕPPETOOL

Kadri Jaanits

LEKSIKAALSETEST KOLLOKATSIOONIDEST SOOME JA
EESTI KEELES

Magistritöö

Juhendaja dotsent Heinike Heinsoo

TARTU 2004

Sisukord

Sissejuhatus	4
1 Kollokatsiooni definitsioonist	6
1.1 „Üldine“, „loomulik“, „tavapärane“	7
1.2 „Transparentsus“	8
1.3 Kollokatsiooni moodustumine	8
2 Kollokatsioonide liigitamine	10
2.1 Grammatilised kollokatsioonid	10
2.2 Leksikaalsed kollokatsioonid	11
2.2.1 Vabad kollokatsioonid	12
2.2.2 Piiratud kollokatsioonid	13
3 Kollokatsiooniga piirnevad nähtused	15
3.1 Kollokatsioonid ja idioomid.....	15
3.2 Kollokatsioonid ja metafoorid	16
3.3 Kollokatsioonid ja liitsõnad	17
3.4 Kollokatsioonid ja vabad sõnaühendid	18
4 Sõna tähendus kollokatsioonis	20
5 Kollokatsioonid ja sünonüümia	23
5.1 Sünonüümia	23
5.2 Sünonüümsed kollokeerujad ja sünonüümsed kollokatsioonid	24
6 Kollokatsioonide koht võõrkeeles õpetamisel	29
6.1 Sõnavara süstemaatiline õpetamine	29
6.2 Kollokatsioonide koht võõrkeeles õpetamisel	32
6.2.1 Milliseid kollokatsioone õpetada?	33
6.2.2 Kuidas õpetada?	35
6.3 Soome keele kollokatsioonide õpetamine eesti õppijale.....	36
7 Kollokatsioonid ja sõnaraamatud	40
7.1 Kollokatsioonid üks- ja kakskeelsetes sõnaraamatutes.....	40

7.2 Kollokatsioonid eesti-soome, soome eesti sõnaraamatutes	42
7.3 Kollokatsioonisõnaraamatud.....	43
7.3.1 Ükskeelsed kollokatsioonisõnaraamatud	44
7.3.2 Kakskeelsed kollokatsioonisõnaraamatud	47
8 Kollokatsioonisõnaraamatu ülesehitus	50
8.1 Kollokatsioonide valik ja liigendamine sõnaraamatus.....	50
8.2 Soome-eesti kollokatsioonisõnaraamatu ülesehitus.....	51
8.2.1 Märksõnade valik ja materjali kogumine.....	52
8.2.2 Sõnaartikli ülesehitus	53
9 Soome-eesti kollokatsioonisõnaraamat	54
Kokkuvõte.....	100
Conclusions	103
Kirjandus	106

Sissejuhatus

„You shall know the word by the company it keeps”, kirjutas briti keeleteadlane J. R. Firth 1957. aastal kirjeldades sõnade süntagmaatilist kalduvust esineda koos (*collocate*) viisil, mida on kerge ette ennustada (Crystal 1988:105). Termin ”kollokatsioon” on seega algselt Firthi looming, katse tõmmata selge piir sõna kollokatsioonalse, kontekstuaalse ja kontseptuaalse tähenduse vahele. Firthi käsitluse kohaselt oli kollokatsioon siiski ainult sõna tähenduse osa, mitte iseseisev leksikaalne üksus, millisena seda oma magistritöös käsitlen. Käesoleva magistritöö teemaks on seega leksikaalsed kollokatsioonid.

Oma töös käsitlen kollokatsiooni definitsiooni ning selle taga peituvat, kollokatsioonide liigitamist ning piiri kollokatsioonide, idioomide ja metafooride vahel, samuti analüüsin kollokatsioonisisest sünonüümiat, juhin tähelepanu kollokatsioonide olulisusele võõrkeelte õpetamisel, annan ülevaate kollokatsioonidest sõnaraamatutes ning kollokatsioonisõnaraamatutest. Olulisima osa minu magistritöös moodustab aga väike soome-eesti kollokatsioonisõnaraamat, kuhu olen 303 märksõna alla kogunud umbes 3600 soomekeelset kollokatsiooni eestikeelsete vastetega.

Töös esitatava näitematerjalina kasutan põhiliselt sõnaraamatu jaoks kogutud eesti- ja soomekeelset materjali ning töö teoreetiline osa tugineb eelkõige eesti ja soome keele kontekstile. Oluline on ka nende kahe keele kontrastiivne semantiline võrdlus.

Kollokatsioon ei ole keeleteaduses loomulikult uus nähtus, kuid sellele on näiteks idioomide või metafooridega võrreldes pööratud teenimatult vähe tähelepanu. Teema käsitlemisel tekitab segadust ka see, et alates Firthist on kollokatsioonidest rääkides kasutatud liigagi palju erinevaid nimetusi. Sama kehtib ka definitsiooni puhul. Kollokatsiooni määratlus varieerub ebamäärasest, kõiki püsiühendeid (ka idioomid, metafoorid jms fraasid) hõlmavast kuni ainult teatud tüüpi sõnakombinatsioonide käsitlevani. Lahknevatel seisukohtadel ollakse ka koosesinemise sageduse olulisuse suhtes kollokatsiooni määramisel. Enamasti mõistetakse kollokatsiooni all siiski

„midagi, mis jääb idioomide ja vabade sõnaühendite vahepeale, on transparentne ja mille terviktähendus peegeldab selle osade tähendust“.

Eesti keele kontekstis on kollokatsioone ja nendega seonduvat vähe uuritud ning ilmselt on ülekaalus sõnade koosesinemise sagedusel põhinev käsitus, mille kohaselt loetakse kollokatsioonideks ka nt idioomid ning ühend- ja väljendverbid (vt nt Kaalep, Muischnek 2002). Soome keele kontekstis on kollokatsioone käsitletud põhjalikumalt ning definitsioon langeb rohkem kokku rahvusvahelise keeleteaduse omaga (vt nt Forsgren 1995, Grönholm 2000, Hakulinen, Ojanen 1976 jne).

Oma magistritöös lähtun järgnevast kollokatsiooni definitsioonist: Kollokatsioon on mingi sõnade rühma igapäevases kasutuses välja kujunenud sõnade loomulik järjestus. Väljend, millest on võimalik aru saada sõnade üksiktähenduse kaudu; eeldades, et kombinatsiooni kõigil sõnadel on iseseisev tähendus (nt *päike tõuseb, küsimust esitada, mõistlik mõte*).

1 Kollokatsiooni definitsioonist

Nagu sissejuhatuses mainitud, ei olda kollokatsiooni definitsiooni suhtes sugugi ühel meelel. Mitmed arvutilingvistid kalduvad kollokatsiooni pidama puhtalt statistiliseks nähtuseks (Kaalep, Muischnek; Kjellmer). Uuritakse ja loetletakse sõnu, mis esinevad teatud leksikaalse üksuse ümbruses. Kui mingid sõnad esinevad sagedamini koos, kui eraldi, moodustavad nad sellise käsitluse kohaselt tähendusliku rühma ja loetakse seega kollokatsioonideks. Lähtudes sõnade koosinemise sagedusest ja jättes määratlemata näiteks ühes väljendis maksimaalselt esineda võivate sõnade hulga, võib lisaks kollokatsioonidele elektroonilistesse keelekorpustesse kaasata ka selliseid „väljendeid“, millel ei ole tegelikult midagi pistmist leksikaalsete kollokatsioonidega.

Näiteks Smadja (1989) on liigitanud kollokatsiooniks ehk fraaskollokatsiooniks ka järgmise lause: *The Dow Jones average of 30 industrials fell X points to Y* (X ja Y on lüngad, mis täidetakse vastavate numbritega). Ka Kjellmeri sõnastikust võib leida selliseid „kollokatsioone“ nagu *Fairmount Park Commission*. Kjellmeri (1994: XIV) järgi on kollokatsioonid sellised üksuste korduvad järgnevused, mis on grammatiliselt korrektsed. Et sõnakombinatsioon liigitataks kollokatsiooniks, peavad selle osad koos esinema vähemalt kaks korda. Selle põhimõtte kohaselt võiks nimetada kollokatsioonideks ka näiteks sõnapaare *isa ja ema* või *õpilased ja õpetajad*, sest nad esinevad tähelepanuväärselt sageli koos. Olen siiski arvamusel, et sellised sõnapaarid esinevad küll samas kontekstis ja kuuluvad samasse teemaringi, kuid kollokatsioonideks neid nimetada ei saa.

Oma magistritöös lähtun seega sissejuhatuses juba esitatud kollokatsiooni definitsioonist, mille kohaselt on kollokatsioon fraseoloogia osa ning omab iseseisvat tähendust ehk teisisõnu: Kollokatsioon on mingi sõnade rühma igapäevases kasutuses

välja kujunenud sõnade loomulik järjestus. Väljend, millest on võimalik aru saada sõnade üksiktähenduse kaudu; eeldades, et kombinatsiooni kõigil sõnadel on iseseisev tähendus (nt *päike tõuseb, küsimust esitama, mõistlik mõte*).

1.1 „Üldine“, „loomulik“, „tavapärane“

Mitmetes kollokatsiooni definitsioonides (Forsgren, Longman, Cruse, Ingo, Bolinger jt) kordub ja varieerub üks ühine määratlus – *tüüpiline, loomulik, üldine kasutus, tavapärane, sageli* – mis muudab definitsiooni mõneti ebamääraseks ja raskesti kasutatavaks. Et rääkida loomuliku keelt, tuleb tunda ka kõnealuse keele kollokatsioone ja osata neid kasutada vastavalt tavapärasele, üldisele keelekasutusele. Näiteks kui soome keeles on loomulik ja korrektne öelda *nostaa perunaa* 'kartulit tõsta', siis eesti keeles kõlab vastav kollokatsioon *kartulit võtta*. Kollokatsioonidest rääkides on seega oluliseks märksõnaks loomulikkus. Kuid mida tähendab õigupoolest „loomulikkus“? Ja mis on see „üldine kasutus“?

Loomulikuks võib nimetada semantiliselt ja kontekstuaalselt laitmatut keelekasutust (Forsgren 1996b:162). Keele loomulikkuse üle võib otsustada ainult keelt emakeelena kõneleja ja ka sellisel juhul ei ole alati olemas absoluutset tõde. Keelesisene varieeruvus on kollokatsioonide puhul piisaval suur, et teatud sotsiolektis (nt arstid, puusepad, teismelised, naised, mehed jne) loomulikuna kõlav kollokatsioon võib teises kontekstis tunduda veider või isegi võimatu. Keel muutub ka aja jooksul. Kollokatsioon, mis tundus loomulik eelmise sajandi alguses, võib kaasaegsest keelekasutusest juba kadunud olla. Iga põlvkonna jooksul muudetakse pisut juba kasutusel olevaid väljendeid ning luuakse uusi.

Teiseks, kui üldine peab olema üldine kasutus, enne kui seda võib nimetada üldiseks? Forsgreni (1996b:162) arvamuse kohaselt võib üldine kasutus tähendada kõike seda, mis sisaldub sõnas *üldine*. Kollokatsioonidest rääkides tähendab see eelkõige esinemissagedust (kui sageli teatud sõnad koos esinevad) ja kinnistumust (kui püsiv ja keelde juurdunud mingi väljend on).

1.2 „Transparentsus“

Mitmes definitsioonis kordub sarnane tähelepanek „... on võimalik mõista sõnade üksiktähenduse kaudu“, „... on siiski täiesti transparentsed“, „... terviku tähendus peegeldab oma osade tähendust“.

Kui kollokatsioonid on transparentsed, siis kelle jaoks? Emakeelt kõneldes ei märkagi me tavaliselt, milliseid sõnu ja kuidas me omavahel ühendame. Olukord muutub märgatavalt õppides või rääkides mõnda võõrkeelt. Nii mõnigi sõnaühend paistab äkki metafoorilise või veidrana, tundub, et sõnaraamatus antud tähendusel pole midagi ühist selle tähendusega, mille sõna mingi väljendis võib saada. Nt:

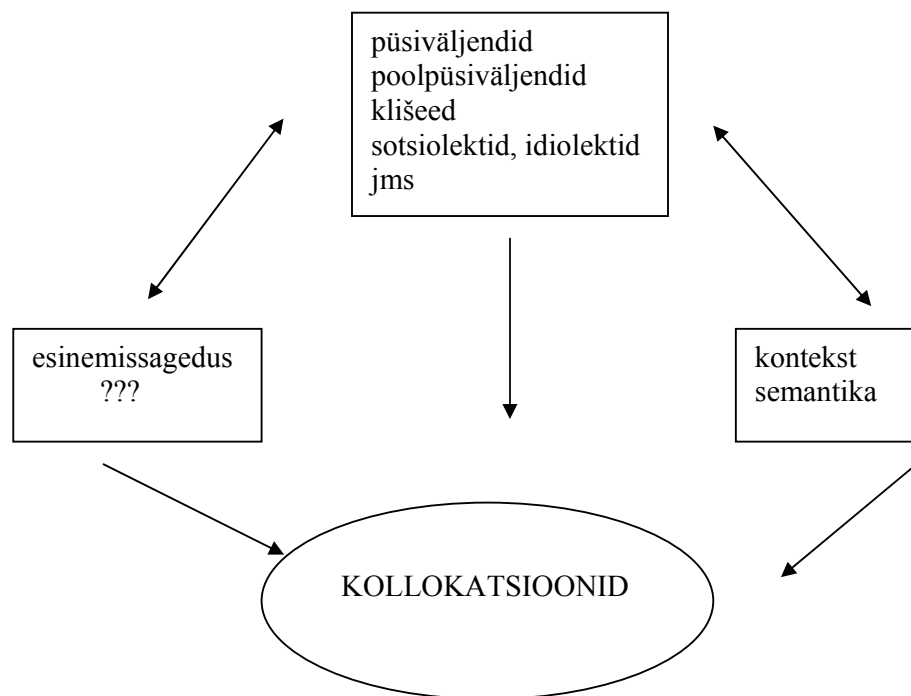
eesti keeles	sõnasõnaline tõlge	soome keeles
<i>kõht on lahti</i>	<i>vatsa on auki</i>	<i>vatsa on löysä</i>
<i>rootsi laud</i>	<i>ruotsalainen pöytä</i>	<i>seisova/nouto pöytä</i>
<i>kooli lõpetada</i>	<i>lopettaa koulu</i>	<i>päästä koulusta.</i>

Kollokatsioonid on siiski transparentsed selles mõttes, et terviku tähendus on teatud mõttes oma osade tähenduste summa ehk kollokatsiooni tähendust on võimalik mõista tema osade tähenduse kaudu. Emakeelne kõneleja ei taju kollokatsioonides enamasti midagi metafoorilist ega pea pingutama nende tähenduse mõistmiseks, erinevalt idioomidest, mille tähendust ei pruugi ka emakeelne kõneleja ilma eelteadmisteta mõista. Kuigi *must kohv* on oma värvilt pigem tumepruun, on kollokatsiooni tähendus 'kohv ilma koore või piimata' selge ja üheselt mõistetav, aga näiteks idioom *naelapea pihta tabada* on läbipaistmatu, kuna selle tähendusel 'täiesti õigesti arvata või vastata' ei ole midagi pistmist naelapeaga.

1.3 Kollokatsiooni moodustumine

Kollokatsioonid on keeleliselt universaalne nähtus. Nende hulgas on palju rahvusvahelisi, ühest keelest teise laenatud väljendeid, mida iga keel on vorminud

vastavalt oma kontekstile, semantikale ja sõnade esinemissagedusele. Selle protsessi kirjeldamiseks esitan pisut muudetud kujul Tuuli Forsgreni artiklist „Kollokaatiokäsitteestä“ (1995:14) laenatud skeemi. Küsimärgid tähistavad siin seda, et kindlasti on kollokatsioonide kujunemisel oma osa veel nii mõnelgi teguril nagu näiteks kultuur ja ajalugu.

JOONIS 1. Kollokatsiooni moodustumist mõjutavad tegurid.

2 Kollokatsioonide liigitamine

Põhimõtteliselt võib kollokatsioonid jagada kaheks rühmaks: grammatilised ja leksikaalsed kollokatsioonid. Et käesoleva magistritöö teemaks on leksikaalsed kollokatsiooni, olen eelnevat kirjutades silmas pidanud just neid ning keskendun ka edaspidi eelkõige leksikaalsetele kollokatsioonidele, peatudes grammatilistel vaid põgusalt.

2.1 Grammatilised kollokatsioonid

Morton Benson (1985:61) räägib suletud konstruktsioonidest (*closed constructions*) ja lõtvadest assotsiatsioonidest (*loose associations*). Suletud konstruktsioonide all peab ta silmas nimelt grammatilisi kollokatsioone: "...a grammatical collocation is a recurrent combination, usually consisting of a dominant word (verb, noun, adjective), followed by a "grammatical" word, typically a preposition" (Benson 1985:61). Thierry Fontenelle räägib avatud ja suletud kategooriatest: "...grammatical collocation involves one element from an open class and an element from a closed class, typically, but not necessarily, a preposition. For example, the verb *depend* collocates with the preposition *on* and not *of*" (Fontenelle 1994:44). Ka Jens Bahns (1993:57) defineerib grammatilise kollokatsiooni üksusena, mis koosneb noomenist, verbist või adjektiivist, millele liitub prepositsioon või muu vastav grammatiline struktuur.

Grammatiline kollokatsioon on seega kombinatsioon, mis koosneb iseseisvast sõnast ja sellega liituvast grammatilisest konstruktsioonist nagu näiteks pre- ja postpositsioonid. Näiteks *believe in* või *move to*. Eesti või soome keele jaoks selline mudel ei sobi. Eesti ega soome keeles ei ole prepositsioonid grammatika ja tähenduse väljendamisel nii olulisel kohal nagu inglise keeles ning verbi ja käändelõpu suhet käsitletaks reksiooniküsimusena.

Grammatilisi kollokatsioone on käsitletud ka kolligatsioonidena. Kolligatsioon on sõnaliikide või sõnaliikide alakategooriate vahel valitsev süntagmaatiline suhe (Hakulinen, Ojanen 1997: 81). Näiteks järjestikuste üksuste kinnistunud järgnevussuhe nagu *iga päev*, aga mitte **päev iga* või tähendust muutev järgnevussuhe nagu *koogivorm* ja *vormikook*.

Grammatilisi kollokatsioone kalduetakse nimetama kolligatsioonideks, kuna nad ei koosne iseseisvatest semantilistest üksustest vaid väljendavad pigem sõnadevahelisi grammatilisi suhteid (Fontenelle 1997: 32). Keeltes, kus prepositsioonidel on niivõrd oluline funktsioon nagu näiteks inglise või saksa keel, võiks siiski ka grammatilisi kollokatsioone käsitleda kollokatsioonidena.

2.2 Leksikaalsed kollokatsioonid

Leksikaalseid ja grammatilisi kollokatsioone käsitletakse sageli vastanditena. Sellel on ka oma põhjus, sest leksikaalse kollokatsiooni konseptsioon on semantiline, grammatilistest kategooriatest sõltumatu suhe. Näiteks suhe kollokatsiooni *kell käib* osade vahel ei muutu, ükskõik kuidas me verbi *käima* pööraksime või substantiivi *kell* käänaksime.

Sissejuhatuses antud kollokatsiooni definitsioon "Kollokatsioon on mingi sõnade rühma igapäevases kasutuses välja kujunenud sõnade loomulik järjestus. Väljend, millest on võimalik aru saada sõnade üksiktähenduse kaudu; eeldades, et kombinatsiooni kõigil sõnadel on iseseisev tähendus (nt *päike tõuseb*, *küsimust esitada*, *mõistlik mõte*).“ käib seega just leksikaalse kollokatsiooni kohta, mida oma töös nimetan lihtsalt kollokatsiooniks.

Nagu öeldud, on kollokatsiooni osadel iseseisev tähendus ja seega on nad leksikaalselt omavahel võrdsed. Semantiliselt ei saa neid alati siiski võrdseiks pidada. Enamasti tundub, et sõnaühendi üks osa on väljendi semantiline tuum ning teatud mõttes alistab ülejäänud sõnad. Seda võiks nimetada kollokatsiooni põhisõnaks ja et enamuse kollokatsioone on kahesõnalised, võib öelda, et kollokatsioon koosneb üldjuhul

põhisõnast ja sellega liituvast kollokeerujast. Tavaliselt on põhisõnaks noomen ja kollokeerujaks verb või adjektiiv:

põhisõna (substantiiv) + kollokeeruja (verb/adjektiiv) = kollokatsioon

uni + sügav = *sügav uni*

päike + tõusma = *päike tõuseb*.

Kollokeerujaks võib olla ka ühendverb:

otsus + vastu võtma = *otsust vastu võtma*.

Noomenit võib kollokatsiooni tuumaks ehk põhisõnaks pidada ka seetõttu, et tavaliselt alustatakse kollokatsiooni moodustamist just noomenist. On midagi (nt kartul) ja tahetakse teda, kuidas väljendada seda, missugune see on (nt värske), mida teeb (nt kasvab) ja mida sellega tehakse (nt võetakse): *värske kartul; kartul kasvab; kartulit võtma*. Selline skeemi tõepärasust märgatakse eelkõige võõrkeelset teksti tootes. Teada on noomen, sobivat verbi või adjektiivi hakkame alles otsima, mõnikord vastab see emakeelsele (nt sm *peruna kasvaa* 'kartul kasvab'), mõnikord kasutatakse teises keeles erineva tähendusega verbi või adjektiivi (nt sm *nostaa perunaa* 'kartulit võtta', sõnasõnaline tõlge 'kartulit tõsta').

Leksikaalsed kollokatsioonid võib jagada vabadeks ja piiratud kollokatsioonideks.

2.2.1 Vabad kollokatsioonid

Vabu kollokatsioone või vaevalt nimetada semantilisteks püsiüksusteks, pigem on nad poolpüsiühendid ja on sellistena pigem võrreldavad vabade sõnaühenditega. Vaba kollokatsiooni osi võib asendada, ilma et tekiks semantilist vastuolu. Näiteks süüa võib kala, kartulit, šokolaadi või tuhandet muud asja ehk teisisõnu võib verbile *sööma* liita piiramatul hulgal atribuute ja verbi *sööma* võib asendada tema sünonüümidega, ilma et väljendi põhitähendus muutuks. Nt *süüa/mugida/nosida šokolaadi*. Piiri vabade sõnaühendite ja vabade kollokatsioonide vahele tõmmata ei olegi võimalik. Kollokatsioone vabadest sõnaühenditest eraldada aitab siiski frekvents, sõnade väljendina koosinemise sagedus. Sellel teema juurde tulen veel hiljem tagasi.

Vaba kollokatsioon on seega teatud leksikaalsete üksuste (mingi sõna) valmidus liituda laia valiku teiste leksikaalsete üksustega (teatud sõnadega) (Carter 1998:70). Enamikul iseseisvatel sõnadel on selline lai ja määramatu hulk sõnu, millel on eeldus

esineda kõnealuse sõna läheduses. Seda sõnade hulka võib nimetada ka sõna kollokatsiooniväljaks.

2.2.2 Piiratud kollokatsioonid

Piiratud kollokatsioonid moodustavad selgema ja hõlpsamini piiritletava kategooria, olles nii oma tähenduse terviklikkusest ja konstruktsiooni püsivusest võrreldavad selliste semantiliste püsiüksustega nagu näiteks idioomid ja metafoorid.

E. Aisenstadt (1983:73) annab kaks kriteeriumi, mis peaksid iseloomustama piiratud kollokatsiooni koostisosi, või vähemalt ühte neist, ning mis seega aitavad otsustada, kas tegemist on piiratud või vaba kollokatsiooniga:

- I Väga kitsas spetsiifiline tähendus, mis lubab lekseemil kollokeeruda vaid piiratud hulga teiste lekseemidega. Nt *õlgu kehitama, pükse kehitama*.
- II Lekseemi (enamasti kollokeeruja: verb või adjektiiv) on kasutatud kaudses (abstraktses, piltlikus) tähenduses. Nt *kell käib, kõht on lahti*.

Piiratud kollokatsioonid võib jagada kaheks nende osade piiratuse põhjal:

- I Kollokatsiooni kumbki osa võib esineda koos vaid piiratud hulga teiste lekseemidega. Nt
õlgu kehitama, pükse kehitama;
õlgu kehitama, õlgu väristama.
- II Piiratud on vaid kollokatsiooni ühe osa koosinemine teiste lekseemidega. Nt
kaarte mängima, kaarte taguma;
viulit mängima, kulli mängima, kaarte mängima, sõda mängima jne.

Seega piisab piiratud kollokatsiooni moodustumiseks ka ainult kollokatsiooni ühe osa piiratusest teiste lekseemidega koosinemisel (paljudes piiratud kollokatsioonides on siiski piiratud mõlema osa koosinevus teiste lekseemidega).

Igor Mel'čuki (2001:30,31) samalaadne jaotus on mõnevõrra põhjalikum. Mel'čuk jagab küll (piiratud) kollokatsioonid sarnaselt Aisenstadtiga kaheks põhirühmaks, kuid teeb seejuures selget vahet kollokatsiooni põhisõna (lekseem A) ja kollokeeruja (lekseem B) vahel ning lähtub oma jaotuses kollokeeruja tähendusest (C) põhisõna ja kogu kollokatsiooni tähenduse (X) suhtes. Ehk (võttes aluseks L keele kollokatsiooni AB): Xi tähendus koosneb tema osade tähendustest: lekseem A + tähendus C = X, nii et

lekseem B väljendab Cd ainult koos Aga esinedes. Formuleering 'B väljendab Cd ainult koos Aga esinedes' katab kaks kollokatsiooni põhitüüpi:

I $C \neq B$ ehk Bl ei ole (sõnaraamatus) Cle vastavat tähendust;

- a) C on n.ö tühi ehk B on A poolt valitud toetama Ad teatud süntaktilises järgnevuses. Nt ingl. *(to) do a favour, (to) give a look, (to) take a step*.
- b) C ei ole tühi, aga lekseem B väljendab Cd ainult kombineerudes lekseemiga A (või piiratud hulga teiste sarnaste leksemidega). Nt must *kohv*, *päike paistab*, *kartuleid võtma*.

II $C = B$ ehk Bl on (sõnaraamatus) Cle vastav tähendus

- a) Xi väljendamiseks võib koos Aga esineda ainult B ega mitte ükski tema sünonüüm. Nt kange (*tugev) *tee*, halb (*paha) *õnn*, *puid lõhkuma* (*purustama).
- b) B sisaldab (olulise) osa A tähendusest ja on seega Aga spetsiifiliselt seotud. Nt *hobune hirnub*, *tilgastanud piim*, *päike loojub*, *raamatut lugema*.

Piiratud kollokatsioonide alaliigina võiks veel esile tõsta kattuvad kollokatsioonid. Piiratud kollokatsioonipaaride vahele võib moodustuda kattuvussuhe, kus kummaski on üks ühine sõna, mida siiski ei saa mõlemas kollokatsioonis asendada sama sõnaga. Näiteks verb *kustutama* kollokeerub nii substantiiviga *tuli* kui ka *janu*; verb *summutada* kollokeerub samuti substantiiviga *tuli* kuid mitte substantiiviga *janu*:

janu kustutada

tuld kustutada;

tuld summutada

**janu summutada.*

3. Kollokatsiooniga piirnevad nähtused

Kollokatsiooni määratluse otspunktideks võiks võtta ühelt poolt vabad sõnaühendid ja teiselt poolt liitsõnad või idioomid, olenevalt sellest, kas määratluse kriteeriumiks on frekvents ja idiomaatilisus või semantiline transparentsus. Nende erinevate sõnaühendite omavahelisi suhteid kirjeldab hästi Pia Seppäse (1996: 15) magistritööst kohandatud skeem. Oma koht kollokatsiooni piirimal on ka metafooril, kuid et metafoorid järgnevale joonisele ei mahu, peatun sellel suhtel pisut hiljem.

vabad sõnaühendid	kollokatsioonid	idioomid	liitsõnad
-juhuslik koosesinemine	-koosesin. kõrge frekvents	-püsiv koosesinemine	
-vaba asendatavus	-piiratud asendatavus	-asendamatus	
-leksikaalne liitumisvabadus	-piiratud leks. liitumisvabadus	-leks. liitumisvabadus puudub	
-vaba süntaktiline varieeruvus	-piiratud sünt. varieeruvus	-sünt. varieeruvus võimatu	

JOONIS 2. Vabade sõnaühendite, kollokatsioonide, idioomide ja liitsõnade vahelised erinevused koosesinemise frekvents ja idiomaatilisuse põhjal

vabad sõnaühendid	kollokatsioonid	liitsõnad	idioomid
-semantiliselt transparentsed	-otsene / piltlik tähendus	-semantiliselt opaaksed	

JOONIS 3. Vabade sõnaühendite, kollokatsioonide, liitsõnade ja idioomide vahelised erinevused semantilise transparentsuse põhjal.

3.1 Kollokatsioonid ja idioomid

Idioomi all peetakse silmas ütlust või väljendit, mille tähendust ei ole üldjuhul võimalik mõista väljendis sisalduvate leksikaalsete üksikosade põhjal (Ingo 2000: 286). See tähendab, et tegemist on piltlike väljenditega, mille pragmaatiline tähendus erineb väljendi puhtast semantilisest tähendusest (nt *teha sääsest elevanti* 'liialdada'). Ehk kui tavalises, mitteidiomaatilises väljendis $A + B + C = ABC$, siis idioomis $A + B + C = X$.

Idioom on seega semantiliselt läbipaistmatu ja kollokatsioon enamasti läbipaistev, kuid mõlemad moodustavad teatud leksikaalse terviku. Nii idioome kui (piiratud) kollokatsioone võib käsitleda leksikaalse tervikuna, sest mõlema terviktähendus on midagi muud kui osade tähenduste summa. Näiteks kollokatsiooni *must kohv* tähendus ei ole ainult 'musta värvi kohv' (värv ongi ehk pigem tumepruun) vaid 'kohv ilma kooreta'. Idioomi puhul on terviku ja osade tähenduserinevused muidugi märksa ilmsemad. Samuti säilitab kollokatsioonis iga leksikaalne üksus oma iseseisva tähenduse. Cruse (1986: 25) määratleb kollokatsiooni ja idioomi erinevused semantilise osa (*semantic constituent*) tähenduse kaudu: idioom on tervikuna üks ja ühtne minimaalne semantiline üksus, kollokatsioon omakorda koosneb ise minimaalsetest semantilistest üksustest.

Idioome on kergem märgata kui kollokatsioone. Nad on naljakad või drastilised ja alati metafoorsed. Neid on keeles vähem kui kollokatsioone ja seetõttu on neid ka kergem sõnaraamatute jaoks loetleda. Kollokatsioon ei eristu esmapilgul nii selgelt vabadest sõnaühenditest, kuigi võib mõnikord samuti olla metafoorne.

Kollokatsioon on kombinatoorne üksus, mis sageli lubab oma osade (vähemalt ühe) asendamist mõne teise sobiva elemendiga, idioom on aga püsiv, kivistunud üksus, mille osad on terviku seisukohast ebaproduktiivsed (Cowie 1981: 224). Ka tema osade grammatiline varieeruvus on enamasti välistatud või vähemalt piiratud (nt *torm veeklaasis*; **tormid veeklaasis*, **torm veeklaasides*). Mõningate idioomid puhul on siiski võimalik suurem varieeruvus, sageli on võimalik minevikuvorm või passiiv. Näiteks idioom *kärbseid pähe ajama* võib esineda ka kujul *ajas kärbseid pähe*, *aeti kärbseid pähe*. Idioom esineb enamasti siiski kivistunud kujul, kollokatsioon lubab aga mitmekesisest grammatilist muutmist. Näiteks: *kägu kukub*, *käod kukkusid*, *kägu ei kuku*.

3.2 Kollokatsioonid ja metafoorid

Metafoori ja kollokatsiooni võrdluse seisukohalt on oluline metafoori piltlikustav, sümboolne olemus. X on Zi suhtes nagu Y. Arvatakse, et inimene kujundab oma maailmapildi mõisteid omavahel võrreldes ja kirjeldades sarnaseid nähtusi võrdluste

kaudu. Näiteks vaidluse kohta kasutatakse sõjandusega seotud väljendeid (*märgist mööda panema, küsimustega pommitama*) jne. Õnnestunud metafoori eelduseks on võrreldavate nähtuste või objektide piisav sarnasus, mis muudab analoogiate leidmise võimalikuks. Näiteks *elu on teekond*: mõlemad algavad, lõpevad, toimub liikumine.

Koolokatsioone on nimetatud ka läbipaistvateks metafoorideks (Forsgren 1996a: 60). Metafoori põhiidee on, et inimesel ei ole teist võimalust abstraktse mõistmiseks kui metafoor (Nikanne 1992: 69). Metafoori kasutatakse sageli abstraktse seletamiseks konkreetse kaudu. Ka piiratud kollokatsioonis kasutatakse nii mõnigi kord väljend ühte osa tema teiseses, sageli piltlikus või abstraktses tähenduses. Ja seetõttu, kuigi kollokatsioon on oma sisult üldiselt konkreetne, on raske tõmmata selget piiri metafoori ja kollokatsiooni vahele.

Selliste piirjuhtumite korral olen kriteeriumiks võtnud nii öelda loomuliku keeletaju, kuigi see mõiste on ka ise üsna ebamäärane. Aluseks on mõttekäik, et kuna osad metafoorid on aja jooksu minetanud oma metafoorsuse, võiks arvata, et neis esinevate sõnade tähendus on seeläbi lihtsalt laienenud. Cruse (1986: 41) nimetab selliseid metafoore 'surnud metafoorideks' (*dead metaphor*). Näiteks sõnal *keel* on tänapäeval ka tähendus 'lukukeel' või kollokatsioon *kõht on lahti* – tavalise kõneleja keeletajus esineb see ilmselt valmis ja täiesti mittemetafoorse üksusena.

3.3 Kollokatsioonid ja liitsõnad

Liitsõna on kahest või enamast osast moodustatud sõna, mille tähendus erineb sageli osade üksiktähendusest, nt *maailm, talupoeg* (Hakulinen, Ojanen 1976: 153.) Siia võiks veel lisada: aga mida on enamasti võimalik mõista tema osade üksiktähenduse kaudu. Seega on kollokatsiooni ja liitsõna definitsioonis mõndagi ühist. Tuuli Forsgren (1996b: 162) on isegi soovitanud käsitleda ka liitsõnu kollokatsioonidena. See oleks tema arvates eriti kasulik kahe keele kontrastiivse kõrvutamise puhul, on ju liitsõnade ja kollokatsioonide struktuur põhimõtteliselt sarnane, liitsõnad lihtsalt kirjutatakse kokku. Ja näiteks inglise keele ei ole alati isegi seda vahet, sest paljud inglisekeelsed liitsõnad (nt *floppy disk, fire escape* jne) kirjutatakse samuti lahku. Forsgren pidas aga silmas

ilmselt seda, et sarnaselt võõrkeelsete kollokatsioonide moodustamisega, ei või ka võõrkeelse liitsõna puhul olla kindel, kas see moodustatakse samadest komponentidest nagu moodustaja emakeeles, probleeme valmistavad ka sünonüümia ja sõnade erinevad tähendusväljad. Nt: est *laud* – sm *lauta*; *pöytä*:

est *aken* + *laud* = *aknalaud*

sm *ikkuna* + *lauta* = *ikkunala* 'aknalaud'

ikkuna + *pöytä* = *ikkunapöytä* 'aknaalune laud'

Liitsõna osade vahel valitseb siiski palju püsivam side kui kollokatsiooni osade vahel. Kui kollokatsioon võiks kujutleda mingiks vabade sõnaühendite ja liitsõnade vaheetapiks, ei ole siiski tõenäoline, et näiteks substantiiv + verb kollokatsioonidest (*kooli lõpetada*, *päike tõuseb*) võiksid kunagi saada liitsõnad. Erinevalt kollokatsioonidest ei võimalda liitsõna ka teiste üksuste paigutamist oma osade vahele (vrd *mööda tuletõrjeredelit*: *tuletõrje mööda redelit*, *tule mööda tõrjeredelit*, aga *päike tõuseb*: *Päike oli juba tõusnud.*, *Oli päike juba tõusnud?*).

Sarnaselt püsiväljenditele võib ka liitsõnu liigitada nende transparentsuse põhjal. Liitsõnad võib jagada läbipaistvateks (*raudtee*, *äratuskell*) ja läbipaistmatuteks ehk kujundlikeks (*koerailm*, *keelekõrv*). Läbipaistvad liitsõnad oleksid lähemal kollokatsioonidele, läbipaistmatud idioomidele. Kuid üldiselt eristab liitsõnu kollokatsioonidest peamiselt siiski liitsõna sisene leksikaalse liitumisvabaduse puudumine ja süntaktilise varieeruvuse võimatus.

3.4 Kollokatsioonid ja vabad sõnaühendid

Vabade sõnaühendite ja kollokatsioonide eraldamisel on põhikriteeriumiks frekvents, see kui tihti mingi sõna esineb mingi teis sõna läheduses. Frekventsist üksi siiski ei piisa, vähemalt mitte siis, kui üritame leida kollokatsioone tekstist, sest näiteks ka selliste sõnapaaride nagu *isa* ja *ema* või *arst* ja *õde* koosesinemise sagedus võib olla üllatavalt kõrge. Kollokatsiooni eristamiseks vabast sõnaühendist läheb seega vaja veel midagi. Kollokatsiooni tähendus on teatud mõttes tema osade tähenduste summa: tervikut on võimalik mõista osade tähenduse kaudu. Terviku tähendus on siiski midagi

enamat kui osade üksiktähenduste summa, näiteks *lauda katma* tähendab kollokatsioonina 'söömiseks vajalikke esemeid teatud viisil lauale asetama', aga vaba sõnaühendina võiks see tähendada ka 'lauda millegagi (nt linaga, kilega, värviga) kinni katma, peitma, varjama'.

Eelnev käib siiski eelkõige piiratud kollokatsioonid kohta. Piir vabade sõnaühendite ja vabade kollokatsioonide vahel on palju hägusem, sest näiteks väljend *šokolaadi süüa* on vaba kollokatsioon, aga tema tähendus on täpselt tema osad tähendust summa. Sellistel juhtudel tuleb tõepoolest abi otsida frekventsist – söömine on tõenäolisim asi, mida šokolaadiga tehakse.

4 Sõna tähendus kollokatsioonis

Sõnavara siseste semantiliste suhete kaudu moodustavad sõnad erinevaid tähendusvälju ja võrgustikke. Semantilised suhted võivad olla nii leksikaalsed kui süntagmaatilised, mõlemad ühendavad sõnade põhitähendusi omavahel (Karlsson 1998: 233). Eri tähendusväljade sõnade valmidus esineda koos teiste tähendusväljade sõnadega on väga erinev. Mida sisukam sõna on ehk mida laiem on tema tähendus, seda suurem on temaga koos esineda võivate sõnade hulk. Näiteks adjektiivid *hea* ja *halb* võivad määratleda palju erinevamate tähendusväljade substantiive kui näiteks *hapu* või *magus*. Cruse (1986: 107) nimetab selliseid eri tähendusväljadesse kuulvate sõnade koosesinemist piiravaid omadusi sõnade valikukitsendusteks, Kangasniemi (1997: 68) juhib tähelepanu tõsiasjale, et väga rangeid valikukitsendusi võib lugeda osaks sõna tähendusest.

Ka kollokatsioon on teatud süntagmaatiline koosesinemistendents. Teatud sõnad kollokeeruvad omavahel ehk sõnadel on oma kollokatsiooniväli. Näiteks sõna *päike* kollokatsioonivälja kuuluvad muuhulgas verbid *tõusma*, *loojuma* ja *paistma*. Carteri (1998: 52-53) järgi koonduvad sõnad leksikaalsetesse sarjadesse (leksikaalsed sarjad on omavahel liitunud leksikaalsed võimalused, millest on võimalik moodustada semantiliselt motiveeritud tekste), mis moodustuvad, kui kahe või enama sõna kollokatsiooniväljad enamjaolt kattuvad nagu näiteks substantiivide *raamat* ja *artikkel* kollokatsiooniväljad (*raamatut/artiklit lugema*, *kirjutama*, *avaldama* jne). Nende kollokatsioonaaalsete suhete piirid on enamasti hajusad ning seetõttu raskesti määratletavad. Sõna kollokatsiooniväli annab siiski teavet sõna tüüpiliste kasutusvõimaluste kohta.

Cruse (1986: 106) nimetab väljendeid, mille esinemist mingi teise sõna naabruses on tema tähendusvälja põhjal kerge ennustada, tautonüümideks. Kangasniemi (1997:68) toob tautonüümia kohta näiteks väljendid *hevonon hirnuu* 'hobune hirnub', *aurinko paistaa* 'päike paistab' ja *onkia kalaa* 'kala püüda', mis õigupoolest on kollokatsioonid. Tautonüümia vastandina räägib Kangasniemi keelelistest

anomaaliatest, mitmesõnalistest väljenditest, mis on mingil moel vastuolulised, näiteks lause *Tema kirjutusmasinal on kurjad kavatsused* on mõttetu, sest elutu asi ei või osaleda teadlikus tegevuses (Kangasniemi 1997: 68). Piiratud kollokatsioon on siiski täpsemalt määratletud ja kindlapiirilisem nähtus kui tautonüümia, mida võiks võrrelda vabade kollokatsioonidega.

Leksikaalsed tähendusväljad on olulised ka keelte kontrastiivsel võrdlemisel, sest tõenäosus, et mitmes (või ainult kaheski) keeles samatähenduslike sõnade tähendusväljad kattuksid, on väga väike. Näiteks eestikeelsetele substantiividele *puu* ja *puit* vastab soome keeles üksainuke sõna *puu*. Samuti leidub eestikeelsele sõnale *laud* soome keelest vähemalt kaks eritähenduslikku vastet *lauta* ja *pöytä*. Sõnade tähendusväljade vahelised erinevused kasvavad liikudes abstraktsele tasandile, kus nähtustevahelised piirid muutuvad järjest hägusemaks.

Teine tegur, mis mõjutab eri keelte sõnade tähendusväljade moodustumist, on see, et teatud eluvaldkonnad on ühes keeles kesksemad kui teises. Sellise keske valdkonna sõnavara tähendusväljad on arenenud laiemaks ja täpsemaks kui teised ning kui teisekeelne tähendusväli on kitsam, ei saa nende kahe keele sõnad loomulikult olla semantiliselt identsed.

Kollokatsioon ei ole pelgalt sõnadevaheliste seoste hulk. Kollokatsiooni puhul tuleb arvestada ka pragmaatikaga, sõna tähendusega kontekstis. Sõna kollokatsioonaalsete suhete all peetakse eelkõige silmas suhet nende sõnadega, mis antud sõnale kirjas või kõnes eelnevad või järgnevad. Oluline on ka mõju, mis koosesinevatel sõnadel on üksteisele.

Kollokatsiooni sõnavalikut ei saa loogiliselt tuletada sõnade tähendusest. Näiteks võib öelda *blondid juuksed*, aga mitte **blondid püksid*, kuigi kõnealune värvitoon oleks identne. Hästi tuleb see nähtus esile, kui püüame võõrkeelsete sünonüümide hulgast leida mingisse kollokatsiooni sobivat kollokeerujat. Näiteks miks *parvi hyttysiä* ‘parv sääski’ aga *lauma hevosia* ‘kari hobuseid’? Miks *kell lööb* aga mitte *kell äigab* või *virutab*?

Asja võib muidugi võtta ka nii, et sõna saab kollokatsioonis kitsama ja spetsiifilisema tähenduse. Sõnaraamatud annavad sõnale sageli mitmeid teiseseid

tähendusi, millest osad on võimalikud ainult teatud püsiühendites. Laenan siinkohal näite Howard Jacksonilt (1988: 98), kus inglisekeelne sõna *strong* 'tugev' saab eri kollokatsioonides järgnevaid erinevaid tähendusi:

a strong woman: 'tugev naine – aktiivne kehaline tugevus'

a strong door: 'tugev uks – passiivne füüsiline tugevus'

a strong tea: 'kange tee – tugev maitse ja võibolla ka värv'

a strong personality: 'tugev iseloom – vaimne tugevus'

Selle, kuidas sõna *strong* peaks tõlgendama (või tõlkima), määrab kollokatsioon, kus ta esineb.

Palmer (1981: 98-99) teeb vahet sõna kollokatsionaalse piiratuse ja sõna kollokatsioonivälja vahel. Sõna kollokatsiooniväli ühendab sõnu, mis suurema tõenäosusega koos esinevad (nt *lugema* ja *raamat*), kollokatsionaalne piiratus tähendab aga seda, et mingi sõna võib esineda ainult koos teatud teiste sõnadega (nt adjektiiv *tilgastanud* võib esineda ainult koos substantiiviga *piim*).

5 Kollokatsioonid ja sünonüümia

Järgnevas peatükis käsitlen kollokatsioone sünonüümia vaatenurgast ehk teisisõnu uurin, kui palju võib kollokatsiooni sõnavalik varieeruda, ilma et tähendus sellest muutuks. See tähendab ühest küljest lähisünonüümide ja teisest küljest erinevate, kuid mittesünonüümsete sõnade kasutamist sama kollokatsiooni kollokeerujana.

5.1 Sünonüümia

Terminit *sünonüüm* kasutatakse üldiselt viitamaks sellistele vormilt erinevatele sõnadele, mille denotatiivne tähendus on identne. Sünonüümia kahe lekseemi vahel on täielik, kui sünonüüme võib vastastikku teineteisega asendada igas kontekstis, ilma et muutuks denotatsioon ja väljendi tõeväärtus ega näiteks stiil või afektiivne tähendus (Karlsson 1998: 219). Täielikke sünonüüme on keeles väga vähe või üldse mitte. Seetõttu räägitakse semantilises analüüsis tavaliselt kas lähisünonüümidest või kognitiivsetest sünonüümidest. Sellised lähisünonüümid ehk kognitiivsed sünonüümid võivad teineteisest stilistiliselt erineda, nõutav on siiski tõeväärtuslik ja süntaktiline identsus (Cruse 1989: 270). Lausele vastav tõelus peab jääma samaks mõlema sünonüümi puhul.

Sünonüümipesade paljud sõnad ongi sageli stilistiliselt markeeritud, nii et neid saab kasutada ainult teatud kontekstis. Osa lähisünonüümidest võib sobida ainult mingi kindla tekstiliigiga. Eraldavad tunnusjooned võivad olla ka keelevälised valikukriteeriumid nagu näiteks kommunikatsioonisituatsioon või kõneleja suhtluseesmärgid. Järgnevalt võtan vaatluse alla lähisünonüümide kasutuse kollokatsioonides.

5.2 Sünonüümsed kollokeerujad ja sünonüümsed kollokatsioonid

Erinevalt idioomidest ja metafooridest on kollokatsiooni osade asendatavus küll piiratud, kuid mitte välistatud. Piiratud kollokatsiooni moodustumiseks piisab ainult kollokatsiooni ühe osa piiratusest teiste lekseemidega koosinemisel, seega on mõnikord ka piiratud kollokatsioonis võimalik asendada kollokeerujat mõne tema lähisünonüümiga, ilma et kollokatsiooni tõeväärtus muutuks. Näiteks:

tehdä/laittaa ruokaa,

sammuttaa/tukahduttaa tuli.

Enamasti võimaldavad abstraktsed lekseemid rohkem varieerumist kui konkreetset või spetsiifilist tähendust väljendavad. Kui lähtuda sõnaliikidest, siis peetakse näiteks adjektiive nõrgemini kollokeeruvaks kui verbe, verbi on enamasti võimalik ilma väljendi tähendust muutmata asendada ainult ühe lähisünonüümiga. Enamasti on siis tegemist sünonüümipaariga ning enamasti on üks sünonüümidest esinemissageduselt domineeriv. Vaadelgem siinkohal näidet *sammuttaa/tukahduttaa tuli*.

„Suomen kielen perussanakirja“ ja „Soome-eesti suursõnaraamatu“ järgi on mõlemad variandid võrdselt võimalikud, ka soome keele elektroonilise keelekorpuse (SKTP) põhjal on võimalik kasutada mõlemat verbi, kuid nende esinemissagedused erinevad teineteisest järsult. Verb *sammuttaa* esines korpuses 275 korda, millest koos substantiiviga *tuli* (või *liekki* või mõni muu põlev ese) 123 korda ehk 45 %. Verb *tukahduttaa* esines korpuses 189 korda, millest koos substantiiviga *tuli* (või *liekki* või mõni muu põlev ese) 13 korda ehk 7 %. Keelekorpuse materjalide põhjal kasutatakse seega verbi *sammuttaa* märksa sagedamini kui verbi *tukahduttaa*, kuigi soome keele sagedussõnaraamatu põhjal on verbide esinemissagedus võrdne. Tulemuste põhjal võib järeldada, et kõnealuses kollokatsioonis on verbi *sammuttaa* kasutamine märgatavalt tavalisem.

Kui võrrelda sünonüümipaari *sammuttaa/tukahduttaa* tähenduserinevusi, ei saa neid väljaspool kollokatsiooni *sammuttaa/tukahduttaa tuli* õigupoolest lähisünonüümideks

pidadagi. Tähenduserinevused tulevad ilmekalt esile otsides sõnadele vasteid eesti keelest: *sammuttaa* 'kustutada, peatada, seisma panna'

tukahduttaa 'lämmatada, kägistada, hinge matta, summutada, kustutada' (SES). Kollokatsiooni eestikeelseks vasteks saame seega: *tuld kustutama/summutama*, millest variant *tuld kustutama* esineb märksa sagedamini ka eestikeelses kontekstis, põhjuseks ilmselt kollokatsiooni *tuld summutama* mõnevõrra spetsiifilisem tähendus: 'tuld lämmatama, leeke summutama'. Sama põhjus on ilmselt ka soomekeelse kollokatsiooni *sammuttaa tuli* sagedasemal esinemisel keelekorpuses.

Järgnevalt otsisin sünonüümisõnastikust sünonüüme mõningatele teistelegi verbidele, mis moodustavad kollokatsiooni sõnaga *tuli* ning seejärel tegin sama sõnaga *kell* kollokeeruvate verbidega. Joonisin alla sellised sünonüümid, mis võiksid asendada kollokeerujat (ilma kollokatsiooni tõeväärtust muutmata) ning kontrollisin nende esinemist EKI Tekstikorpuses:

tuld lööma äigama, virutama, lajatama, kähmama, ropsama, lopsama, lartsatama

tuld võtma

tulele panema

(*tikust*) ***tuld tõmbama*** tirima, sikutama, kiskuma, vedama, tarima, katkuma

tuld kustutama (16) *lämmatama* (0), *summutama* (4), *ära puhuma* (0), *surnuks tegema* (1), *surnuks puhuma* (1)

tuld süütama (11) *lätma* (6), *põlema panema* (5), *hakatama* (0), *tegema* (9)

(*suitsule*) ***tuld pakkuma*** *andma* (0), ängama

tuld tegema valmistama, meisterdama

kell käib ette

kell jääb taha

kell käib kõnnib, astub, sammub

kell lööb äigab, virutab, lajab, kähmab, rehmab, ropsab, lopsab, lartsatab

kell seisab

kell heliseb (15) *helab*, *helatab*, *helahtab*, *kõliseb* (2), *kuliseb*, *kiliseb*, *tiliseb* *tiniseb*, *tiriseb* (0)

kell tiks_{ub} (12) *tiksuta*_b (0)

Seega on varieerumine võimalik, kui verbi pole kasutatud spetsiifilises või piltlikus tähenduses. Näiteks kollokatsioonis *kell käib* ei saa kollokeerujat asendada tema sünonüümidega, sest verb *käima* esineb metafoorilises tähenduses. On ka ilmne, et sageli on sõnad sünonüümsed ainult teatud kontekstis. Selliseks kontekstiks võib olla ka kollokatsioon, näiteks eelpool esitatud verbi *süütama* sünonüümidest ei saaks verbi *tegema* väljaspool kollokatsiooni *tuld süütama* verbi *süütama* sünonüümseks pidadagi.

Adjektiive peetakse verbidest nõrgemini kollokeeruvaiks. Adjektiiv + noomen kollokatsioonides peaks seega adjektiivi asendatavus olema küllalt suur. Nii see siiski alati ei ole. Vähemalt piiratud kollokatsioonis võib adjektiiv moodustada põhisõnaga vägagi püsiva üksuse. Näiteks:

värske kartul

must kohv.

Antud juhul on põhjuseks nii see, et adjektiividele *värske* või *must* (värvus) ei leidu kuigi palju sünonüüme, kui ka see, et mõlemat adjektiivi kasutatakse piltlikus tähenduses.

Järgnevalt otsisin sünonüümisõnastikust sünonüüme mõningatele adjektiividele, mis kollokeeruvad substantiiviga *tuul*. Joonisin alla sellised sünonüümid, mis võiksid asendada kollokeerujat (ilma kollokatsiooni tõeväärtust muutmata) ning kontrollisin nende esinemist EKI Tekstikorpuses:

nõrk (2) *jõuetu*, *ramb*, *rambe* (0), *rammetu* (0), *roidunud*, *oimetu*, *rauge* (0), *närb*,
närvetu, *kuhtunud*, *loid* (0), *närbe*, *nõrgake*, *nõrguke*

jäine (1) -

mõõdukas (0) *paras* (0)

kõva (4) *kange* (3), *kibe*, *krõbe*, *suur* (1), *vali* (4), *käre*, *vägev* (1)

külm (4) väga *külm*: *kivikülm*, *teraskülm*, *tulikülm*, *jääkülm* (0), *raudkülm* (0), *jäine* (1),
tarretamapanev (0), *surnükülm*, *koolnükülm*

soe (2) *läämi* \murd\; *pehmelt soe*: *sumesoe*, *mahesoe*, *sametsoe*

tugev (33) *intensiivne*, *vali* (4), *kange* (3), *kõva* (4)

puhanguline (0) -

lõikav (1) *vahe* (0), *terav*, *nugaterav*, *läbitungiv* (0), *kibe*, *torkiv*.

Adjektiivide varieeruvus on seega tõepoolest pisut suurem kui verbidel, see tähendab eelkõige, et leidub rohkem võimalikke sobivaid variante. Sobivaiks loen siinkohal ka sellised lähisünonüümid, mis tundusid võimalikena loomulikust keeletajust lähtudes, kuigi ei pruukinud EKI Tekstikorpuses esineda. Produktiivsed on siiski vaid mõned sünonüümipesad.

Abstraktsete adjektiivide varieeruvus võiks olla suurem. Võtame näiteks soomekeelse adjektiivi *hyvä*. Vaatlesin viit üldkasutatavat soomekeelset kollokatsiooni, kus see adjektiiv esineb. *Hyvä* sünonüümideks annab soome keele sünonüümisõnaraamat: *erinomainen*, *mainio* ja *moitteeton*. Järgnevalt kontrollisin valitud kollokatsioonide esinemissagedust soome keele tekstikorpuses (SKTP):

hyvä (39) / *erinomainen* (1) / *mainio* (1) / *moitteeton* (0) *syy*

hyvä (32) / *erinomainen* (5) / *mainio* (4) / *moitteeton* (1) *maku*

hyvässä (260) / *erinomaisessa* (25) / *mainiossa* (4) / *moitteettomassa* (1) *kunnossa*

hyvällä (81) / *erinomaisella* (2) / *mainiolla* (0) / *moitteettomalla* (0) *tuulella*

hyvän (39) / *erinomaisen* (0) / *mainion* (1) / *moitteettoman* (0) *näköinen*.

Nagu näha, ei ole varieeruvus oluliselt suurem, kuid nii laialt kollokeeruva adjektiivi puhul nagu *hea*, võib eeldada just seda, et mingisse kollokatsiooni sobiv sünonüüm toimib sünonüümina ainult selle kollokatsiooni puhul ega kvalifitseeru muudel juhtudel *hea* sünonüümina. Näiteks:

<i>hea</i>	<i>toit</i>	= <i>maitsev</i>
	<i>laps</i>	= <i>sõnakuulelik</i>
	<i>kuulmine</i>	= <i>terav</i>
	<i>ütlemine</i>	= <i>tabav</i> jne.

Nähtus on võrreldav Igor Mel'čuki leksikaalsete funktsioonide süsteemiga, mille kohaselt on iga sõna (ja selle semantilised suhted, ka kollokatsioon) kirjeldatav u 60 leksikaalse funktsiooniga. Nt võimendajad:

'väga' uni = sügav
vihm = tugev
hääli = vali

Sama kehtib tegelikult ka verbide puhul, näiteks:

tegema		püksi	=	laskma
		väravat	=	lööma
		otsust	=	langetama
		teenet	=	osutama jne.

Seega võib kollokatsiooni sõnavalik varieeruda selliselgi juhul kui ei ole tegemist sünonüümse variatsiooniga. Selline olukord valitseb sageli näiteks kahe erineva keele vahel: samatähenduslikku kollokatsiooni väljendatakse eritähenduslike sõnadega nagu näiteks est *kartuleid võtta* – sm *nostaa perunaa* '*kartulit tõsta' või *lippu heisata* - *nostaa lippu* '*lippu tõsta'. Selliseid kollokatsioone, kus samas kollokatsioonis on kollokeerujana võimalik kasutada kahte või enamat mittedünaamilist sõna, võiks nimetada sünonüümseteks ehk paralleelseteks kollokatsioonideks.

6 Kollokatsioonide koht võõrkeele õpetamisel

Järgnevas peatükis käsitlen kollokatsioonide ja muude väljendite õpetamist soome keele sõnavara õpetamisel, samuti emakeele mõju võõrkeelsete väljendite tootmisele. Analüüsin ka milliseid raskusi kollokatsioonide moodustamine võõrkeele õppijale eelkõige valmistab.

6.1 Sõnavara süstemaatiline õpetamine

Et mõista loetava teksti üldist tähendust, peab aru saama vähemalt 70 – 75% sõnadest. Põhisisu mõistmiseks tuleb aru saada 90% ning detailide ja nüansside tajumiseks koguni 95% sõnadest (Kristiansen 1996: 96). Ometi jääb sõnavara võõrkeele õpetamisel tihti tagaplaanile, kuigi ollakse nõus, et ilma sõnadeta ei ole võimalik midagi öelda. Sõnavara laiendamine jääb sageli grammatika teenistusse: õpikutekstides on põhirõhk käsitletaval grammatilisel teemal ning uusi sõnu õpitakse vaid möödaminnes. Mitmed Soomes läbiviidud uurimused näitavad, et sõnavara õpetuses puudub süstemaatilisus ning piirduakse üksiksõnade õpetamisega (Aalto 1994: 93).

Kommunikatiivse keelekasutuse esimene eeldus on piisava sõnavara valdamine. See on vajalik igas vähegi keerulisemas suhtlussituatsioonis, eriti, kui ei ole aega ega võimalust kasutada abivahendeid. Sellistes olukordades on oluline keeleline järelendus: võõrkeelsest kõnest aru saada on märgatavalt raskem, kui ise lihtsat võõrkeelset teksti toota (Kristiansen 1996: 96). Keeleline järelendus on oluline ka kirjaliku teksti mõistmisel ning samuti keerulisema suulise või kirjaliku teksti tootmisel.

Kui õppija soovib võõrkeelseid sõnu kõnes kasutada, ei piisa sõnade lihtsalt “ära õppimisest”. Suhtlussituatsioonis kasutamiseks peavad sõnad olema kinnistunud produktiivses sõnavaras ning kasutaja peab teadma, millises kontekstis sõna esineb (Saarso 2000: 43). Kuidas aga tagada sõna aktiivset valdamist ja millal üldse on sõna omandatud? Õpetamine on tõhus, kui see tugineb teadmisel sellest, kuidas keelt õpitakse. Eija Aalto (1994: 96) esitab sõna omandamise neljaastmelise protsessina:

- 1) äratundmine;
- 2) arusaamine;
- 3) kasutamine;
- 4) aktiivne kasutamine.

Aalto (1994: 96) eristab ka retseptiivset ja produktiivset sõnavara. Sõna retseptiivne valdamine (äratundmine; arusaamine) tähendab, et õppija tunneb sõna ära ja saab aru selle tähendusest nii kõnes kui kirjas ning suudab sõna eristada teistest sarnastest sõnadest, ja suudab otsustada, kas sõna on esitatud korrektses vormis. Sõna produktiivsel valdamisel (kasutamine; aktiivne kasutamine) lisandub oskus kasutada sõna nii grammatiliselt kui funktsionaalselt õigesti ja sobivalt nii kõnes kui kirjas ning oskus asetada sõna sobivale kohale tema sünonüümide suhtes.

Sõna produktiivne omandamine on 50-100% raskem kui retseptiivne (Aalto 1994: 97), seetõttu tuleks õppijal kaaluda, kas kõiki sõnu on mõtet lisada oma produktiivsesse leksikoni ning õpetaja ülesandeks oleks õpilast selle otsuse tegemisel aidata. Tuleks teha vahet sõnavara laiendamise (retseptiivne sõnavara) ja juurutamise (produktiivne sõnavara) vahel (Aalto 1994: 101). Leidub ju keeles hulgaliselt harvaesinevaid sõnu, mille puhul piisab täiesti nende tähenduse mõistmisest kõnes ja kirjas, ning oleks tarbetu raisata energiat nende aktiivsele omandamisele.

Sõnavara juurutamisel ehk sõna produktiivsel omandamisel tuleks aga rohkem tähelepanu pöörata mõningatele sõnavara omandamise ja mällu talletamise üldistele seaduspärasustele. Sõnade mällu talletamise kohta toob Aalto (1994: 99) esile neli seika, millega õpetaja peaks arvestama:

- 1) Kuna keelt õpitakse nii kuuldu kui loetu kaudu, on sõna meeldejätmisel oluline nii sõna ortograafiline kui fonoloogiline kuju;
- 2) Sõnade talletuvad mällu kattuvalt ja mitmel eri viisil, nii vormi kui tähenduse kaudu. Seega ristuvad ja kattuvad semantilises leksikonis nii fonoloogilised ja ortograafilised kui ka semantilised ja entsüklopeedilised võrgud;
- 3) Sõnade semantilisel seostamisel on emakeelse kõneleja käsutuses mitmesuguseid vahendeid: rinnastuslike mõistete ühendamine (sinine – punane, vasak – parem), kollokatiivsed assotsiatsioonid (kõrge → puu, pikk → tee), sünonüümid, antonüümid

jne. Võõrkeele õppija kasutab alguses põhiliselt foneetilisi assotsiatsioone, kesktasemel õppija struktuurilisi ja alles edasijõudnud õppija hakkab kasutama ka erinevaid semantilisi seoseid;

4) Tuletised ja liitsõnad ning idioomid ja fraasid omandatakse terviktähenduse järgi, ilma neid osadeks jagamata. Need talletatakse mällu ja tuuakse sealt välja terviküksustena.

Kristiansen (1996: 97) toob omakorda esile kognitiivse psühholoogia seisukoha varasema teadmise olulisusest uue omandamisel: inimene tõlgendab uut informatsiooni alati oma varasematest teadmistest lähtuvalt, uus teadmine põhineb varemõpitul ning varasemat teadmist kasutatakse uue konstrueerimisel. Nii Kristiansen (1996) ja Aalto (1994) kui ka Saarlo (2000) rõhutavad sõnade aktiivse kasutuse olulisust produktiivse sõnavara omandamisel.

Eelnevast lähtudes võib järeldada, et sõnavara juurutamine peaks sisaldama nii suulist kui kirjalikku tegevust ning tähelepanu tuleks pöörata nii sõna vormile, tähendusele ja seostele teiste sõnadega kui ka kontekstile. Eraldi tähelepanu tuleks pöörata idiomaatilistele väljenditele, ning sõnaloomele. Uusi sõnu peaks pidevalt seostama juba omandatud sõnavaraga ning eelkõige peaks kogu protsess nõudma õppijalt võimalikult palju aktiivset tegevust.

On enam kui selge, et siiani vaikimisi heakskiidetud seisukoht sõnade õppimisest kui tegevusest, millega iga õppija peab kodus omaette tuupides vaeva nägema, on vananenud. Süstemaatiline sõnavaraõpetus eeldab, et sõnade õppimisele pööratakse rohkem tähelepanu ka koolitunnis ning et ka õpetaja võtaks endale selles osas suurema vastutuse. See tähendab eelkõige seda, et õppijatele tuleb luua võimalikult mitmekesiseid ja huvitavaid võimalusi sõnavara paremaks omandamiseks. Sõnade kordamine tunnist tundi ja automaatset reageerimist nõudvad sõnadetööd ei taga veel sõnavara produktiivset omandamist. Järgnevates alapeatükkides käsitlem lähemalt ühte võimalust sõnavara efektiivsemaks õpetamiseks: sõna õpetamist kontekstis.

6.2 Kollokatsioonide koht võõrkeele õpetamisel

Uurimused näitavad, et üks suuremaid komistuskive võõrkeele õppimisel on kollokatsioonaalsete seoste omandamine. Nende seoste mittetundmine on ka üks selgemaid tunnuseid, mille põhjal välismaalast tema kõnepruugi järgi ära tunda. (Bahns 1993: 56) Nagu eelmisest peatükist selgub, talletuvad sõnad mällu mitte üksnes tähenduse ja vormi põhjal, vaid ka kontekstist lähtuvalt. Sõna jääb paremini meelde, kui sellega seostub teisi sõnu ja olukordi, kus sõna võib esineda. Tegelikult on kõik meie sõnavarasse kuuluvad sõnad omavahel ühendatud erinevate tähenduslike suhete kaudu ning moodustavad sel viisil tähendusvõrgustikke, nii et igal iseseisval sõnal on oma kollokatiivne väli. Neid suhteid tuleks arvestada ka võõrkeele õpetamisel. Praktikas tähendab see seda, et uusi sõnu tuleks õpetada mitte eraldi seisvate üksustena vaid koos kontekstiga, kus nad loomulikus keelekasutuses esinevad. Keeleteadlased soovivad seetõttu uute sõnade õpetamist kollokatsioonidena ehk õpetada koos sõnaga ka sagedasemaid kollokatsioone, kus antud sõna esineb (Bahns 1993). Nii saab õppija lisaks väljendite omandamisele paremini selgeks ka sõna tähenduse ja erinevad kasutusvõimalused. Alates 1980 aastate keskpaigast ongi keeleõppes järjest enam huviorbiiti tõusnud pragmaatika ja seeläbi ka fraseoloogia. Uurides võõrkeele õppijate keelekasutust fraseoloogiatasandil on leitud, et õppijad kasutavad vähem n.ö poolfabrikaate (nagu nt kollokatsioonid) – õppijad kasutavad sõnu nagu telliskive, selle asemel, et kasutada valmis paneele (Granger 2001 : 146)

Meie keeleline mälu sisaldab teatud ootusi sõnade suhtes, mis mingi sõnaga kaasnevad. See teave pärineb meie emakeele kollokatsioonidest ning annab meile eelteavet sellest, millised sõnad võiksid tõenäoliselt koos esineda ehk millised sõnad kuuluvad samasse tähendusvälja. Seetõttu suudame meile tuttava kollokatsiooni esimest sõna kuuldes kerge vaevaga ennustada kogu väljendi tähendust (Nattinger 1988: 70). Näiteks sõna *päike* esineb meie mälus tõenäoliselt koos sõnadega *tõusta*, *loojuda*, *paista* jne ja sõna *kartul* seostub arvatavasti sõnadega *värske*, *varajane*, *võtma*, *panema* jne.

Mida rohkem me teame mingi sõna kollokatsioonaalsetest omadustest, seda paremini mõistame ka sõna tähendust.

Niisiis on selge, et lisaks tähenduse omandamisele on oluline, et võõrkeele õppijad suudaksid otsustada, millised sõnad omavahel kokku sobivad. Seega peaks kollokatsioonidel olema oma kindel koht võõrkeele õpetamisel. Bahns (1993: 58) toob seoses kollokatsioonide õpetamisega esile kolm põhilist küsimust:

- 1) Kas kollokatsioonid vajavad eraldi tähelepanu või omandatakse need iseenesest?
- 2) Milliseid kollokatsioone peaks õpetama?
- 3) Kuidas peaks kollokatsioone õpetama?

Vastus esimesele küsimusele peaks olema juba ette teada: on selge, et kollokatsioonid vajavad eraldi tähelepanu. Seda kinnitab ka näiteks Bahnsi ja Eldaw (Bahns 1993: 59) uurimus, mis näitas, et õppijate teadmised kollokatsioonidest ei arene ilma õpetajapoolse suunamise ja abita võrdselt üksiksõnade omandamisega. Mis kasu on aga sõnade tähenduse teadmisest, kui sõnavara kasutada ei osata? Pealegi peaks eelneva põhjal olema selge, et ka üksiksõna jääb paremini meelde kontekstis. Seega oleks kasu kollokatsioonide õpetamisel kahekordne. Järgnevalt pööran tähelepanu kahele ülejäänud küsimusele: milliseid kollokatsioone tuleks õpetada ja kuidas?

6.2.1 Milliseid kollokatsioone õpetada?

On selge, et kollokatsioonide tohutu hulga tõttu keeles ei ole võimalik õpetada neid kõiki. Bahns (1993) väidab, et õpetama peaks ainult selliseid kollokatsioone, mis erinevad sõnavalikult õppija emakeeles ja õpitavas võõrkeeles, aga sõnavara süstemaatilisel õpetamisel tuleks ehk pigem (vähemalt algajate õpetamisel) lähtuda kollokatsiooni olulisusest, esinemissagedusest ja käsiteldavast temast. Bahns (1993: 59-61) toob ainult erinevate kollokatsioonide õpetamise põhjenduseks selle, et erinevalt idioomidest kalduvad õppijaid kollokatsioonide moodustamisel lähtuma oma emakeelest ja seega saavutavad nad sarnase sõnavalikuga kollokatsioonide puhul automaatselt korrektse tulemuse. Selle väitega tuleb nõustuda, kuid mitte täielikult. Eesti ja soome keele õppijate kollokatiivset pädevust uurinud testi (Jaani, Riet 2000: 92) tulemused näitavad ka vastupidist tendentsi. Nii mõnelgi korral oli otsetõlkest loobunud isegi juhul, kus see oleks täiesti korrektne olnud. Näiteks pakkusid eestlastest

soome keele õppijad kollokatsiooni *teadust teha* 'tehdä tiedettä' soomekeelseteks vasteteks *rakentaa/harjoittaa/harjoitella/harrastaa tiedettä* (Jaanits, Riet 2000: 93). Testi tulemuste tõlgendamisel tuleb siiski arvestada igasuguse testimise poolt tekitatavat kunstlikku olukorda. Võib arvata, et reaalses keelesituatsioonis tuleb selliseid kõhklusi vähem ette. Õppijate ebakindlusega ka otsetõlgitavate kollokatsioonide puhul tuleks koolitunnis siiski arvestada.

Seda enam tuleks sarnastele kollokatsioonidele tähelepanu pöörata väljendite õpetamisel kontekstisidusalt, seoses käsitletava teemaga. Kui õpetada ainult erineva sõnavalikuga kollokatsioone, võib õppijal jääda mulje, et kõiki ülejäänuid (neid, mida ei käsitletud) saab otse tõlkida või ei pööra ta neile antud teemaga seoses üldse tähelepanu.

Kuna sõnade koosesinemise tasandid on erinevad, tuleks omakorda rohkem tähelepanu pöörata juhtumitele, kus sõnade koosesinemine on piiratud ehk piiratud kollokatsioonidele. Piiratud kollokatsioonid (*päike tõuseb, kartuleid võtma, must kohv*) on sellised kollokatsioonid, mille koostis on määratud nende osade asendatavuse kaudu. Sellise kollokatsiooni osi ei või asendada teiste, isegi mitte sünonüümsete sõnadega, ilma et kollokatsiooni tähendus või stiilivarjund muutuksid. Piiratud kollokatsioonis kasutatakse sageli ka ühte kollokeerujat piltlikus (*kell käib*) või spetsiifilises (*piim on tilgastanud*) tähenduses.

Valik sõltub siiski eelkõige õppijate vajadustest ja keeleoskuse tasemest, ning õppesituatsioonist (ajalised piirangud jne). Algajate puhul tuleks tähelepanu pöörata nii sarnase kui erineva sõnavalikuga kollokatsioonidele, kasutades sõna erinevaid kollokeerujaid tema tähenduse seletamisel. Edasijõudnud õppijate puhul on ehk mõttekam rohkem tähelepanu pöörata erineva sõnavalikuga ja piiratud kollokatsioonidele. Kuid eelkõige soovitaksime kollokatsioonide õpetamisel lähtuda teemast ning käsitleda süstemaatiliselt kõiki olulisemaid teemasse puutuvaid väljendeid. Hoolimata võimaluse ahvatlevusest ei ole paraku võimalik õpetada kõiki sõnu kollokatsioonides ega käsitleda iga sõna puhul kõiki teda puudutavaid kollokatsioone. Ning kuna nii riiklik õppekava kui ka enamus õpikuid on ülesehitatud teemade kaupa, soovitaksimegi lähtuda teemadest ka kollokatsioonide õpetamisel.

6.2.2 Kuidas õpetada?

Eelnevalt käsitlesin kollokatsioonide õpetamist üldiselt ning jõudsin järeldusele, et kollokatsioone tuleks eraldi õpetada ning et kõige rohkem tähelepanu tuleks vahest pöörata sõnavalikult erinevatele piiratud kollokatsioonidele. Sõnavaliku erinevuste välja selgitamine eeldab aga kahe konkreetse keele võrdlemist. Seega on kontrastiivsus veel üks väga oluline lähtekoht kollokatsioonide õpetamisel.

Piiratud sõnavara, lihtsustatud tekstid ning sageli ka lihtsustatud grammatika viivad selleni, et õppijal kujuneb keelest ühekülgne ja lihtsustatud pilt. Õppijail kujuneb harjumus kasutada võimalikult üldisi skeeme, mis sobiksid võimalikult paljudes olukordades. Veelgi enam, neid samu skeeme püütakse rakendada ka võimalikult paljudes keeltes (Jaanimäe, Riet 2000: 34). Keeled on aga teadupärast erinevad ja seetõttu ei ole sageli võimalik rakendada samu skeeme erinevates keeltes.

Sageli kiputakse kasutama võimalikult laia ja üldise tähendusega sõnu, millega ilmselt soovitakse vähendada eksimisvõimalusi, kuid mis muudavad keele värvituks ja ebaidiomaatiliseks (Granger 2001: 151). Heaks näiteks on adjektiivide võimendamisel ilmselt ülekasutatav *väga*, võimendaja *par excellence*, mis sobib pea igale poole, kuid mida enamasti oleks võimalik asendada mõne antud adjektiiviga tugevamini kollokeeruva võimendajaga:

väga	<i>armunud</i>	= <i>kõrvuni, meeletult</i>
	<i>kõva</i>	= <i>kivikõva</i>
	<i>väsinud</i>	= <i>surmani</i> .

Teine oluline punkt oleks rõhuasetus moodustamisele ja aktiivsele kasutamisele, sest just sõnade ja väljendite kasutamine spontaanselt ja kontekstile vastavalt nii kõnes kui kirjas, on see, mis õppijatele enamasti raskusi valmistab (Fontenelle 1994: 43). Väljendi lihtsalt ära õppimisest ei piisa, sellega tuleks aktiivselt tegeleda ning vajaduse korral seletada ka tema osade tähendust (Saarso 2000: 17). Osade tähenduse seletamine on eriti otstarbekas, kui kollokatsiooni terviktähendus ei selgu tema osade tähenduse

kaudu. Eriti mõjus on see juhul, kui otsetõlkest sünnivad emakeeles naljakana kõlavad väljendid. Võtame näiteks väljendid:

nukkua pommiin – sisse magada

vetää kello – kella üles keerata

Esimesel juhul võiks lisaks tähenduste seletamisele tutvustada seoses sõnaga *pommi* õppijatele ka väljendeid *mennä pommiin* 'ebaõnnestuda; metsa minna' ja *matkustaa pommilla* 'piletiti ostmata reisida; jänest sõita'. Sellised emotsionaalsed ja veidrad assotsiatsioonid (vt ka Saarso 2000: 22) aitavad nii sõnu kui väljendeid paremini meelde jätta ja annavad laiema ettekujutuse sõna kasutusvõimalustest. Ka kollokatsiooni *vetää kello* puhul võiks anda otsetõlke (kella vedada) ning lisaks veel sõnaga *kello* ja/või *vetää* seotud kollokatsioonid nagu: *kello käy/tikittää,/seisoo* 'kell käib/tiksub/seisab; *vetää ovi kiinni/verhot eteen* 'ust kinni/kardinaid ette tõmmata' jne.

Kolmas oluline seik on kontekst. Õppija omandab sõnad paremini kontekstis, kui sellest väljarebituna, kontekst ei tähenda aga alati pikkade tekstitervikute loomist (Saarso 2000: 27). Juba kollokatsioon iseenesest on kontekstiks sõnadele, mida ta sisaldab. Laiema konteksti moodustavad teised sama sõna või teemaga seotud kollokatsioonid. See toobki meid juba järgmise põhimõtte: kollokatsioonide õpetamine teemade kaupa. Kui õpetada sõnu kollokatsioonides ning rühmitada kollokatsioonid omakorda teemade kaupa, moodustub omamoodi topeltkontekst: semantiline ja pragmaatiline.

6.3 Soome keele kollokatsioonide õpetamine eesti õppijale

Inimestel on võõrkeeles rääkides või kirjutades kalduvus suuremal või väiksemal määral toetuda oma emakeelele. Sama kehtib ka kollokatsioonide puhul. Kuna eesti ja soome keel on lähedased sugulaskeeled, tõuseb emakeele mõju mõlema keele õppijate puhul selgesti esile (Jaanits, Riet 2000: 32). Eesti ja soome sõnad on nii kõlalt kui kirjapildilt sageli sarnased, seetõttu kiputakse puuduliku keeleoskuse korvamiseks sageli kasutama emakeelseid sõnu. Enamasti on sõna kollokatiivne väli eesti ja soome keeles siiski erinev, nii et sellisest otsetõlkest on pigem kahju kui kasu. Sõnavara,

lauseehituse ja väljendusstrateegiate erinevustest tuleneb, et vaid harva sünnib korralik soomekeelne lause, kui moodustada see sõna-sõnalt tõlkides ja lähtudes eestikeelse lause ehitusest. Nt. eestikeelset lauset *Pöördume Teie poole järgmise ettepanekuga* saaks tõlkida soome keelde *Esitämme Teille seuraavanlaisen tarjouksen* või *Tarjoamme Teille seuraavalaista palvelua/ratkaisua* ja kontekstist sõltuvalt veel mõnel muul viisil, kuid kindlasti mitte otse tõlkides *Käännymme puoleenne seuraavin ehdotuksin*. Samuti ei ole korrektne öelda *Tarton yliopiston lopettanut suomen filologi*, parem oleks *Tarton yliopistosta valmistunut suomen kielen maisteri*. (Koponen 1997: 14) Ka Soomes 1997. aastal läbiviidud uurimus, mis käsitleb võõrkeelsete kooliõpilaste vigu soomekeelse lõpukirjandi kirjutamisel, näitab, et kõige rohkem vigu (22%) eesti rahvusest õpilaste kirjandites põhjustas just vale sõna kasutamine (Manninen, Martin 2000: 80).

Nagu eelpool mainitud, valmistabki rohkem raskusi kollokatsioonide moodustamine, edasijõudnud õppijal kollokatsioonidest arusaamisega enamasti raskusi ei teki, need ilmnevad teksti tootmisel. Emakeele mõjul otse tõlkides võib sündida naljakaid kombinatsioone. Näiteks eesti keelest soome keelde:

kõht on lahti → **vatsa on auki* pro *vatsa on löysällä/kuralla*
rootsi laud → **ruotsalainen pöytä* pro *seisova/noutopöytä*.

Vigu põhjustab ka see, et emakeelsele kollokatsioonile võib teises keeles vastata hoopis liitsõna või tuletis:

julkinen liikenne – ühistransport
uusi painos – kordustrukk.

Nagu juba eespool mainitud, nõuavad erilist tähelepanu piiratud kollokatsioonid ja seda eriti lähedaste sugulaskeelte, nagu eesti ja soome keel, õpetamisel. Bahns (1993: 58) soovib sõna kasutust piiratud kollokatsioonis seletada sünonüümide abil. Näiteks on loomulik öelda *vahva tee/kange tee*, aga mitte **voimakas tee/*tugev tee*. Piiratud kollokatsioonipaaride vahele võib moodustuda ka kattuvussuhe, kus kummaski on üks ühine sõna, mida siiski ei saa mõlemas kollokatsioonis asendada sama sõnaga: *janu/tuld kustutada; tuld summutada* **janu summutada*.

Kahe keele vahel eksisteerib ka selliseid kollokatsioone või õigemini kollokatsioonisarju, kus ühes keeles moodustub sama sõnaga terve rida erinevaid

kollokatsioone, teises keeles kasutatakse aga samatähenduslike kollokatsioonide moodustamiseks mitut erinevat sõna. Näiteks:

soome	eesti
<u>uusi</u> peruna	<u>värske</u> kartul
<u>uusi</u> kuu	<u>noor</u> kuu
<u>uusi</u> painos	<u>kordu</u> strükk

või:

<u>laskea</u> lippu	lippu <u>langetada</u>
<u>laskea</u> päässä	peast <u>arvutada</u>
<u>laskea</u> rahat	raha <u>lugeda</u> .

Ehk teisisõnu põhjustab sageli vigu sõnade polüseemilisus, erinevad tähendusväljad. Selle kohta veel üks näide mõnede soome ja eesti verbide põhjal, näide on laenatud Reet Kasiku (1998: 30) artiklist. Võtame eestikeelse verbi *mängima*, mida võib soome keelde tõlkida põhiliselt nelja verbiga: *leikkiä* (*nukella*) ‘(nukuga) mängida’, *pelata* (*jalkapalloa*) ‘(jalgpalli) mängida’, *soittaa* (*viulua*), ‘(viulit) mängida’, *esittää* (*Hamletia*), ‘(Hamletit) mängida’. Aga proovides tagasi tõlkida verbi *soittaa* (*viulua/ovikelloa*), saame omakorda erinevaid tähendusi: ‘(viulit) mängida’, ‘(uksekella) helistada’. Või *esittää* (*Hamletia/mielipidettä*): ‘(Hamletit) mängida’, ‘(arvamust) avaldada’. Mida üldisem on sõna tähendus, seda üldisemas funktsioonis on teda võimalik kasutada.

Kollokatsioonide õpetamist võib ühendada ka grammatika õpetamisega. Näiteks seletades objekti käände erinevusi soome ja eesti keeles:

<i>maksaa lasku</i> (nominatiiv) – <i>arvet</i> (partitiiv) <i>maksta</i>
<i>vaihtaa vaatteet</i> (nominatiiv) – <i>riideid</i> (partitiiv) <i>vahetada</i>
<i>levittää sateenvarjo</i> (nominatiiv) – <i>vihmavarju</i> (partitiiv) <i>avada</i>

Või sise- ja väliskoha käänete kasutamise erinevusi:

<i>käydä marjassa/sienessä</i> - <i>marjul/seenel käia</i>
<i>käydä kalassa</i> - <i>kalal käia</i>
<i>mennä lääkäriin</i> - <i>arsti juurde minna</i>

Eesti ja soome keele õpetamise puhul tuleb alati ühe vigade põhjustajana arvestada

ka eksitussõnadega. Antud juhul tuleks õpilaste tähelepanu juhtida eksitussõnu sisaldavatele kollokatsioonidele nagu näiteks:

hyvä syy – hea põhjus (mitte süü)

korvat ovat ummessa - kõrvad on lukus (mitte umbes)

uusi peruna – värske (mitte uus) *kartul*

Kusjuures tuleks ka arvestada, et eksitussõnu sisaldavate kollokatsioonide puhul võib raskusi tekkida nii nende tootmisel kui neist aru saamisel.

7 Kollokatsioonid ja sõnaraamatud

Järgnevas peatükis annan ülevaate kollokatsioonide kaasatusest üks- ja kakskeelsetesse sõnaraamatutesse, peatudes põhjalikumalt soome-eesti, eesti-soome sõnaraamatutel. Käsitlen ka mõningaid kollokatsioonisõnaraamatuid ning kollokatsioone süstemaatiliselt käsitlevaid sõnaraamatuid, samuti kasutaja ootusi selliste sõnaraamatute suhtes.

7.1 Kollokatsioonid üks- ja kakskeelsetes sõnaraamatutes

Nõudmised ja ootused, mis kasutajal ühe sõnaraamatu suhtes on, sõltuvad eelkõige kasutaja eesmärkidest, aga ka tema keeleoskuse tasemest. Algaja vajab eelkõige teavet sõna tähenduse ja tema grammatiliste vormide kohta. Keeleoskuse arenedes kasvavad ka nõudmised sõnaraamatule. Lisaks tähendusele ja grammatikale vajab kasutaja üha rohkem informatsiooni ka sõna kasutamise kohta kontekstis ehk teisisõnu vajab kasutaja teavet idiomatiliste väljendite ja kollokatsioonide kohta.

Võõrkeeles õppimise algstaadiumis kasutatakse peamiselt kakskeelseid sõnaraamatuid. Keeleoskuse paranedes hakatakse üha rohkem kasutama ükskeelseid, seletavaid sõnaraamatuid (Carter 1998: 151; Varantola 1997: 34). Keeleteadlased on ka üldiselt arvamusel, et kakskeelse sõnaraamatu kasutamine pidurdab keeleoskuse arengut (Carter 1998: 151; McCharty 1988: 52).

Kaks- ja ükskeelsete sõnaraamatute suurim vahe on nendes pakutava informatsiooni hulgas. Ükskeelsetes sõnaraamatutes on teave enamasti esitatud deskriptiiv-normatiivsest vaatenurgast lähtuvalt ning keelt kirjeldatakse sünkroonselt (Karlsson 1998: 182). Kogu kasutajale vajalik teave on esitatud võõrkeeles ning sellised sõnaraamatud on enamasti mõeldud ükskõik mis keelt emakeelena kõnelevale kasutajale.

Ka suuremad kollokatsioone sisaldavad sõnaraamatud on ükskeelsed. Ükskeelsete sõnaraamatute suurim puudus kollokatsioonide seisukohast on see, et neis ei pakuta

piisavalt semantilist informatsiooni, mistõttu sobiva vaste leidmine kakskeelse sõnaraamatu abiga võib osutuda väga aeganõudvaks või isegi võimatuks ülesandeks (Jaanits, Riet 2000: 41).

Kakskeelse sõnaraamatu puhul võib teave, mida vajab kasutaja A, osutuda täiesti tarbetuks kasutajale B ja vastupidi (Atkins 1985: 15, 20). Teisiti öeldes jääb otsitav vastus leidmata. Sõnaraamatute koostajad ei suuda loomulikult ette näha kasutajate kõiki võimalikke vajadusi ning seega püritakse andma üldisi vastuseid, mis oleksid pädevad võimalikult paljudes situatsioonides (Jaanits, Riet 2000: 41).

Atkinsi järgi peaks hea kakskeelne sõnaraamat suunama teabe täpselt sellele, kes seda parajasti vajab ning ka metakeel peaks olema valitud kasutajast lähtuvalt. Hea sõnaraamat peaks lisaks teabele, mida kasutaja oskab otsida, pakkuma ka teavet, mida kasutaja ei oska otsida. (Atkins 1985: 20, 23) Juhul, kui sõnaraamat pakuks piisavalt mainitud semantilist infot kasutajale sobivas metakeeles, oleks ilmselt ka näidete hulk piisav. Kahjuks ei suuda enamusi sõnaraamatuid, kus pakutakse laiemat valikut näidetest, piisavalt selgesti kirjeldada sõna täpset tähendust konkreetsetes kontekstuaalses ümbruses. Teisest küljest pakuvad sõnaraamatud, kus näidete hulk on piiratud, märksõnale vasteteks ka teisejärgulisi, spetsiifilise tähendusega vasteid, mille tähendus jääb ilma kontekstita ebaselgeks. Kasutaja omakorda on seotud konkreetse konteksti ja situatsiooniga ning soovib oma küsimusele saada täpset vastust. Ning kui sõnaraamat pakub vaid sobimatuid vasteid, põhjustab see asjatut ebakindlust.

Kollokatsioonide seisukohalt on kakskeelsed sõnaraamatud enamasti puudulikud, sest vastavat teavet on neis esitatud ebasüsteemiliselt ja juhuslikult. Sama kehtib kogu sõna puudutava kollokatsioonalse informatsiooni kohta. (Jaanits, Riet 2000: 41).

Sõnaraamatute kasutamise kohta on tehtud mitmesuguseid uurimusi. Atkinsi ja Knowlesi (1990) poolt läbi viidud uurimus näitab, et inimestel on üldiselt kalduvus tõlkimisel kasutada rohkem kaks- kui ükskeelsete sõnaraamatute abi. Atkins ja Varantola juhivad tähelepanu sellele, et inimesed otsivad esmast teavet (nt tundmatu sõna tõlget) kõigepealt kakskeelsest sõnaraamatust. Ükskeelset sõnaraamatut kasutatakse enamasti siis, kui vajatakse grammatilist või kollokatsioonilist teavet. Ükskeelset sõnaraamatut kasutatakse ka kakskeelsest sõnaraamatust saadud teabele

kinnitust otsides või erinevate vastete seast sobivaima välja selgitamiseks. (Atkins, Varantola 1998: 15) Uurimused näitavad ka, et professionaalsed tõlkijad kasutavad samuti sõnaraamatuid kollokatsioonalse teabe hankimiseks ning kõige ärritavamaks peetakse seda, kui sõnaraamatust leitud tundmatu vaste kasutuse kohta puudub igasugune semantiline informatsioon. (Atkins, Varantola 1997: 36).

Atkinsi ja Varantola uurimuste põhjal võib niisiis väita, et sõnaraamatutest saab abi põhiliselt teksti mõistmiseks, aga mitte selle tootmiseks. Mis aga puutub kollokatsioonidesse, siis seisneb põhiprobleem just nende tootmises. Juba natuke edasijõudnud õppijale tavalisemate kollokatsioonide mõistmine enamasti raskusi ei valmista. Aga just selle tõsiasja näikse kakskeelsete sõnaraamatute koostajad olevat tähelepanuta jätnud. Võõrkeelset teksti kirjutades on hädavajalik teada, millised sõnad sobivad kokku ja millised mitte ning millises kontekstis mingit vastet kasutada.

7.2 Kollokatsioonid eesti-soome, soome eesti sõnaraamatutes

Oma bakalaureusetöö jaoks läbiviidud testi põhjal julgen väita, et kõik eespool mainitud puudused on iseloomuliku ka varasematele (kuni 2003. a. ilmunud) eesti-soome ja soome–eesti sõnaraamatutele (Jaanits, Riet 2000: 97). Testi eesmärgiks oli saada ülevaade soomlastest eesti keele õppijate ja eestlastest soome keele õppijate pädevusest õpitava keele kollokatsioonide osas. Testis palusime avaldada ka arvamust selle kohta, kui palju oli kollokatsioonide eesti/soome keelde tõlkimisel abi kasutatud sõnaraamatutest.

Testi tulemustest selgus, et kõige rohkem kurdetakse semantilise teabe puudumise üle. Kõige rohkem probleeme näib põhjustavat see, et sõnaraamatutes ei selgitata sageli sõna kasutusvõimalusi ega pakuta piisavalt näiteid. Seetõttu on raske otsustada, milline sõna on antud kontekstis emakeelsele sõnale kõige täpsemaks vasteks. Ebaselgeks jäävad ka stiililised ja tähenduserinevused. (Jaanits, Riet 2000: 97)

Kõik see suurendab ka võimalike vigade tekkimise võimalust. Näiteks võib tuua juhuse, kus üks soomlasest vastaja oli pakkunud soomekeelse kollokatsiooni *tuuli nousee* eestikeelseks vasteks **tuul kerkib* pro *tuul tõuseb* (Jaanits, Riet 2000: 97).

Kasutatud sõnaraamat (Pihel jt 1965) annab *nousta* eestikeelseteks vasteteks *tõusta*, *kerkida*, ilma igasuguste selgituste või näideteta.

Testi tegijad oli sageli ka arvamusel, et sõnaraamatust saadav abi sõltub ka kasutaja keeleoskusest. Ehk ühe soome üliõpilase sõnu kasutades: *"Sanakirjasta tosin on apua, vasta kun on suhteellisen hyvä kielitaito, silloin sanakirjasta voi tarkistaa, muistiko oikein jonkin ilmaisun. Jos ei ole aavistustakaan, mikä haettu ilmaus voisi olla, on joskus todella tuskasta selata kaikki kirjat läpi, jos jossakin niistä se olisi eikä sittenkään voi aina olla varma tyylistä."* (Jaanits, Riet 2000: 97)

Testide vastustest jääb kohati mulje, et sõnaraamatute puudustega ollakse juba harjunud ning vastuseid tekkivatele küsimustele ei loodetagi sealt enam leida. Positiivsemaid arvamusi avaldati vaid suuremate ükskeelsete sõnaraamatute („Eesti keele sõnaraamat“, „Suomen kielen perussanakirja“, „Nykysuomen sanakirja“) kohta. (Jaanits, Riet 2000: 98) Kuid samas kasutatakse põhiliselt ikkagi kakskeelseid sõnaraamatuid, mida kinnitavad ka saadud tulemused (Jaanits, Riet 2000: 94).

Võrreldes varasemate soome-eesti sõnaraamatutega on 2003. aastal ilmunud „Soome-eesti suursõnaraamat“ tublisti suurem ja põhjalikum, sisaldades lisaks uuendatud sõnavarale ka rohkesti väljendeid. Kuigi sõnaraamatu kasutajate sihtgrupiks on tavaliselt eelkõige need, kelle emakeeles on märksõnad (soomlased), on sõnaraamatu koostajad ilmselt arvestanud ka eestikeelse kasutajaga ning seda eelkõige just näitematerjali seisukohalt. Nii on eestikeelisel kasutajal näiteks võimalik põhisõna soomekeelset vastet teades leida sellele sobiv kollokeeruja soovitud kollokatsiooni moodustamiseks. Loomulikult ei ole sõnaraamatusse ära mahtunud kõik märksõnadega seotud kollokatsioonid, kui see olekski juba kollokatsioonisõnaraamatu ülesanne.

7.3 Kollokatsioonisõnaraamatud

Järgnevalt käsitlen mõningaid olulisemaid praeguseks ilmunud kollokatsioonisõnaraamatuid. Enamus siin käsitletavaid sõnaraamatuid ei ole tegelikult puhtakujulised kollokatsioonisõnaraamatud, kuid sisaldavad lisaks mitmesugusele semantilisele informatsioonile ka leksikaalseid kollokatsioone. Muuhulgas tutvustan

põhjalikumalt ka ECD –tüüpi (*Explanatory and Combinatory Dictionary*) sõnaraamatu ülesehitust, mis on märgatavalt edasi viinud kollokatsioonide uurimist ning kaasamist sõnaraamatutesse.

7.3.1 Ükskeelsed kollokatsioonisõnaraamatud

ECD: *Explanatory and Combinatory Dictionary* ehk „Inglise keele seletav kombinatoorne sõnaraamat“ ei ole tegelikult kollokatsioonisõnaraamat, aga sisaldab muuhulgas ka kollokatsioonilist teavet. Kollokatsioonide uurimist ja käsitlemist märkimisväärselt edasi viinud Igor Mel’čuk, Viktor Žolkovsky ja J.D. Апресян on koostanud uut tüüpi seletava sõnaraamatu, mis käsitleb äärmise põhjalikkusega umbes 2000 hoolikalt valitud märksõna. Sõnaraamatus antakse nii grammatilist kui semantilist informatsiooni. Iga sõnaartikkel sisaldab morfoloogilist, süntaktilist ja fraseoloogilist teavet ning käsitleb ka sõna sünonüüme, tähtsaima uuendusena on sisse toodud leksikaalse funktsiooni mõiste, millest hiljem põhjalikumalt.

ECD on teksti tootmisele suunatud sõnaraamat, kus esitatakse kogu vajalik informatsioon mingi tähenduse grammatiliselt ja idiomaatiliselt korrektseks väljendamiseks. Mainitud idiomaatilise teabe hulka kuulub ka märksõna kohta käiv kollokatsiooniline informatsioon. ECD tähtsaim põhimõte on selgus: tähenduse definitsioonis ei tohi olla midagi segast ega mitmetähenduslikku. Teine oluline põhimõte on see, et definitsioon võib sisaldada ainult selliseid väljendeid, mis on semantiliselt lihtsamad kui lekseem, mida nad defineerivad. See reegel aitab ära hoida sõnaraamatutes sageli esinevat leksikaalse informatsiooni nõiaringi, kus märksõna seletused juhivad lõpuks tagasi märksõna enda juurde, nt: *kõva = tugev = kõva*.

ECD sõnaartikli ülesehitust võiks kirjeldada järgnevalt:

[ÕPETAMA]

X *õpetab* Y(midagi) Z:le = X, kellel on mingi teadmine või oskus Y:i alal, põhjustab tahtlikult ja süstemaatiliselt Y:i õppimise.

DECFC: *Dictionnaire explicatif et combinatoire du français contemporain* ehk „Prantsuse keele seletav kombinatoorne sõnaraamat“ ei ole tegelikult puhtakujuline kollokatsioonisõnaraamat, kuid Fontenelle (1994: 46) sõnutsi on mõned selle

sõnaraamatu osad lähemal kogu keelt katvale kollokatsioonisõnaraamatule kui ükski teine ilmunud sõnaraamat.

Sõnaraamatu autor Igor Mel'čuk esitab täpse kirjelduse sõnade kollokatiivsetest omadustest, kasutades selleks leksikaalse funktsiooni (LF) kontseptsiooni. LFi üldprintsipi võiks kirjeldada võrrandina $f(X)=Y$, kus X on põhisõna ja Y kollokeeruja, mis tuleb $f(X)$ i tähenduse väljendamiseks valida. Seega ei võrdu LF kollokatsiooniga kuid selle kaudu on võimalik leida ja kirjeldada kollokatsioone.

Mel'čuki järgi eksisteerib umbes 60 erinevat LFi, igal neist on oma nimi. Näiteks LFi *Magn* leksikaalne tähendus on 'väga', 'suurel määral':

Magn(vihm) = *paduvihm*

Magn(vanapoiss) = *paadunud*

Magn(armunud) = *kõrvuni, meeletult*.

Või *Liqu* 'likvideerida', lõpetada', 'hävitada':

Liqu(abelu) = *lahutama*

Liqu(seadus) = *tühistama*

Liqu(kool) = *sulgema*.

Või *Cap* 'substantiiv, mis väljendab juhatajat, pealikku vms'

Cap(laev) = *kapten*

Cap(ülikool) = *rektor*

Cap(orkester) = *dirigent*.

Mitmed LFid käsitlevad kollokatsioonalseid suhteid. Osad neist väljendavad keskseid leksikaalsemantilisi suhteid nagu näiteks sünonüümia, antonüümia või hüponüümia. LFid hõlmavad iga märksõna paradigmaatilised ja süntagmaatilised suhted tervikuna. Tavakasutajale võib sõnaraamatu kasutamine siiski raskeks osutuda, sest see eeldaks leksikaalsete funktsioonide süsteemi põhjalikku tundmist.

BBI: *Dictionary of English Word* ehk „Inglise keele sõnade sõnaraamat“ (Morton Benson - Evelyn Benson - Robert Ilson) sisaldab 18 000 märksõna ja umbes 90 000 kollokatsiooni, sõnaühendit ja fraasi ega ole samuti puhtakujuline kollokatsioonisõnaraamat. Sõnaraamat ei sisalda vabu sõnaühendeid ega reeglina ka

idioome, leidub siiski metafoorilisi fraase ja ütlemissi, mida BBI koostajad nimetavad üleminekuks kollokatsiooni ja idioom vahel (BBI 1997: XXX, XXXIV).

BBI sisladab nii grammatilisi kui leksikaalseid kollokatsioone. Leksikaalsed kollokatsioonid on jaotatud 7 alaliigiks nende morfoloogilise ja semantilise koostise põhjal:

L1: verb + substantiiv ehk CA kollokatsioonid (kollokatsioonid, kus verb väljendab loomist (creation) ja/või aktiveerumist (activation).

commit murder 'mõrva sooritama', *compose music* 'muusikat komponeerima'.

L2: verb + substantiiv ehk EN kollokatsioonid (kollokatsioonid, kus verb väljendab lõpetamist (eradication) ja/või tühistamist (nullification).

break a code 'koodi murdma', *annul the marriage* 'abielu lahutama'

L3: adjektiiv + substantiiv

pure chance 'puhas juhus'

L4: substantiiv + verb

bells ring 'kellad helisevad'

L5: substantiiv + substantiiv

a herd of cattle 'loomakari', *a piece of advice* 'hea nõu'

L6: adverb + adjektiiv

closely related 'lähedalt sugulased'

L7: verb + adverb

affect deeply 'sügavalt liigutatud'.

Kahjuks ei ole koostajad olnud antud liigituse järgimisel järjekindlad.

Sissejuhatuses soovitatakse leksikaalsete kollokatsioonide leidmiseks kasutada nn samm sammult süsteemi ehk kui kollokatsioon sisaldab substantiivi, on märksõnaks see substantiiv, kui substantiive on kaks, on märksõnaks neist teine. Kui kollokatsioon substantiive ei sisalda, on märksõnaks adjektiiv ja selle puudumisel verb. Seega on enamasti märksõnaks substantiiv. BBI koostajad ei tunnista Hausmanni (1991: 228) põhimõtet, mille kohaselt peaks märksõnaks olema kollokatsiooni põhisõna, veelgi enam: BBI koostajate järgi ei koosne kollokatsioon põhisõnast ja kollokeerujast, on vaid konstruktatsioonid nagu nt substantiiv + verb, adjektiiv + substantiiv jne. BBIs pakutav samm sammult süsteem viib siiski lõpuks sama tulemuseni.

DSC Dictionary of Selected Collocations ehk „Inglise keele valitud kollokatsioonide sõnaraamat“ on puhtakujuline kollokatsioonisõnaraamat ega sisalda lisaks kollokatsioonide loetelule muud semantilist informatsiooni. Sõnaraamat on kaheosaline ning selle autoriteks on Christian D. Kozłowska ja Halina Dzierzanowska. Esimeses osa on märksõnadeks substantiivid ning sõnaartikkel sisaldab sellega kollokeeruvaid verbe ja adjektiive ning substantiiviga seotud fraase:

V¹: substantiivile eelnevad verbid

V²: substantiivile järgnevad verbid

A: adjektiivid

P: märksõnaga seotud fraasid.

Teises osas on märksõnadeks verbid ja adjektiivid ning sõnaartikkel sisaldab verbe ja adverbialseid väljendeid.

Sõnaraamat on ilmselt mõeldud eelkõige n.ö mälu värskendamiseks neile, kes juba keelt oskavad. Kollokeerujad järgnevad märksõnale tähestikulises järjekorras, puuduvad semantilised kommentaarid või mingisugune rühmitamine. Kasutajal soovitatakse vaadata läbi kogu sõnaartikkel ning jätta lihtsalt kõrvale tundmatud või sobimatud sõnad. Sõnaraamatu koostajad on arvamusel, et selline mälu värskendamine aitab kasutajal selgusele jõuda, kuidas täpselt soovitud mõtet väljendada. (DSC 1999:9).

7.3.2 Kakskeelsed kollokatsioonisõnaraamatud

Kakskeelseid kollokatsioonisõnaraamatuid on siiani ilmunud veelgi vähem kui ükskeelseid. Järgnevalt tahaksin anda lühiülevaate kolmest sellisest sõnaraamatust.

LKWB: Langenscheidts Kontextwörterbuch Französisch-Deutsch ehk „Langenscheidti prantsuse-saksa kontekstisõnaraamat“ on eelkõige mõeldud saksakeelsetele prantsuse keele õppijatele. Raamat sisaldab umbes 3500 märksõna ja 20 000 kollokatsiooni. Märksõnadeks on substantiivid. Sõnaartikkel koosneb prantsusekeelsest märksõnast, selle saksakeelsest tõlkest ning kollokatsioonidest koos tõlgetega. Kollokatsioonid on jagatud kaheks, artikli alguses adjektiiv + substantiiv ning lõpus verb + substantiiv kollokatsioonid. Verb + substantiiv kollokatsioone on sageli illustreeritud näitelausetega, mida kahjuks küll ei ole tõlgitud saksa keelde. Sõnaraamatu puudusena tuuakse esile esitatud kollokatsioonide kunstlikkust ja

mittevastavust tõelisele keelekasutusele ning substantiiv + substantiiv kollokatsioonide tahtlikku kõrvalejätmist (Fontenelle 1997:42).

REDVC: *Russian-English Dictionary of Verbal Collocations* ehk „Vene-inglise verbikollokatsioonide sõnaraamat“ (toim. Morton Benson - Evelyn Benson - Robert Ilson) on ülesehitatud sarnastele põhimõtetele nagu BBI. REDVC sisaldab 4600 märksõna ning umbes 20 000 kollokatsiooni ja väljendit.

Sõnaraamat sisaldab venekeelseid verbikollokatsioone, mitmesuguseid verbifraase, valitud idioome, metafoore ja nende inglisekeelseid vasteid. Suurem osa kollokatsioonidest on grammatilised kollokatsioonid, mis on jagatud kaheksaks kategooriaks. Nagu ka BBIs, ei rakendata seda teoreetilist jaotust praktikas. Leksikaalsetest kollokatsioonidest on esindatud ainult ADV (adverbifraas + verb) kollokatsioonid, näiteks:

to argue heatedly = *спорить горячно* 'tuliselt, ägedalt vaielda'

Аплодировать горячно/громко/бурно = *to applaud loudly* 'tugevasti aplodeerida'.

Sõnaraamatu koostajad juhivad tähelepanu ka sellele, et vene keeles on verbidel tähtis koht mitmetes fraasides, mis ei sobi eespool kirjeldatud süsteemi. Sõnaraamatus on neid siiski käsitletud. Näiteks:

to mislead smb. = *вводить кого в заблуждение* 'eksiteele viia'.

Sõnaartikkel sisaldab lisaks märksõna tõlkele ja grammatilistele ning leksikaalsetele ADV kollokatsioonidele ka tõlgitud näitelauseid. Vahet on tehtud ka ameerika ja briti inglise keelsetel vastetel – erinevuste korral on esitatud mõlemad. REDVC käsitleb väga põhjalikult ja kasutajasõbralikult esitatud verbe semantilisest aspektist. Kahjuks ei ole sõnaraamatu koostajad seadnud eesmärgiks kaasata rohkem leksikaalseid kollokatsioone, mistõttu ei saa seda pidada puhtakujuliseks kollokatsioonisõnaraamatuks käesoleva töö seisukohalt.

DCFC: *Dictionnaire de collocations français-chinois* ehk „Prantsuse-hiina kollokatsioonisõnaraamat“ sisaldab umbes 2500 märksõna (substantiivi). Sõnaartikkel koosneb märksõnast, selle tõlkest ning adjektiiv + substantiiv, verb + substantiiv ja

substantiiv + substantiiv kollokatsioonidest, seega on tegemist puhtakujulise kollokatsioonisõnaraamatuga.

Sõnaraamatu koostaja Liang on seisukohal, et alfabeetiline järjestatus ei suuda suurt hulka kollokatsioone adekvaatselt liigendada. Seega eelistab ta ise semantilist liigendatust. Liangi põhihüpotees on, et vähemalt verbikollokatsioonidest on võimalik moodustada ahel, mis põhineks mõiste loogilise arengu järgnevusele: selle teke, areng, kõrgpunkt, taandumine, kadumine ja lõpuks võimalik uuestisünd. Näiteks RAAMAT: kirjutama, toimetama, tsenseerima, trükkima, avaldama, tõlkima, müüma, ostma/laenutama, lugema ... (Jaanits, Riet 2000:53).

8. Kollokatsioonisõnaraamatu ülesehitus

Järgnevas peatükis annan ülevaate mõningatest üldistest põhimõtetest kollokatsioonide valimisel sõnaraamatusse ning kogutud materjali liigendamisest. Samuti tutvustan oma magistritöösse kuuluva soome-eesti kollokatsioonisõnaraamatu ülesehitust ja materjali valikukriteeriume.

8.1 Kollokatsioonide valik ja liigendamine sõnaraamatus

Sõnaraamatu ja eeskätt kollokatsioonisõnaraamatu põhiülesanne peaks olema teksti mõistmise ja tootmise kergendamine. Seda peaks arvestama sõnaraamatu ülesehituses ja eelkõige materjali liigendamisel.

Hausmann (1991: 228), Fontenelle (1994: 46, 1997: 35) ja Benson (1985: 63) on kõik jõudnud järeldusele, et (kollokatsiooni)sõnaraamatutesse ei ole mõtet kaasata vabu sõnaühendeid, mis ainult koormaksid sõnaraamatut. Et sageli on raske tõmmata piiri kollokatsiooni ja vaba sõnaühendi vahele, soovitatakse lähtuda frekventsist, kaasates sõnaraamatuisse vaid sagedamini esinevad kollokatsioonid. Kuid ka frekvents ei saa pidada absoluutseks kriteeriumiks. On palju selliseid väljendeid, mida küll kasutatakse harva (ning mis esinevad suhteliselt harva ka näiteks elektroonilistes keelekorpustes), kuid mis kuuluvad ilmselgelt piiratud kollokatsioonide hulka (nt *kägu kukub*, *hobust rautama* vms) ning peaks seetõttu olema ka sõnaraamatuis esindatud. Sõnaraamatu, ja eriti paberkandjal oleva sõnaraamatu, maht on piiratud, seetõttu tuleks kollokatsioone valides leida kesktee piiratuse ja frekvents vahel. Ka vabade sõnaühendite sattumist sõnaraamatusse ei maksaks karta: vabad sõnaühendid nagu kollokatsioonidki aitavad kirjeldada sõna tähendusvälja.

Aitamaks sõnaraamatu kasutajal saada ülevaadet sõna semantilisest võrgustikust, peaks sõnaartikkel andma muuhulgas vastuse järgnevatele küsimustele:

1. Milline X tavaliselt on?

(Päike on pimestav, ere ...)

2. Mida X tavaliselt teeb?

(Päike paistab, loojub...)

3. Mida Xga tavaliselt tehakse?

(Päikest võetakse...) Fontenellen (1997: 36).

Hausmanni (1991:228-229) järgi peaks kollokatsioonide liigendus sõnaraamatus olema hierarhiline ehk põhisõnast lähtuv. Kollokatsiooni põhisõnaks on enamasti substantiiv, seega peaks kollokatsioonisõnaraamatus substantiive sisaldavate kollokatsioonide puhul märksõnaks olema substantiiv ja mitte verb või adjektiiv. Verbe ja adjektiive võiks kasutada märksõnadena sellisel juhul, kui neile liitub adverbialne kollokeeruja.

Kollokatsiooni põhisõnast lähtuva liigenduse mõistlikkust on kerge märgata, kui võtame arvesse, millest tavaliselt teksti tootmist alustatakse. Võõrkeelse kollokatsiooni puhul alustatakse tavaliselt nimelt substantiivist, mis on teada või mille tähendust on tavalisest sõnaraamatust lihtne järele vaadata, see, mis probleeme valmistab on enamasti verb või adjektiiv ehk: mida X teeb/mida Xga tehakse/milline X tavaliselt on? Sõnaraamatust otsime seega teavet võimalike kollokeerujate kohta, mida kas saab või ei saa kasutaja emakeelest otse võõrkeelde tõlkida. Kui kollokeeruja on tundmatu ja seda ei saa otse tõlkida, on kollokeerujast lähtuv liigendus kasutu – parimal juhul võib siis ainult kontrollida, kas oletatav kollokeeruja on võimalik või mitte. Kakskeelse kollokatsioonisõnaraamatu puhul on olukord pisut erinev: emakeelset kollokatsiooni tundes leiaks kasutaja sellele võõrkeelse vaste ka kollokeeruja kaudu. Siiski moodustab kollokatsiooni põhisõnast lähtuv sõnaartikkel ka kakskeelses sõnaraamatus paremini semantilise terviku (mida X teeb/mida Xga tehakse/milline X tavaliselt on?).

8.2 Soome-eesti kollokatsioonisõnaraamatu ülesehitus

Käesoleva magistritöö põhiosaks on soome-eesti kollokatsioonisõnaraamat. Sõnaraamat sisaldab 303 märksõna ja umbes 3600 soomekeelset kollokatsiooni eestikeelsete vastetega. Märksõnadeks on soomekeelsed substantiivid.

8.2.1 Märksõnade valik ja materjali kogumine

Märksõnade valikul olen lähtunud eelkõige frekventsist võttes aluseks „Suomen kielen taajuussanasto“ sagedaminiesinevate substantiivide loetelu 450 esimest substantiivi. Loomulikult ei sobinud märksõnadeks kõik loetelus esinenud substantiivid. Sõnaraamatust jäid välja pärisnimed, numbrid, liitsõnad ja sellised substantiivid, millega seoses piiratud kollokatsioone ei leidunud või leidus liiga vähe (nt *osasto*, *kunta* jms). Töö käigus lisandus märksõnadeks ka muid produktiivseid substantiive.

Märksõnadega seotud kollokatsioonide kogumisel kasutasin allikmaterjalidena „Suomen kielen CD Perussanakirja“, elektroonilist keelekorpus Suomen kielen tekstipankki (SKTP), oma bakalaureusetöö jaoks kogutud materjale (Jaanits; Riet 2000) ning pärast sõnaraamatu valmimist täiendavalt ka „Soome-eesti suursõnaraamatut“ (SES). Sel viisil kogutud materjalile lisasin ka kõik mujalt silma jäänud asjakohased kollokatsioonid. Mõningatel juhtudel olen semantilise terviklikkuse huvides ka teadlikult sõnaartiklisse loogiliselt sobivaid kollokatsioone otsinud.

Soomekeelsetele kollokatsioonidele eestikeelseid vasteid otsides olen eelkõige lähtunud oma keeletajust, võrreldes leitud vasteid EKI Tekstipanga, „Eesti keele sõnaraamatu“, interneti otsingumootorite ja hiljem ka SESi materjalidega.

Et minu magistritöö osana valminud soome-eesti kollokatsioonisõnaraamat oli SESi ilmumise ajaks juba põhimõtteliselt valmis, ei ole ma uut soome-eesti sõnaraamatut kasutanud materjali kogumisel ega kollokatsioonide tõlkimisel. Küll aga võrdlesin seal esitatud kollokatsioone oma kollokatsioonivalikuga. Uus soome-eesti sõnaraamat sisaldab märksa rohkem semantilist teavet, sealhulgas ka kollokatsioone, kui kõik teised senini ilmunud soome-eesti sõnaraamatud. Minu poolt kogutud materjal kattub loomulikult osaliselt seal loetletud kollokatsioonidega, siiski leidub rohkem selliseid kollokatsioone, mis esinevad käesolevas kollokatsioonisõnaraamatus, kuid puuduvad SESis. Näiteks ei leidu SESis ühtegi kollokatsiooni märksõna *hevonen* all, minul õnnestus sama sõnaga seoses leida järgmisi kollokatsioone: *hevonen hirnuu* *hobune hirnub*, *hevonen pillastuu* *hobune läheb lõhkuma*; *ajaa hevosella* *hobusega sõita*, *ajaa hevosta* *hobust juhtida*, *kengittää hevonen* *hobust rautada*, *satuloida hevonen* *hobust saduldada*, *valjastaa hevonen* *hobust valjastada*; *pillastunut hevonen* *lõhkuv* *hobune*.

8.2.2 Sõnaartikli ülesehitus

Nagu eelpool mainitud, on märksõnadeks soomekeelsed substantiivid. Sõnaartikkel koosneb soomekeelsest märksõnast, selle eestikeelsest tõlkest või tõlgetest ning vastavatest soomekeelsetest kollokatsioonidest koos eestikeelsete tõlgetega. Kollokatsioonid olen jaotanud sõnaliikidest lähtuvalt viide rühma, tähistades iga rühma sõnaartiklis järgmiselt:

V¹: substantiiv + sellele järgnev verb (Mida X teeb?)

V²: substantiiv + sellele eelnev verb (Mida Xga tehakse?)

A: adjektiiv + substantiiv (Milline X on?)

N: substantiiv + substantiiv

M: muud märksõnaga seotud väljendid (adverbiaalkollokatsioonid, mitmesõnalised väljendid jms).

Mitte kõik rühmad ei ole igas sõnaartiklis esindatud. Vähim kollokatsioone kogunes rühma substantiiv + substantiiv (N) ning enim leidis substantiiv + verb (V²) kollokatsioone. Enim segadust põhjustas viimane rühm (M), mille puhul ei ole ma alati ranget piiri tõmmanud kollokatsiooni ja teiste väljendite vahele, seega on sinna korjunud ka materjali, mida oli lihtsalt kahju kõrvale jätta, kuigi tegemist polnud kollokatsiooniga. Mittekollokatsioone on samadel põhjustel sattunud vähesel määral ka teistesse rühmadesse. Kahe keele semantilistest erinevustest lähtuvalt ei ole kollokatsioonid ka kõik eestikeelsed vasted, enamasti on sellisel juhul vasteks liitsõna.

Kollokatsioonide järjestamisel rühmades olen kasutanud alfabeetilist järjestust, lähtudes soomekeelsetest kollokatsioonidest. Soomekeelsetes kollokatsioonides olen ruumi kokkuhoidmiseks kasutanud tildet (~), mis asendab soomekeelset märksõna nominatiivis: ***väkevä** ~ kange kohv*. Püstine kaldkriips (/) eraldab kollokatsioonis sünonüümseid kollokeerujaid: ***tiivis** ~ tihe kava/programm*, ***kertoa/paljastaa totuus jstak** millegi kohta tõtt rääkida/tõde päevavalgele tuua* ning mõnikor ka semantiliselt kokkukuuluvaid sama rektsiooniga kollokeerujaid: ***oikealla/väärällä tiellä** õigel/valel teel*. Soomekeelsed kollokatsioonid on esitatud rasvases trükis ning erinevad kollokatsioonid on teineteisest eraldatu komaga (,): ***puhua vatsasta** kõhurääkimist osata*, ***syödä vatsansa täyteen** oma kõhtu täis süüa*. Rektsioon on vajaduse korral antud

soomekeelse lühendi ja eestikeelse küsisõnaga: *kiinnittää huomiota jhk/jnk kellelegi/millelegi tähelepanu pöörata*.

9 Soome-eesti kollokatsioonisõnaraamat

A

AAMU HOMMIK

V¹: ~ **koittaa** hommik koidab, ~ **sarastaa/valkenee** hommik hahetab, ~ **tulee hommik** saabub **M:** **aamusta päivin** hommikupoolikul.

AIHE PÕHJUS, TEEMA

V²: **antaa/saada aihetta jhk** millekski põhjust anda, **löytää aihetta jhk** millekski põhjust leida, **poiketa aiheesta** teemast kõrvale kalduda, **pysyä aiheessa** teema juurde jääda **A:** **keskeinen** ~ keskne teema, **kuuma** ~ kuum teema **N:** **aiheen valinta** teemavalik, **huolen** ~ põhjus muretsemiseks, **ilon** ~ põhjus rõõmustamiseks, **riidan** ~ tüli põhjus.

AIKA AEG

V¹: ~ **kuluu** aeg kulub, ~ **käy niukaksi** aega jääb väheks, ~ **lopuu kesken** ajast jääb puudu, ~ **mataa** aeg venib, ~ **on lopussa** aeg on läbi/otsas, ~ **rientää** aeg lendab **V²:** **kysyä aikaa** aega küsida, **on** ~ on aeg, **ottaa aikaa** aega võtta/mõõta, **pysyä ajan tasalla** ajaga kaasa käia, **tilata/varata** ~ aega kinni panna/broneerida, **säästää aikaa** aega kokku hoida, **voittaa aikaa** aega võita, **hukata/tuhlata aikaa** aega raisata, **vie aikaa** võtab aega **A:** **korkea** ~ viimane aeg, **oikea** ~ õige aeg, **paikallista aikaa** kohaliku aja järgi, **tarkka** ~ täpne aeg **N:** **aikansa lapsi** oma aja laps, **ajasta aikaan** ajast aega, **hetken aikaa** natuke/pisut aega **M:** **vähän/pitkän/kauan aikaa sitten** natuke/pikka/kaua aega tagasi, **vähän/pitkän ajan kuluttua/päästä** natukese/pika aja möödudes/pärast, **joksikin/pitkäksi/lyhyeksi ajaksi** mõneks/pikaks/natukeseks/lühikeseks ajaks, **kaiken aikaa/koko ajan** kogu aeg, **vähään aikaan** mõnda aega, **pitkästä aikaa** üle pika aja, **aikojen kuluessa/ajan mittaan** aja jooksul, **ajoissa** õigel ajal, **hyvissä ajoin** aegsasti, **ennen aikojaan** enneaegselt, **liian aikaisin** liiga vara.

AINEISTO MATERJALID, ANDMED

V²: **koota/hankkia/kerätä aineistoa jhk, jtk varten** millegi jaoks materjali koguda/hankida/korjata **A:** **käytetty** ~ kasutatud materjalid, **laaja** ~ ulatuslikud materjalid, **monipuolinen** ~ mitmekesised materjalid.

AJATUS MÕTE, IDEE

V¹: ~ **herää** mõte/idee tuleb, ~ **juoksee** mõte jookseb/liigub, ~ **kypsyä** mõte/idee küpseb, ~ **syntyy** idee sünnib, **ajatukset harhailevat** mõtted uitavad/ekslevad,

ajatukset lentävät mõtted lendavad **V²: esittää ajatuksiaan** mõtteid avaldada, **istua ajatuksissaan** mõteteis istuda, **koota ajatuksensa** (oma) mõtteid koguda/koondada, **panna ajatuksiaan paperille** mõtteid paberile panna, **pistää/saa ajatukset liikkeelle** paneb mõtte(d) liikuma, **saada hyvä ajatus** head ideed saada, **vaihtaa ajatuksia** mõtteid vahetada **A: järkevä** ~ mõistlik mõte, **omituinen** ~ veider mõte, **uusi** ~ uus mõte, **vieras** ~ võõras mõte, **ylevä** ~ õilis idee **M: ajatuksia herättävä** mõtteid äratav.

AMMATTI AMET, ELUKUTSE

V²: hankkia ammatti elukutset omandada, **harjoittaa jtk ammattia** mingit ametit pidada, **tehdä jtk ammatikseen** mingil kutsealal tegutseda **A: aliarvostettu** ~ väheväärtustatud amet/elukutse, **epäkiitollinen** ~ tänamatu amet/elukutse, **vaarallinen** ~ ohtlik amet/elukutse, **vaativa** ~ keeruline/nõudlik/vastutusrikas amet/elukutse.

ARMO ARM

V²: anoa armoa armuandmist paluda, **antaa armoa** armu anda, **elää toisten armoilla** teiste meelevald all elada, **joutui jkn armoille** kellegi/millegi meelevalda sattuda, **ottaa armoihinsa** oma kaitse alla võtta, **pyytää/rukoilla armoa** armu paluda, **päästä jkn armoihin** kellegi armu/soosingu osaliseks saada, **saada armo jkn silmissä** kellegi silmis armu leida.

ARVO VÄÄRTUS, VÄÄRIKUS

V¹: ~ nousee väärtus tõuseb/kasvab, **~ laskee** väärtus langeb, **~ pienenee** väärtus väheneb, **~ suurenee/kasvaa** väärtus suureneb/kasvab **V²: antaa arvoa/pitää arvossa** hinnata/väärtustada, **menettää arvonsa** oma väärtus/väärikus kaotada, **saada jkn** ~ mingit auaste saada, **tuntea arvonsa** oma väärtust teada **A: arvoa alentava/loukkaava** väärikust alandav/solvav, **pysyvä** ~ püsiv väärtus/püsiväärtus **N: arvojen uudelleenarviointi** väärtuste ümberhindamine.

ASEMA JAAM, POSITSIOON, OLUKORD

V²: joutua vaikeaan/kiusalliseen asemaan raskesse/piinlikku olukorda sattuda, **perääntyä asemista** positsioonidelt lahkuda/taanduda, **vallata asemat** positsioone vallutada **A: maantieteellinen asema** geograafiline asend, **yhteiskunnallinen asema** ühiskondlik positsioon.

ASENNE SUHTUMINE

V¹: ~ muuttuu suhtumine muutub, **~ parantuu** suhtumine paraneb **V²: omaksua jkn asenne** mingit suhtumist omaks võtta, **säilyttää jknlainen asenne** mingisugust suhtumist säilitada **A: jyrkkä** ~ järsk suhtumine, **kielteinen** ~ negatiivne suhtumine, **myönteinen** ~ positiivne suhtumine, **oikea** ~ õige suhtumine, **puolueeton** ~ erapooletu suhtumine, **suopea** ~ heatahtlik suhtumine, **terve** ~ eluterve suhtumine, **vallitseva** ~ valitsev suhtumine, **välinpitämätön** ~ hoolimatu suhtumine, **yleinen** ~ üldine suhtumine.

ASIA ASI

V¹: ~ **on kunnossa** asi on korras, ~ **koskee jtk** asi puudutab midagi **V²:** **hoita asiat (kuntoon)** asjad korda ajada, **hoitaa asioita** asju ajada, **hoida vain omat asiasi!** tegele oma asjadega!, **kuuluu asiaan** käib asja juurde, **käydä asioilla** asju ajamas käia, **osata asiansa** oma asja tunda, **poiketa asiasta** teemast kõrvale kalduda, **palata asiaan!** tuleme selle juurde veel tagasi!, **pysyä asiassa** teema juurde jääda, **puhua asiaa** asjalikult/asjast rääkida, **puuttua asiaan** asjasse sekkuda, **tarttua asiaan** asja kallale asuda, **tehdä asiaa jonnekin** kuhugi asja teha, **vaikuttaa/ei vaikuta asiaan** puutub/ei puutu asjasse **A:** **ainoa** ~ ainuke asi, **arka** ~ delikaatne teema, **iso** ~ suur asi, **kiusallinen** ~ piinlik asi, **leikin** ~ naljaasi, **makuasia** maitse asi, **pieni** ~, tühi-/väike asi, **sydämen** ~ südame asi, **vakava** ~ tõsine asi, **yhteinen** ~ ühine asi, **yksinkertainen** ~ lihtne asi **M:** ~ **kerrallaan** üks asi korraga, **asiasta toiseen** võtame järgmise asja käsile, **asioista perillä** asjadega kursis.

ASKEL SAMM

V¹: ~ **alkaa painaa** samm muutub raskeks, **askeleet loitonevat** sammud kaugenevad, **askeleet lähestyvät** sammud lähenevad **V²:** **astua/ottaa** ~ sammu astuda/teha/võtta, **edetä** ~ **askeleelta** samm sammult edasi liikuda, **hidastaa askeleitaan** sammu aeglustada, **suunnata askeleensa jonnekin** oma samme kuhugi poole seada **A:** **ensi askeleet esimesed** sammud, **hiipivät askeleet** hiilivad sammud, **hiljaiset askeleet** vaiksed sammud, **horjuvat askeleet** taaruvad sammud **N:** **askelten äänet** sammude kaja.

ASUKAS ELANIK

A: **alkuperäinen** ~ algasukas, **entinen** ~ endine elanik, **paikallinen** ~ kohalik elanik, **uusi** ~ uus elanik, **vakituinen** ~ alaline elanik.

ASUNTO KORTER

V²: **antaa** ~ **vuokralle** korterit välja üürida, **etsiä asuntoa** korterit otsida, **vaihtaa asuntoa** korterit vahetada, **vuokrata** ~ korterit üürida.

AUTO AUTO

V²: **ajaa autoa** autot juhtida/autoga sõita, **korjata autoa** autot remontida/parandada, **mennä autolla** autoga minna/sõita, **nousta autoon** autosse istuda, **noutaa/viedä jtk autolla** kedagi autoga ära tuua/viia.

E

EHDOTUS ETTEPANEK

V¹: ~ **menee läpi** ettepanek läheb läbi **V²:** **hylätä ehdotus** ettepanek tagasi lükata, **hyväksyä** ~ ettepanekut heaks kiita, **suostua ehdotukseen** ettepanekuga nõustuda, **tehdä/laatia** ~ ettepanekut teha **A:** **mielenkiintoinen** ~ huvitav ettepanek.

ELOKUVA FILM

V¹: ~ **kertoo** film räägib, ~ **pohjautuu/perustuu** film põhineb, ~ **pyörii** film jookseb
V²: **katsoa elokuvaa** filmi vaadata, **kuvata/tehdä** ~ filmi teha, **käydä elokuvissa** kinos käia, **mennä elokuviin** kinno minna **A:** **katsotuin** ~ enim vaadatud film **M:** **kokoillan** ~ täispikk film, **koko perheen** ~ kogupere film.

ELÄMÄ ELU

V²: **elää omaa elämäänsä** oma elu elada, **koko** ~ **on edessään** kogu elu on ees, **uhrata elämänsä** oma elu ohverdada, **vieraantua elämästä** elust vöörduda **A:** **ajallinen/iankaikkinen** ~ ajalik/igavene elu **M:** **eletty** ~ elatud elu.

ERO LAHUTUS, ERINEVUS

V¹: ~ **kasvaa** erinevus/vahe kasvab, ~ **pienenee** erinevus/vahe väheneb **V²:** **ottaa (avio)** ~ abielu lahutada, **päästä eroon jstak** millestki/kellestki lahti saada, **saada** ~ saada (abielu)lahutus, **tehdä** ~ (**jkn/jnk välillä**) (kellegi/millegi vahel) vahet teha.

ESIMERKKI NÄIDE

V²: **luetella esimerkkejä jstak** millegi kohta näiteid tuua, **näyttää esimerkkiä** eeskujuks olla, **olla esimerkkinä** eeskujuks olla, **ottaa esimerkkiä** eeskuju võtta **A:** **kuvaava** ~ piltlik näide, **varoittava** ~ hoiatav näide/eeskuju.

ESINE ASI, ESE

A: **eloton** ~ elutu asi, **harvinainen** ~ haruldane ese/asi, **kallisarvoinen** ~ väärtuslik ese.

ETU EELIS, SOODUSTUS, HUVI

V²: **ajaa/ajatella/katsoa/tavoitella omaa etuaan** oma kasu/huve silmas pidada/omakasu peal väljas olla, **jklla on etua jstak** kellelgi on millestki kasu, **jnkun/jnkin suoma** ~ kellegi/millegi poolt antav eelis(olukord), **lukea eduksi** plussiks pidada/kasuks tulla, **muuttaa edukseen** oma kasuks pöörata, **olla eduksi** kasuks tulla, **oman etusi vuoksi** sinu enda huvides, **puolustaa etujaan** oma huve kaitsta, **valvoa etujaan** oma huvide eest seista **N:** **edut ja haidat** plussid ja miinused.

H

HALLITUS VALITSUS

V¹: ~ **eroaa** valitsus astub tagasi **V²:** **nimittää** ~ valitsust ametisse nimetada, **kaataa** ~ valitsust kukutada/tagandada.

HALU SOOV, TAHTMINE, IHA, KIRG

V²: hillitä halunsa oma iha/himu talitseda/maha suruda, **menee** ~ **tehdä jtkin** kaob isu/tahtmine midagi teha, **palaa halusta tehdä jtk** põleda soovist midagi teha, **tuntea halua** soovi tunda, **tydytä halunsa** oma himu/iha rahuldada, **viedä halut jklta** kelleltki tahtmine ära võtta.

HAVAINTO TÄHELEPANEK

V²: perustua havaintoihin tähelepanekutele/vaatlusele tugineda, **saada jksta viimeinen havainto** kedagi viimati näha, **tehdä** ~ tähelepanekut teha.

HENKI HING; HINGAMINE

V²: haukkoa henkeä/henkeään õhku ahmida, **heittää henkensä** hinge heita, **herättää henkiin** eluu äratada, **jättää henkiin** ellu jätta, **jäädä henkiin** ellu jääda, **käydä henkiin** hinge kinni võtta/hinge matta, **ottaa hengiltä** hinge välja võtta, **pidätellä/pidättää henkeään** hinge kinni hoida, **pysyä/säilyä hengissä** elus püsida, **selvitä hengissä** eluga pääseda, **vetää henkeensä** sisse hingata, hinge kurku/kopsu tõmmata **N: ajan** ~ ajavaim, **pelin** ~ mängu reeglid **M: henkensä edestä** elu eest, **pahojen henkien riivaama** kurjast vaimust vaevatud, **Pyhän Henki** Püha Vaim, **rahat tai** ~! raha või elu!.

HENKILO ISIK, INIMENE

A: fyysinen/luonollinen ~ füüsiline isik, **historiallinen** ~ ajalooline isik, **huomattava** ~ tähelepanuväärne isik/inimene, **juridinen** ~ juriidiline isik, **tunnettu** ~ tuntud isik/inimene.

HERMO NÄRV

V¹: hermot on kireällä/pinnalla/riekaleina närvid on pingul/püsti/krussis, **hermot pettävät** närvid ei pea vastu/ütleavad üles, **hermot pitävät** närvid peavad vastu (ei kaota närvi) **V²: käydä jklle hermoille** kellelegi närvidele käia, **lepuuttaa hermojaan** (oma) närve puhata, **olla hermona** närvis/pingul/pabinas olla **A: hermoja kuluttava/raastava** närve kulutav/-sööv.

HEVONEN HOBUNE

V¹: ~ hirnuu hobune hirnub, ~ **pillastuu** hobune läheb lõhkuma **V²: ajaa hevosella** hobusega sõita, **ajaa hevosta** hobust juhtida, **kengittää** ~ hobust rautada, **satuloida** ~ hobust saduldada, **valjastaa** ~ hobust valjastada **A: pillastunut** ~ lõhkuv hobune.

HINTA HIND

V¹: hinnat laskevat hinnad alanevad/langevad, **hinnat nousevat** hinnad tõusevad, **hinnat putoavat** hinnad kukkuvad/langevad **V²: laskea hintoja** hindu alandada, **nostaa hintoja** hindu tõsta, **saada hyvä** ~ head hinda saada **A: halpa/matala** ~ odav/madal hind, **korkea** ~ kõrge hind, **käypä** ~ kehtiv/turuhind **M: kovissa hinnoissa** heas hinnas.

HISTORIA AJALUGU

V¹: ~ **kertoo** ajalugu jutustab/räägib, ~ **toistuu** ajalugu kordub **V²:** **jkn** kuulub **historiaan/on historiaa** miski on juba ajalugu, **tehdä historiaa** ajalugu teha **A:** **pitkä** ~ pikk ajalugu, **verinen** ~ verine ajalugu, **yhteinen** ~ ühine ajalugu **M:** **loppu onkin historiaa** mis edasi juhtus, on kõigile teada.

HOITO RAVI, HOOLDUS

V¹: ~ **kestää/jatkuu** ravi kestab **V²:** **antaa hoitoa** ravi anda, **hakeutua hoitoon** ravile minna/pääseda, **mennä hoitoon** ravile minna, **olla hoidossa/hoidettavana** ravil olla, **ottaa jku hoitoonsa** kedagi oma hoold/hoole alla võtta, **saada hoitoa** ravi saada, **tulla hoitoon** ravile tulla, **uusia** ~ ravi/protseduuri korrata **A:** **tehokas** ~ tõhus ravi/hooldus.

HOUSUT PÜKSID

V²: **laskea** ~ **nilkkoihin** pükse rebadele lasta, **panna** ~ **jalkaan** pükse jalga panna, **tehdä/laskea/päästää housuihinsa** pükse teha/lasta **A:** **lyhyet** ~ lühikesed püksid, **pitkät** ~ pikad püksid.

HUOLI MURE, HOOL

V¹: **huolet haihtuvat** mured kaovad, **huolet painavat** mured vaevavad **V²:** **antaa aihetta huoleen** muretsemiseks põhjust anda, **ei syytä huoleen** muretsemiseks pole põhjust, **jättää jtkn jkn huolekseen** midagi kellegi hooleks/mureks jätta, **pitää huolta jstak** millegi eest hoolitseda/muretseda, **(siitä on) pelkkää huolta** (sellega on) ainult muret, **älä ota turhia huolia** ära ilmaasjata muretse **A:** **turha** ~ asjatu mure.

HUOMIO TÄHELEPANU

V²: **jääda huomiotta** tähelepanuta jääda, **jättää jk/jku huomioon ottamatta** midagi/kedagi tähelepanuta/kahe silma vahele jätta, **herättää huomiota** tähelepanu äratada, **kiinnittää huomiota jhk/jnk** kellelegi/millelegi tähelepanu pöörata, **kohdistaa huomiota jhk** millelegi tähelepanu koondada/juhtida, **kääntää** ~ **toisaalle** tähelepanu kõrvale juhtida, **osoittaa huomiota jklle** kellelegi tähelepanu pöörata, **ottaa jnk/jkn huomioon** midagi/kedagi arvesse võtta, **suunnata huomiota jhk** millelegi tähelepanu juhtida, **vetää puoleensa huomiota** tähelepanu endale tõmmata **A:** **huomiota ansaitseva/huomion arvoinen** tähelepanu vääriv.

HUONE TUBA

V²: **siivota** ~ tuba koristada, **varata** ~ tuba broneerida **A:** **kodikas** ~ kodune tuba, **siisti** ~ korras tuba, **sotkuinen** ~ segamini tuba, **valoisa** ~ valgusküllane tuba, **vapaa** ~ vaba tuba, **viihtyisä** ~ mugav tuba **M:** **oma** ~ oma tuba, **yhden/kahden jne. hengen (hotelli)** ~ üheinimese/kaheinimese jne tuba.

HYÖTY KASU

V²: **koitua hyödyksi jklle** kellelegi/millelegi kasuks tulla, **käyttää jtk hyödyksi** midagi ära kasutada, **tuottaa hyötyä kasu** tuua/kasumit toota **A:** **taloudellinen** ~ materiaalne/mjanduslik kasu **M:** **enemmän haittaa kuin hyötyä** rohkem kahju kui kasu.

HÄPEÄ HÄBI

V²: joutua häpeään häbisse jääda/sattuda, **olla häpeäksi** jklle/jllek kellegi/millelegi häbiks olla, **saattaa jku häpeään** kedagi häbisse saata, **tuntea häpeää jstak** millegi pärast häbi tunda.

I

IHME IME

V²: tehdä ihmeitä imet/imesid teha, **uskoa ihmeisiin** imedesse uskuda **A:** ihmeen kaunis imeilus, **ihmeitä tekevä** imettegev **M:** kuin ihmeen kautta nagu ime läbi.

IHMINE INIMENE

V²: elää/olla/käyttäytyä ihmisiksi inimese moodi käituda **A:** tavallinen ~ tavaline inimene, **paremmat ihmiset** peenemad inimesed, **kunnon ihmiset** korralikud inimesed, **hyvin toimeentulevat ihmiset** heal järjel olevad inimesed **M:** ihmisten nähden inimeste nähes, **ihan toinen** ~ nagu teine inimene.

IHO NAHK, IHU

A: herkkä ~ tundlik/õrn nahk, **päivettynyt** ~ päevitunud nahk, **ryppyinen** ~ kortsuline nahk/ihu.

IKKUNA AKEN

V¹: ~ avautuu aken avaneb, ~ on levällä/auki/kiinni aken on pärani/lahti/kinni, ~ sulkeutuu aken sulgub **V²:** avata ~ akent avada, **katsella ikkunasta** aknast (välja) vaadata, **pestä ikkunoita** aknaid pesta, **seisoa ikkunassa/ikkunan ääressä** akna all/juures seista, **sulkea** ~ akent kinni panna/sulgeda, **särkeä/rikkoo** ~ akent (ära) lõhkuda **A:** avoin ~ avatud aken.

IKÄ IGA, VANUS

V²: päästä miehen ikään meheikka jõuda **A:** kypsä ~ küps iga, **parhaassa iässään** parimas eas/parimates aastates, **pitkä** ~ pikk iga, **vanhalla iällään** vanas eas **M:** koko ikänsä kogu elu.

ILMA ÕHK, ILM

V¹: ~ lämpenee ilm/õhk soojeneb, ~ on raskasta õhk on (millestki) raske, ~ viilenee ilm/õhk jahene **V²:** haukata raitista ilmaa värsket õhku hingata, **heittää ilmaan** õhku visata, **nousta ilmaan** õhku tõusta **A:** huono ~ halb ilm, **hyvä** ~ hea ilm, **kaunis** ~ ilus ilm, **ohut** ~ hõre õhk, **raikas/raitis** ~ värsket õhk, **ruma** ~ kole ilm, **tunkkainen** ~ umbne õhk **M:** ilmassa on kevättä/jännitystä õhus on kevadet/elektrit.

ILMIÖ NÄHTUS

A: **alueellinen** ~ piirkondlik nähtus, **globaalinen** ~ globaalne nähtus, **mielenkiintoinen** ~ huvitav nähtus, **nuori/uusi** ~ uus nähtus, **ohimenevä** ~ mööduv nähtus, **outo** ~ kummaline nähtus, **pysyv** ~ püsiv nähtus, **tilapäinen** ~ ajutine nähtus, **universaali** ~ universaalne, **yksittäinen** ~ üksikjuhtum, **yleinen** ~ üldine tendents.

ILMOITUS, KUULUTUS, TEADE

V²: **lähettää** ~ teadet/sõna saata, **panna/laittaa** ~ **lehteen** lehte kuulutust panna, **saada** ~ teadet/sõna saada, **tehdä jllkin** ~ **jstkin** teha kellelgi millegi kohta avaldus/deklareerida midagi, **vastata ilmoitukseen** kuulutusele vastata, **jättää** ~ teadet jätta.

ILO RÕÕM

V²: **hyppiä ilosta** rõõmust hüpata, **itkeä ilosta** rõõmust nutta, **ottaa** ~ **irti** nautida/elust rõõmu tunda, **(tehdä jtkn) omaksi ilokseen** oma lõbuks (midagi teha), **tuntea iloa jstk** millestki rõõmu tunda, **tuottaa iloa jklle** kellegi rõõmu valmistada **A:** **ainoa** ~ ainuke rõõm, **hiljainen** ~ vaiken rõõm, **vilpitön** ~ siiras rõõm **N:** **antamisen** ~ andmisrõõm, **saamisen** ~ saamisrõõm **M:** ~ **kuulla** rõõm kuulda, ~ **nähdä** rõõm näha.

ILTA ÕHTU

V¹: ~ **hämärtyy** õhtu hämardub, ~ **joutuu** õhtu saabub, ~ **tulee** õhtu tuleb **V²:** **istua/viettää iltaa** õhtut veeta **M:** **aamusta iltaan** õhtust hommikuni, **illan suussa/hämärtyessä** õhtu hakul.

J

JALKA JALG

V¹: **jalat haisevat** jalad haisevad, **jalat kastuvat** jalad saavad märjaks, ~ **puutuu** jalg sureb ära **V²:** **astua jalkansa naulaan** naela jalga astuda, **astua jkn kanssa samaa/yhtä jalkaa** kellegagi sama jalga astuda, **katkaista jalkansa** jalaluud murda, **nostaa jalkaansa** jalga tõsta, **oientaa jalk(a)ansa** jalgu sirutada, **ottaa jalat alleen** jalgu alla võtta, **paljain jaloin** paljajalu, **panna jk jalkaan** midagi jalga panna, **pestä jalkansa** jalgu pesta, **pysyä jaloillaan** jalul püsida/seista, **pyyhkiä jalkansa** jalgu pühkida, **päästä jaloilleen** jalule tõusta, **riisua/ottaa jk jalasta** midagi jalast(ära) võtta, **tallata jku/jk jalkoihinsa** kedagi/midagi jalge alla tallata, **tömistellä jaloillaan/jalkojaan** jalgu trampida, **vetää jk jalkoihinsa** midagi jalga tõmmata.

JOKI JÕGI

V¹: ~ **juoksee** jõgi kulgeb, ~ **virtaa** jõgi voolab.

JOHTO JUHTIMINE, JUHE, TORU

V¹: ~ **on tukossa** toru(d) on umbes **V²:** **mennä johtoon** (urh.) juhtima minna, **olla johdossa** (urh.) juhtida.

JONO JÄRJEKORD, JADA

V²: liittyä jonon hännille järjekorra/saba lõppu asuda, **ohittaa** ~ järjekorrast/rivist mööda minna, **olla jonossa** järjekorras/sabas seista.

JOUKKO (RAHVA)HULK, RÜHM

V¹: ~ **hajaantuu** rahvahulk läheb laiali, ~ **kasvaa** rahvahulk kasvab, ~ **kokoontuu** rahvahulk **V²:** **hyväksyä joukkoon** rühma/kampa vastu võtta, **kohota joukon yläpuolelle** massist kõrgemale tõusta, **liittyä joukkoon** rühmaga/teistega liituda, **tehdä jtk joukolla** midagi suure kambaga teha koguneb **A:** **harvalukuinen** ~ väikesearvuline (rahva)hulk/rühm, **iso/suuri** ~ suur (rahva)hulk/rühm, **pieni** ~ väike (rahva)hulk/rühm **N:** **vihollisen joukot** vaenlase väed **M:** **(olla) ensimmäisten joukossa** esimeste hulgas (olla).

JOUKKUE MEESKOND

V²: kuulua joukkueeseen meeskond kuuluda, **pelaa jssakin joukkueessa** mingis meeskonnas mängida **A:** **heikko** ~ nõrk meeskond, **vahva** ~ tugev meeskond.

JOULU JÕUL

V¹: ~ **tulee** jõulud tulevad **V²:** **viettää joulua** jõule pidada **A:** **musta** ~ mustad jõulud, **valkea** ~ valged jõulud **M:** **hyvää joulua!** häid jõule!, **joulun alla** just enne jõule.

JUHLA PIDU

V²: **järjestää/pitää juhlat** pidu korraldada, **viettää juhlaa** pidu pidada **A:** **hilpeä** ~ lõbus pidu, **arvokas** ~ soliidne pidu.

JULKISUUS AVALIKKUS

V²: **karttaa julkisuutta** avalikkusest kõrvale hoida, **päästä julkisuuteen** avalikuks saada/ilmsiks tulla, **saattaa jk julkisuuteen** midagi avalikkustada, **vetää jk julkisuuteen** midagi avalikkuse ette tuua **N:** **julkisuuden henkilö** avaliku elu tegelane.

JUNA RONG

V¹: ~ **myöhästyy** rong hilineb, ~ **suistuu kiskoilta** rong jookseb rööbastelt maha **V²:** **matkustaa junalla** rongiga sõita/reisida, **nousta junaan** rongi peale minna, **vaihtaa junaa** ümber istuda.

JUTTU JUTT, LUGU

V¹: ~ **luistaa** jutt jookseb, **V²:** **iskeä juttua** juttu vesta/lugusid kokku rääkida, **kertoa juttuja** lugusid vesta, **tulla juttuun** jutule saadas **M:** **se on pitkä** ~ see on pikk lugu.

JUURI JUUR

V²: **kitkeä/kiskoa juurineen** juurtega välja kiskuda/tõmmata, **ottaa (neljäs)** ~ luvusta võtta arvust (neljas) juur.

JÄLKI JÄLG

V¹: jäljet johtavat jäljed viivad/juhatavad **V²:** peittää jälkensä (oma) jälgi peita, päästä jkn/jnk jäljille kellegi/millegi jälile pääseda, seurata jälkiä jälgi lugeda/jälgedes käia **M:** jälkeäkään jättämättä jälgegi jätmata, palata jälkiään myöten takaisin jälgipidi tagasi tulla.

JÄRJESTYS KORD, JÄRJEKORD

V¹: ~ vallitsee kord valitseb **V²:** muuttaa jnk järjestystä millegi korda/paigutust muuta, noudattaa jtk järjestystä mingist korrast kinni pidada, palauttaa ~ korda taastada, jkta palauttaa/kutsua järjestykseen kedagi korrale kutsuda, jtk panna järjestykseen midagi korda teha/seada, pitää jtkn järjestyksessä midagi korras hoida/pidada, valvoa järjestystä korda valvata **A:** kronologinen ~ kronoloogiline järjestus/järjekord **M:** järjestyksessä seuraava järjekorras järgmine, säädetyssä/asianmukaisessa järjestyksessä ettenähtud korras.

JÄRKI MÕISTUS, ARU

V²: menettää järkensä aru kaotada/hulluks minna, osoittaa tervettä järkeä tervet mõistust üles näidata, saada jku järkiinsä/puhua järkeä jklle kelleleg aru/mõistust pähe panna, tulla järkiinsa mõistusele tulla/arua pähe võtta.

JÄSEN LIIGE

V²: oikoa jäseniään liikmeid sirutada, ehdottaa jäseneksi liikmeks soovitada, hyväksyä jäseneksi liikmeks (vastu) võtta, kirjoittautua jäseneksi liikmeks registreeruda, liityä jäseneksi liikmeks astuda, pyrkiä jäseneksi üritada/soovida liikmeks saada, ryhtyä jäseneksi liikmeks hakata, tulla jäseneksi liikmeks saada, valita jäseneksi liikmeks valida **A:** täysivaltainen ~ täieõiguslik liige, varsinainen ~ täisliige.

K

KAHVI KOHV

V²: juoda kahvia kohvi juua, keittää kahvia kohvi keeta, kutsua jku kahville kedagi kohvile/kohvi jooma kutsuda, käydä/olla jssak kahvilla käia/olla kuskil kohvi joomas, tarjota kahvit kohvi pakkuda/välja teha, tilata kahvia kohvi tellida **A:** jauhettu ~ jahvatatud kohv, laiha ~ lahja kohv, väkevä ~ kange kohv, ~ mustana/musta ~ must kohv.

KANTA KAND, SEISUKOHT

V²: asettua jkn/jllek kannalle kellegagi samale/mingile seisukohale asuda, ilmaista kantansa oma seisukohta avaldada/väljendada, määrittää kantansa kindlat/selget/ühest seisukohta võtta, ottaa kantaa jhk millegi suhtes seisukohta võtta, pyörähtää

kannoillaan kannapeal(t) ringi keerata/pöörata, **karistaa kannoiltaan** kannult (maha) raputada **A: kielteinen** ~ eitav eisukoht, **myönteinen** ~ jaatav seisukoht.

KAUPPA KAUPLEMNE, KAUBANDUS, POOD

V¹: ~ **on kiinni/auki** pood on kinni/lahti. ~ **käy hyvin** äri läheb hästi **V²:** **hieroa kauppaa/kauppoja** kaup sobitada, **lyödä** ~ /**kaupat lukkoon** kaubale saada, **käydä kauppaa jllak** millegagi kaubelda, **käydä** ~ **jstak** millegi pärast kaubelda, **käydä/mennä kaupaksi** hästi (müügiks) minna, **käydä kaupassa** poes käia, **käydä/kulkea kaupoissa ostoksilla** poodides/mööda poode käia, **purkaa/peruuttaa** ~ kaup/tehingut tühistada, **saada jtk kaupan päälle** midagi kauba peale/pealekauba saada, **solmia** ~ (kauba)tehingut sõlmida, **tarjota jtk kaupan/kaupaksi** midagi müügiks pakkuda, **tehdä hyvä** ~ /**hyvät kaupat** head kaup/teha.

KAUPUNKI LINN

V²: **juosta ympäri kaupunkia** mööda linna ringi joosta, **lähteä kaupungille** linna peale minna, **olla kaupungilla** linna peal olla.

KEHITYS ARENG

V²: **jääda kehityksessä/kehityksestä jälkeen** arengus/arengust maha jääda, **pysyä kehityksen tasalla** arenguga kaasas käia **A: fyysinen** ~ füüsiline areng, **kestävä** ~ jätkuv areng, **psyykkinen** ~ vaimne areng **N: filmin** ~ filmi ilmutamine.

KELLO KELL

V¹: ~ **edistää kell** käib ette, ~ **jätättää kell** jääb taha, ~ **käy kell** käib, ~ **lyö kell** lööb, ~ **seisoo kell** seisab, ~ **soi kell** heliseb, ~ **tikittää kell** tiksub **V²:** **katsoa kelloa** kella vaadata, **kysyä kelloa** kella küsida, **siirtää kelloa** kella edasi/tagasi keerata, **vetää** ~ kella üles keerata **A: biologinen** ~ bioloogiline kell, **sisäinen** ~ sisemine kell.

KIELI

V²: **(soittimen)** ~ **katkee** (pilli-) keel katkeb, **lipoa kieltään** keelt limpsata, **näppäillä (soittimen) kieliä** (pilli-) keeli näppida, **näyttää kieltään** keelt näidata, **puhua jtk kieltä** mingit keelt rääkida, **osata jtk kieltä** mingit keelt osata, **puraista kieltään** keelde hammustada, **virittää (soittimen) kieli** (pilli-) keelt pingutada **A: puhuttu ja kirjoitettu** ~ kõneldud ja kirjutatud keel/kõne- ja kirjakeel.

KIRJA RAAMAT

V¹: ~ **ilmestyy raamat** ilmub **V²:** **julkaista** ~ raamatut avaldada, **kirjoittaa kirjaa** raamatut kirjutada, **lukea kirjaa** raamatut lugeda, **painaa kirja** raamatut trükkida, **pitää kirjaa jstak** millegi üle arvet pidada, **selailla kirjaa** raamatut lehitseda, **sitoe** ~ raamatut köita **A: paljon luettu** ~ paljuloetud raamat, **paljon/usein siteerattu** ~ palju/tihti tsiteeritud **raamat** **N: kirjan sankari** raamatukangelane, **kirjan (pää)henkilö** raamatu (pea)tegelane.

KIRKKO KIRIK

V²: **erota kirkosta** kirikust/kogudusest lahkuda, **kuulua kirkkoon** kirikusse/kogudusse kuuluda, **käydä kirkossa** kirikus käia, **liittyä kirkkoon** kiriku/koguduse liikmeks astuda **N:** **valtion** ~ riigikirik, **kirkon sanoma** kiriku sõnum.

KOKOUS KOOSOLEK

V²: **kutsua** ~ **koolle** koosolekut kokku kutsuda, **kutsua jku kokoukseen** kedagi koosolekule kutsuda, **pitää** ~ /**kokousta** koosolekut pidada.

KOTI KODU

V²: **lähteä kotoa** kodust lahkuda/väljuda, **palata kotiin** koju (tagasi) tulla, **tulla kotiin** koju tulla **M:** **oma** ~ oma kodu, **toinen** ~ teine kodu.

KOULU KOOL

V¹: ~ **alkaa** kool algab, ~ **päättyy** kool lõppeb **V²:** **jättää koulunsa kesken** kooli pooleli jätta, **käydä koulua** koolis käia, **olla poissa koulusta** koolist puududa, **pyrkii kouluun** proovida kooli sisse saada, **päästä kouluun** kooli sisse saada, **valmistua koulusta** kooli lõpetada **M:** **kouluja** käynyt koolitatud.

KURKKU KURK

V¹: ~ **on kipeä** kurk on valus, **kurkkua kuivaa** kurk kuivab **V²:** **huutaa täyttä kurkkuaan** täiest kõrist karjuda, **kaataa jtk kurkkuunsa** midagi endale kurku kallata, **kostuttaa kurkkuaan** kurku kasta, **mennää väärään kurkkuun** hingekurku minna, **selvittää kurkkuaan** kurku puhtaks kõhida **N:** **itku kurkussa** nutt kurgus.

KURSSI KURSS; KURSUS

V¹: ~ **laskee** kurss langeb, ~ **nousee** kurss tõuseb **V²:** **joutua pois kurssistaan** kursist kõrvale kalduda, **kääntää/muuttaa kurssia** kurssi muuta, **mennä kursseille** kursustele minna, **osallistua kurssiin/kursseille** kursustel käia/kursustest osa võtta, **ottaa** ~ **jnek** võtta kurssi kuhugi/millegi suunas või poole, **pitää** ~ kurssi hoida, **pitää/järjestää kurssi(t)** kursusi korraldada/läbi viia.

KUSTANNUS KULU

V¹: **kustannukset laskevat** kulud vähenevad, **kustannukset nousevat** kulud kasvavad **V²:** **elää toisten kustannuksella** teiste kulul elada, **pitää hauskaa jkn kustannuksella** kellegi arvel/kulul nalja teha **M:** **omalla kustannuksellaan** oma kulu ja kirjadega, **terveytensä kustannuksella** tervise arvel.

KUU KUU

V¹: ~ **hohtaa** kuu särab, ~ **kasvaa** kuu kasvab, ~ **laskee** kuu loojub, ~ **nousee** kuu tõuseb, ~ **paistaa** kuu paistab **N:** **kuun synty** kuu loomine.

KUVA PILT

V²: **antaa** ~ **jstak** millestki pilti anda, **näppäillä kuvia** pilte klõpsida, **ottaa** ~ **jstak** millestki pilti teha/pildistada.

KYSYMYS KÜSIMUS

V¹: ~ herää/syntyy küsimus tekib **V²:** esittää ~ küsimust esitada, **tulla** kysymykseen kõne alla tulla, **ei tule kysymykseenkään** ei tule kõne allagi, **vastata** kysymykseen küsimusele vastata **A:** helppo ~ lihtne/kerge küsimus, **kirjallinen** ~ kirjalik küsimus, **periaatteellinen** ~ põhimõtteküsimus, **suullinen** ~ suuline küsimus, **retorinen** ~ retooriline küsimus, **vaikea** ~ raske küsimus.

KÄSI KÄSI

V²: antaa/puristaa kättä kätt anda/suruda, heiluttaa kättään (kätt) lehitada, hieroa/hykerrellä käsiään käsi hõõruda, katkaista kätensä käeluud murda, kiittää kädestä pitäen kättpidi tänäda, kävellä käsillään kätel kõnida, levitellä käsiään käsi laiutada, panna käsiineet käteensä kindaid kätte panna, panna kätensä ristiin/ristiä kätensä käed risti panna, pitää jtk käden ulottuvilla midagi käeulatuses hoida, pitää kädestä (kiinni) käest (kinni) hoida, taputtaa käsiään käsi plaksutada, tehdä jtk käsin midagi käsitsi teha, vetää käteen pihku peksta **A:** huoliteltu ~ hoolitsetud käsi, karhea ~ kare käsi **N:** kädet taskussa/lanteilla käed taskus/puusas, ~ kädessä käsikäes **M:** paljain käsin paljakäsi.

KÄSITYS ETTEKIJUTUS, ARUSAAM

V²: muodostaa ~ jstak millestki ettekujutust/arusaama kujundada, muuttaa käsityksiään jstak millestki oma ettekujutust/arusaama muuta, saada hyvä/huono ~ jstak millestki hea/halb ettekujutus saada **A:** epäselvä ~ ebamäärane ettekujutus, hämärä ~ ähmane arusaam/ettekujutus, selvä ~ selge arusaam/ettekujutus, tarkka ~ täpne ettekujutus **M:** käsityksensä mukaan (kellegi) ettekujutuse kohaselt.

KÄYTTÖ KASUTUS

V¹: jllak on käyttöä miski leiab kasutamist **V²:** ottaa käyttöön kasutusele võtta, poistaa käytöstä kasutuselt kõrvaldada **A:** luvaton ~ loata kasutamine, yleisessä käytössä üldises kasutuses, yksityisessä käytössä era-/isiklikus kasutuses **M:** ennen käyttöä enne kasutamist.

L

LAHJA KINGITUS

V²: antaa ~ kingitust teha, jakaa lahjoja kinke jagada, saada ~ kingitust saada, saada jtk lahjaksi/lahjana midagi kingiks saada.

LAINA LAEN

V²: antaa jklle jtk lainaksi/lainaan kellelegi midagi laenuks anda, antaa/myöntää laina(a) laenu anda, lyhentää lainaa laenu kustutada, maksaa ~ takaisin laenu tagasi maksta, ottaa laina(a) laenu võtta, palauttaa ~ laenu tagastada, pyytää jtk

lainaksi/lainaan midagi laenuks paluda, **saada jtk lainaksi/lainaan** midagi laenuks saada, **saada laina(a)** laenu saada, **uusia** ~ laenu/laenutustähtaega pikendada.

LAITA ÄÄR

V¹: kuohua yli laidan üle keeda, **läikkyä yli laidan** üle ääre loksuda **N:** laidasta laitaan äärest ääreni/servast servani, **M:** laitoja myöten täynnä ääreni täis, **mies yli laidan!** mees üle parda!, **oikea** ~(urh.) paremäär, **vasen** ~(urh.) vasakäär.

LAIVA LAEV

V¹: ~ ajaa karille laev sõidab karile, ~ on ankkurissa/satamassa/telakalla laev on ankrus/sadamas/dokis **V²:** laskea ~ vesille laeva vette lasta, **lastata jtk laivaan** midagi laevale laadida, **nousta/astua laivaan** laeva peale/pardale minna.

LAKI SEADUS

V¹: ~ kieltää seadus keelab, ~ säätää seadus sätestab, ~ sallii seadus lubab, ~ tulee voimaan seadus hakkab kehtima/jõustub **V²:** kiertää lakia seadusest kõrvale hiilida, **laatia** ~ seadust koostada, **lukea/opiskella lakia** juurat/õigusteadust õppida, **noudattaa lakia** seadust järgida/täita, **rikkoo lakia** seadust rikkuda, **soveltaa lakia** seadust rakendada, **säätää** ~ seadust kehtestada/vastu võtta, **vahvistaa lailla** seadusega tagada **A:** kirjoittamaton ~ kirjutamata seadus, **viidakon** ~ džungli seadus **M:** lain edessä seaduse ees.

LAPSI LAPS

V¹: ~ leikkii laps mängib, ~ kasvaa laps kasvab **V²:** kasvattaa lasta last kasvatada, **odottaa lasta** last oodata, **ottaa jku lapsekseen** kedagi (oma) lapseks võtta, **siittää jkille** ~ kellegi laps teha, **synnyttää jkille** ~ kellegi last sünnitada **A:** iso ~ (myös kuv) suur laps, **avioton** ~ vallaslaps **N:** aikansa ~ oma aja laps **M:** lapsilta kielletty lastele keelatud.

LATTIA PÖRAND

V²: lakaista lattiaa põrandat pühkida, **iskeä vastustaja lattiaan** vastane pikali lüüa, **pudota lattialle** põrandale kukkuda **N:** lattiasta kattoon maast laeni.

LAULU LAUL

V¹: ~ kaikuu laul kõlab **V²:** esittää ~ laulu esitada, **laulaa** ~ laulu laulda, **ruveta laulamaan** laulma hakata **A:** kaksi/moniääninen ~ kahe/mitmehäälnene laul **N:** laulun sanat, sävelmä laulu sõnad,viis.

LAUSUNTO ARVAMUS, AVALDUS, HINNANG

V²: antaa ~ jstak millelegi hinnangut anda/millegi kohta arvamust avaldada/millegi kohta avaldust teha, **pyytää** ~ jstak millegi kohta hinnangut küsida **A:** alustava ~ esialgne hinnang/otsus, **virallinen** ~ ametlik avaldus/otsus.

LEHTI LEHT

V¹: lehdet lakastuvat lehed närtsivad, **lehdet puhkeavat** pungad puhkevad, ~ ilmestyy (aja)leht ilmub, **lehdet varisevat** lehed langevad/varisevad **V²:** julkaista lehteä (aja)lehte välja anda, **kääntää lehteä** lehte keerata, **lukea lehdestä** (aja)lehest lugeda, **lukea lehteä** (aja) lehte lugeda, **pudottaa lehtensä** lehed langetada, **puhjeta lehteen** lehte minna **M:** täydessä lehdessä täies lehes.

LEIPÄ LEIB

V²: ansaita leipänsä leiba teenida, **leikata leipää** leiba lõigata, **leipoa leipää** leiba küpsetada, **levittää voita leivalle** võid leiva peale määrada **A:** tumma ~ must/rukkileib, **tuore** ~ värsk leib, **valkoinen** ~ sai.

LEVY PLAAT

V¹: ~ soi plaat mängib **V²:** kuunnella levyä plaati kuulata, **panna** ~ soimaan plaati mängima panna, **soittaa levyä** plaati mängida, **tallentaa levyille/levyyn** plaadile salvestada, **jkin tulee levyltä** miski tuleb plaadilt, **vaihtaa levyä** (myös kuv) plaati vahetada.

LIHA LIHA

V²: kypsentää lihaa liha küpsetada, **leikata lihaa** liha lõigata, **paistaa lihaa** liha praadida, **paloitella lihaa** liha tükeldada, **panna lihoiksi** lihaks teha (lihaloomeks määrata) **A:** murea ~ pehme liha, **raaka** ~ toores liha, **sitkeä** ~ vintske liha, **tuore** ~ värsk liha.

LIIKE LIIGUTUS; POOD

V²: hoitaa liikettä poodi pidada, **laskea liikkeelle** käibele/liikvele lasta, **lähteä liikkeelle** liikvele minna **A:** hidas ~ aeglane liigutus, **nopea** ~ kiire liigutus, **äkillinen** ~ ~ järsk/äkiline liigutus **M:** liikkeelle paneva voima liikumapanev jõud.

LIIKENNE LIKLUS

V¹: ~ kasvaa liiklus kasvab, ~ lisääntyy liiklus tiheneb **V²:** avata jkn liikenteelle midagi liikluseks avada, **sulkea jkn liikenteeltä** midagi liikluseks sulgeda **A:** hiljainen ~ vaikne liiklus, **julkinen** ~ ühistransport, **kevyt** ~ kergeveoliiklus, **raskas** ~ raskeveoliiklus, **vilkas** ~ elav liiklus.

LIITTO LIIT, ÜHING

V²: lakkauttaa ~ liidu/ühingu tegevus lõpetada, **olla keskenään liitossa** (omavahel) liidus olla, **perustaa** ~ liitu/ühingut asutada, **tehdä/solmia** ~ jkn kanssa kellegagi liitu sõlmida.

LINTU LIND

V¹: ~ lentää lind lendab, ~ laulaa lind laulab, ~ visertää lind vidistab/siristab.

LOPPU LÖPP

V²: kukkia loppuun ära õitseda, saada/tehdä jtk loppuun midagi valmis saada/ teha, **tehdä jstak** ~ millegi lõpp teha **A:** kauhea ~ kohutav lõpp, **onnellinen** ~ õnnelik lõpp **M:** (elämänsä) loppuun saakka (oma elu) lõpuni.

LUETTELO NIMEKIRI, LOETELU

V²: laatia/tehdä ~ jstak millestki nimekirja koostada, **pitää luetteloa jstak** millegi üle arvet pidada, **poistaa jk luettelosta** midagi nimekirjast kustutada.

LUMI LUMI

V¹: ~ kinostuu lumi kuhjub (hangedeks/hangedesse), ~ **narskuu** lumi krudiseb, ~ **peittää maan** lumi katab maa, ~ **sulaa** lumi sulab, ~ **tulee maahan** lumi tuleb maha, **lunta pyryttää/tuiskuaa/tupruttaa** lund/lumi tuiskab, **lunta sataa** lund sajab, **lunta tupruttaa hiljalleen** sajab/langeb laia lund **V²:** luoda lunta lund rookida **A:** ensimmäinen ~ rohke lumi, **uusi/tuore** ~ värske lumi.

LUOKKA KLASS, LIIK

V²: jakaa jk luokkiin midagi liikideks jagada/liigitada, **jääda luokalle** istuma (puhek.)/klassikursust kordama jääda, **jk on omaa luokkaansa** miski on omaette klass/tase, **päästä luokalta** klassi lõpetada **A:** hallitseva ~ valitsev klass, **yhteiskunnan ylemmat/alemmat luokat** ühiskonna kõrgemad/madalamad klassid.

LUONNE ISELOOM

V²: kasvattaa luonnetta iseloomu kasvatada, **jk kysyy luonnetta** miski nõuab tugevat iseloomu, **jklla on luonnetta** kellelgi on iseloomu **A:** heikko ~ nõrk iseloom, **ilkeä** ~ vastik iseloom, **todellinen** ~ tõeline loomus/pale, **vaikea** ~ raske iseloom, **valoisa** ~ päikeseline iseloom, **vilkas** ~ elav iseloom, **voimakas** ~ tugev iseloom **N:** luonteen **lujuus** iseloomukindlus.

LUONTO LOODUS

V¹: ~ herää talviunesta loodus ärkab talveunest, (ark) **maksaa luonossa** natuuras maksta, ~ **puhkeaa kukkaan** loodus puhkeb õitsele, ~ **vaatii osansa** loodus nõuab oma (osa) **V²:** olla luonnon (esim. myrskyn) **armoilla** olla looduse (nt tormi) meelevaldas, **saastuttaa luontoa** loodust saastada **A:** elävä ~ elusloodus, **eloton** ~ eluta loodus, **karu** ~ karm loodus, **rehevä** ~ lopsakas loodus **N:** luonnon **antimet** looduse annid, **luonnon helmassa** looduse rüpes, **luonnon salaisuudet** looduse saladused, **luonnon tasapaino** looduse tasakaal.

LUPA LUBA

V²: antaa/myöntää ~ luba anda, **evätä** ~ luba mitte anda, **pyytää/kysyä lupaa jhk jklta** kelleltki millekski luba paluda/küsida, **saada ~ jhk jklta** kelleltki millekski luba saada, **tehdä jtk luvatta** midagi ilma loata teha **M:** saanko luvan? kas tohib paluda?.

LÄHDE ALLIKAS

A: ehtymätön ~ ammendamatu allikas, **kirjalliset lähteet** kirjaliku allikad, **luotettava/varma** ~ usaldusväärne allikas, **painetut/painamattomat lähteet** tükis valdatu/avaldamata allikad.

LÄMPÖ SOOJUS

V¹: ~ haihtuu soojus kaob/haihtub **V²:** johtaa lämpöä soojust juhtida, **mitata jklta** ~ kellegi tempratuuri mõõta, **säteillä/hohkaa lämpöä** soojust kiirata **A:** kuiva ~ kuiv kuumus, **kostea** ~ niiske kuumus **M:** paistetaan 200°:n lämmössä küpsetada 200° juures, **säilyttää (huoneen)lämmössä** säilitada (toa)temperatuuril.

LÄMPÖTILA TEMPERATUUR

V¹: ~ laskee temperatuur langeb, ~nousee/kohoa temperatuur tõuseb, ~ nousee nollan yläpuolelle temperatuur tõuseb üle nulli, ~ putoa pakkasen puolelle temperatuur langeb alla nulli **V²:** mitata lämpötilaa temperatuuri mõõta, **säätää lämpötilaa** temperatuuri reguleerida **A:** alhainen/matala ~ madal temperatuur, **alin** ~ madalaim temperatuur, **ylin** ~ kõrgeim temperatuur, **korkea** ~ kõrge temperatuur.

LÄÄKÄRI ARST

V²: kutsua ~ kotiin arsti koju kutsuda, **käydä lääkärissä/lääkärillä** arstil/arsti juures käia, **mennä lääkäriin/lääkärille** arstile/arsti juurde minna **N:** lääkärin vastaanotto arsti vastuvõtt **M:** hoitava ~ raviarst.

M

MAA MAA

V¹: ~ vihertää maa haljendab **V²:** laskea maihin maale/kaldale lasta (laeva vms veesõiduki pardalt), **lähteä maasta** maalt lahkuda, **mitata maata** maad mõõta, **muokata maata (maanmuokkaus)** maad parandada (maaparandus), **muuttaa maasta** emigreeruda/välja rännata, **nousta maihin** maale/kaldale minna (laeva vms veesõiduki pardalt), **tuoda jtk maahan** midagi importida/maale tuua, **uida maihin** kaldale ujuda, **viedä jtk maasta** midagi eksportida/välja vedada, **viljellä maata** maad harida **A:** alava ~ madal maa, **hedelmällinen** ~ viljakas maa/pinnas, **laiha** ~ viljatu maa/pinnas, **tasainen** ~ tasane maa/pinnas, **kivikkoinen** ~ kivine maa/pinnas **N:** maan jakaminen maa jagamine.

MAALI VÄRV

V¹: ~ hilseilee värv koorub (maha), ~ kuivuu värv kuivab **V²:** ohentaa maalia värvi lahjendada/vedeldada, **sekoittaa maalia** värvi segada, **sivellä maalia** värvi pintseldada **A:** tuore ~ värske värv.

MAALI MÄRKLAUD, VÄRAV

V²: **ampua maaliin** märki lasta, **ampua/osua maaliin** märki tabada/pihta saada, **laukaista/tehdä** ~ väravat lüüa/teha, **saapua maaliin** finišisse jõuda **A:** **elävä** ~ elav märklaud, **hyvä** ~ hea märklaud, **liikkuva** ~ liikuv märklaud **M:** **ohi/yli maalin** märgist mööda.

MAHA KÕHT

V¹: ~ **murisee** kõht koriseb **V²:** **maata mahallaan** kõhuli lamada (magada), **mahaan koskee** kõht valutab, **syödä maha(nsa) täyteen** kõhtu täis süüa **A:** **iso** ~ suur kõht, **pullea** ~ ümar/punnis kõht.

MAHDOLLISUUS VÕIMALUS

V¹: ~ **avautuu** avaneb **V²:** **antaa** ~ võimalust anda, **käyttää mahdollisuutta** võimalust kasutada, **käyttää mahdollisuuksiaan** oma võimalusi (ära) kasutada, **pilata mahdollisuutensa** oma võimalusi ära rikkuda **A:** **hyvä** ~ hea võimalus, **pieni** ~ väike võimalus, **viimeinen** ~ viimane võimalus **M:** **yksi** ~ **tuhannesta** üks võimalus tuhandest, **mahdollisuuden/mahdollisuuksien mukaan** vastavalt võimalusele/võimalustele.

MAITO PIIM

V²: **lehmä on hyvässä maidossa** lehm lüpsab hästi **A:** **kuorittu** ~ kooritud piim, **laiha** ~ lahja piim, **hapan** ~ hapupiim, **rasvainen** ~ rasvane piim, **tuore** ~ värske/rõõsk piim.

MAKSU MAK, TASU

V¹: ~ **laskee** maks/tasu langeb, ~ **nousee** maks/tasu tõuseb **V²:** **antaa/tehdä jtk maksutta** midagi tasuta anda/teha, **kerätä** ~ maksu koguda, **ottaa/periä jstak** ~ millegi eest tasu võtta, **saada** ~ **jstak** millegi eest tasu saada, **suorittaa** ~ maksu maksta, **tehdä jtk maksusta** midagi raha eest teha **A:** **kiinteä** ~ püsitasu, **korkea** ~ kõrge maks, **pieni** ~ väike maks/tasu **M:** **kohtuullisesta maksusta** mõistliku/väikese tasu eest.

MALLI MUDEL; MODELL

V²: **käyttää jtk mallina** kedagi modellina kasutada, **näyttää mallia** eeskujul anda/näidata, **ottaa jksta mallia** kellestki eeskujul/malli (puhek) võtta, **piirtää/jäljentää mallista** modelli järgi joonistada, **pitää jkta mallina** kellestki eeskujul/ malli (puhek) võtta, **mallin mukaan** millegi eeskujul.

MATKA REIS, TEEKOND

V¹: ~ **joutuu/sujuu nopeasti** teekon/reis kulub/läheb kiiresti **V²:** **jatkaa matkaa** teekonda/reisi jätkata, edasi minna, **keskeyttää matkansa** reisi katkestada/pooleli jätta, **lähteä jkn matkaan** kellegagi kaasa minna, **lähteä matkalle** reisile minna, **lähteä/mennä matkoihinsa** oma teed minna, **palata matkalta** reisilt naasta/tagasi tulla, **suunnitella matkaa** reisi planeerida **M:** **matkasta väsynyt** reisist/teekonnast väsinud, **sama** ~ sama/ühine tee.

MENETELMÄ MEETOD

V¹: ~ toimii meetod töötab, ~ **tuottaa tuloksia** meetod annab tulemusi **V²:** **käyttää jtk** menetelmää mingit meetodid kasutada **A:** **tehokas** ~ tõhus meetod.

MENO KULU, KULUTUS, VÄLJAMINEK (tav. mon.)

V¹: **menot kasvavat** kulud/kulutused/väljaminekud kasvavad, **menot vähenevät** kulud/kulutused/väljaminekud kahanevad/vähenevad **V²:** **rajoittaa menoja** kulusid/kulutusi/väljaminekuid piirata, **vähentää menoja** kulusid/kulutusi/ väljaminekuid vähendada **A:** **juoksevat menot** jooksvad kulud/kulutused.

MERI MERI

V¹: ~ **aaltoilee** meri lainetab, ~ **myrskyää** meri mässab, ~ **on avoimena** meri on lahti/jäävaba, ~ **on jäässä** meri on jääs, ~ **tyyntyy** meri rahuneb **V²:** **lähteä merelle** merele minna **A:** **aava** ~ avameri, **rannaton** ~ ääretu meri.

MERKITYS TÄHENDUS

V²: **menettää merkityksensä** oma tähendust kaotada **A:** **alkuperäinen** ~ algne tähendus, **laajemmassa merkityksessä** laiemas tähenduses/mõttes, **parhaassa merkityksessä** parimas mõttes/tähenduses, **ratkaiseva** ~ otsustav tähendus, **varsinaisessa merkityksessä** otseses mõttes/tähenduses.

MERKKI MÄRK

V²: **antaa** ~ **jllakin** millgagi märku anda, **antaa** ~ **jnk aloittamiseen** millegi alustamiseks märku anda, **osoittaa elonmerkkejä** (endast) elumärkki anda, **panna merkille** tähele panna, **piirtää/maalata/painaa jhk** ~ kuhugi märki joonistada/teha **N:** **merkkien selitykset** märkide/sümbolite tähendused, **väkivallan merkit** vägivalda tunnused **M:** **kaikki merkit viittaavat siihen, että...** kõik märgid näitavad, et..., **merkille pantava** tähelepanuväärne.

METSÄ METS

V¹: ~ **kasvaa** mets kasvab, ~ **palaa** mets põleb **V²:** **hakata metsää** metsa raiuda, **istuttaa metsää** metsa istutada, **kaataa metsää** metsa langetada **A:** **harvaa** ~ hõre mets, **tieheä** ~ tihe mets.

MIELI MEEL, MÖTE, TUJU

V²: **hillitä mielensä** ennast valitseda, **juolahtaa mieleen** pähe tulla, **jää mieleen** jääb meelde, **jää painamaan mieltään** jääb vaevama, keventää mieltään jkile kellegi oma südant kergendada, **malittaa mielensä** kannatlik olla, **monessa mielessä** mitmes mõttes, **muuttaa mieltään** meelt muuta, **olla samaa mieltä** olla samal arvamusel, **olla eri/toista mieltä** olla eri-/teisel arvamusel, **osoittaa mieltään** meelt avaldada, **pahoittaa mielensä** tujust ära minna/pahaseks saada, **palauttaa mieleen** meelde tuletada, **painaa mieleen** meelde jätta, **tekee** ~ (**jtkin**) on tahtmine (midagi teha)/on isu (millegi järele), **tulla/muistua mieleen** meelde tulla, **rohkaista mielensä** julgust kokku võtta **A:** **vilpittömässä mielessä** heas usus/puhdast südamest, **mieltä ylentävä** meeltulendav, **mieliä kuohuttava** meeli erutav **M:** **mielensä mukaan** oma tahtmist mööda.

MIELIPIDE ARVAMUS

V¹: ~ **muodostuu** arvamus kujuneb **V²:** **esittää** ~ arvamust avaldada, **muodostaa** ~ arvamust kujundada, **vaihtaa mielipiteitä** arvamus vahetada **A:** **yleinen** ~ avalik arvamus.

MIES MEES

V²: **ottaa** ~ mehele minna **A:** **komea** ~ hea välimusega/ilus mees, **nykyinen/tuleva miehensä** praegune/tulevane abikaasa/mees, **valkoinen** ~ valge mees **N:** ~ **ja vaimo** mee ja naine **M:** **otella** ~ **miestä vastaan** võidelda mees mehega.

MITTA MÕÕT

V²: **kasvaa mittaa** pikkust/pikkusesse kasvada, **ottaa mitat jstak** millegi mõõte võtta, **täyttää mitat** nõuetele vastata/mõõtu välja anda **M:** ~ **on täysi** mõõt on täis, **mittojen mukaan tehty** mõõdu järgi tehtud, **pienessä/suuressa mitassa** vähesel/suurel määral, **runsain mitoin** suurel määral/rohkesti, **yhteen mittaan** lakkamatul/pidevalt, **yhtä mittaa** ühtelugu/korduvalt.

MOOTTORI MOOTOR

V¹: ~ **käy** mootor käib/töötab, ~ **pysähtyy** mootor jääb seisma, ~ **sammutuu** mootor sureb välja, ~ **surisee** mootor müriseb, ~ **yskii** mootor turtsub **V²:** **käynnistää** ~ mootorit käivitada, **pysäyttää** ~ mootorit välja lülitada/välja suretada, **vaihtaa** ~ mootorit vahetada **A:** **heikko** ~ nõrk mootor, **voimakas** ~ võimas mootor.

MUISTI MÄLU

V¹: ~ **heikenee** mälu nõrgeneb, (ark) ~ **pätkii** mälus on auke **V²:** **hävitä muististaan** meelest minna/ununeda, **kaivella muistiaan** oma mälus sorida, **kirjoittaa muistista** mälu järgi/peast kirjutada, **menettää muistinsa** mälu kaotada, **painaa jtk muistiinsa** midagi meelde jätta, **rasittaa muistiaan** (oma) mälu koormata, **virvistää muistia** mälu värskendada **A:** **hyvä** ~ hea mälu, **huono** ~ halb mälu, **lyhyt** ~ lühike mälu.

MUOTO KUJU, VORM

V²: **menettää muotonsa** oma kuju kaotada/vormist välja minna, **muuttaa muotoaan** oma kuju muuta, **saada muotonsa** kuju saada, **pitää kiinni muodoista** formaalsustest kinni pidada, **säilyttää muotonsa** oma kuju säilitada **A:** **räikeimmässä muodossaan** oma räigeimal kujul **N:** **sisältö ja** ~ sisu ja vorm **M:** **muodon vuoksi** kombe pärast/täiteks.

MUSIIKKI MUUSIKA

V¹: ~ **soi** muusika mängib/kõlab **V²:** **kuunnella musiikkia** muusikat kuulata, **musiikkia kuuluu** kostub muusikat, **sävellää musiikkia** muusikat kirjutada/komponeerida.

MUUTOS MUUTUS, MUUDATUS

V²: saada aikaan ~ jssak milleski/kuskil muutusi/muudatusi läbi viia, **tehdä muutoksia** muudatusi teha **A: jyrkkä** ~ järsk/äkiline muutus, **vähittäinen** ~ pikaajaline/järk-järguline muutus.

MÄÄRÄYS MÄÄRUS

V²: antaa ~ määrust anda, **noudattaa määräyksiä** määrusi täita, **riikoa määräyksiä** määrusi rikkuda, **saada** ~ määrust saada **A: tarkemmat määräykset** täpsemad juhised.

N

NAINEN NAINE

V²: käydä naisissa naistes käia **A: kaunis** ~ ilus naine, **nuori** ~ noor naine **M: naiset ensin** naised/daamid kõigepealt, **toinen** ~ teine naine/armuke.

NAURU NAER

V²: purskahtaa/remahtaa nauruun naerma pursata/puhkeda, **vääntelehtiä naurusta** naerust kõveras olla, **pidellä naurua** naeru pidada/tagasi hoida **A: iloinen** ~ rõõmus naer, **makea** ~ magus/südamest tulev naer **N: naurun hörähdys** naerupahvak.

NENÄ NINA

V¹: ~ on tukossa nina on kinni, ~ **vuotaa** nina jookseb/tilgub, **nenästä vuotaa verta** nina jookseb verd **V²: kaivaa nenäänsä** nina nokkida, **niistää nenänsä** nina nuusata, **pyyhkiä nenänsä** nina pühkida, **puhua nenäänsä** läbi nina rääkida.

NEUVOTTELU NÕUPIDAMINE, LÄBIRÄÄKIMISED

V¹: neuvottelut kariutuvat läbirääkimised jooksevad karile **V²: jatkaa neuvotteluja** läbirääkimisi/nõupidamist jätkata, **käydä neuvotteluja jstak** millegi üle läbirääkimisi/nõu pidada, **pitää** ~ nõu pidada, **päättää neuvottelut** läbirääkimisi lõpule viia, **ryhtyä neuvotteluihin** läbirääkimisi/ nõupidamist alustada **A: sitkeä** ~ kauakestvad läbirääkimised, **vilkas** ~ aktiivsed läbirääkimised.

NIMI NIMI

V²: antaa nimeksi nimeks panna, **esiintyä jllak nimellä** mingi nime all esineda, **häpäistä nimensä** (oma) nime määrida/nimele häbi teha, **kutsua nimeltä** nimepidi kutsuda, **luoda (itselleen) nimi** (endale) nime teha, **mainita nimeltä** nimepidi nimetada, **ottaa nimekseen** nimeks võtta, **saada nimekseen** nimeks saada, **tuntee nimeltä** nimepidi tunda, **tuntee jkin nimi/totella jtk** nimeä reageerida mingile nimele, **vannoa jkn/jnk nimeen** kellegi/millegi nimel vanduda **N: lain nimessä** seaduse nimel **M: puhua asioista niiden oikeilla nimillä** asju nende õige nimega nimetada.

NOUSU TÕUS

A: hurja/jyrkkä ~ järsk tõus **N:** auringon ~ päikesetõus, **hintojen** ~ hinnatõus.

NYRKKI RUSIKAS

V²: heristää nyrkkiä jklle kellegi rusikat vibutada, **lyödä jkta nyrkeillä** kedagi rusikatega peksta, **takoa jtak nyrkein** midagi rusikatega taguda **A:** kovat nyrkit kõvad rusikad **N:** kädet nyrkissä käed rusikas.

NÄLKÄ NÄLG

V²: kuolla nälkään nälga surra, **nähdä nälkää** nälga näha/nälgida, **nääntyä nälkään** näljast nõrkeda, **pitää nälässä** näljas hoida/näljutada, **jkn tulee** ~ kellelegi tuleb nälg peale/kellelgi läheb kõht tühjaks **A:** kova ~ kõva/suur nälg.

O

OHJE JUHIS

V²: antaa ohjeita juhiseid anda, **noudattaa ohjeita** juhiseid järgida, **saada ohjeita** juhiseid saada, **toimia ohjeiden mukaan** tegutseda/toimida vastavalt juhistele **A:** tiukat ohjeet täpsed juhised.

OHJELMA KAVA, PROGRAMM

V²: kuulua ohjelmaan kavva(kavasse)/programm kuuluda, **ottaa jtak ohjelmaan** midagi kavva(kavasse)/programm võtta, **poiketa ohjelmasta** kavast/programmist kõrvale kalduda, **suunnitella/laatia ohjelmaa** kava/programm koostada **A:** tiivis ~ tihe kava/programm, **virallinen** ~ ametlik kava/programm/päevakord.

OIKEUS ÕIGUS, KOHUS

V¹: ~ istuu kohus on koos/toimub kohtuistung, ~ **tapahtuu** õiglus pannakse jalule, ~ **voittaa** õiglus võidab **V²:** haastaa jku oikeuteen kedagi kohtusse kaevata, **katsoa oikeudekseen** võtta endale õigus/vabadus, **käydä oikeutta jstak** millegi pärast kohut käia, **loukata jkn oikeuksia** kellegi õigusi rikkuda, **menettää oikeutensa jhk** kaotada oma õigus millelegi, **pitää kiinni oikeuksistaan** oma õiguste eest seista, **vaatia oikeuksiaan** oma õigusi nõuda **A:** elämisen ~ õigus elada, **korkein** ~ ülemkohus **N:** oikeuden nimessä õigluse nimel **M:** oikeudet muutoksiin pidätetään keegi/miski jätab endale õiguse teha milleski muudatusi/midagi muuta.

OLO OLEMIN, ENESETUNNE,

V¹: olot huononevat olukord halveneb/tingimused halvenevad, **olot paranevat** olukord paraneb/tingimused paranevad, **olot vakiintuvat** olukord stabiliseerub **V²:** helpottaa oloa parandab enesetunnet, **jättää jku omiin oloihinsa** kedagi rahule/omaette jätta, **tehdä olonsa mukavaksi** olemist mugavaks teha, **tutustua oloihin** oludega tutvuda **A:** ahtaat olot kitsad olud, **huono** ~ halb enesetunne, **hyvä** ~ hea enesetunne, **ihana** ~

suurepärase enestunne, **nykyiset olot** praegused tingimused, **tavalliset olot** tavalised tingimused/olukord **M: meidän oloissamme** meie oludes, **omissa oloissaan** omaette.

OLOSUHTEET OLUKORD, TINGIMUSED

V¹: ~ **huononevat** tingimused halvenevad, ~ **paranevat** tingimused paranevad **A:** **paikalliset** ~ kohalikud tingimused, **puutteliset** ~ mitterahuldavad/puudulikud tingimused, **suotuisat** ~ soodsad tingimused, **ulkoiset** ~ välised tingimused **M:** **olosuhteisiin nähden/katsoen** olukorda arvestades/antud olukorras, **olosuhteiden pakosta** olukorra/olude sunnil.

OMAISUUS VARA, VARANDUS

V²: **ansaita omaisuutensa jllak** endale millegagi varandust teenida, **koota/luoda** omaisuus varandust koguda, **jkn maksaa omaisuuden** miski maksab terve varanduse, **menettää omaisuutensa** oma varandusest ilma jääda/oma varandust kaotada **A:** **irtain** ~ vallasvara, **kiinteä** ~ kinnisvara, **yksityinen** ~ eraomand.

OMATUNTO SÜDAMETUNNISTUS

V¹: ~ **soimaa** südametunnistus süüdistab/vaevab **V²:** **rauhottaa omaatuntoaan** südametunnistust rahustada, **tehdä jtk hyvällä omallatunnolla** midagi puhta südametunnistusega teha, **jku ei halua jtk omalletunnolleen** keegi ei taha midagi oma südametunnistusele, **toimia omantuntonsa mukaan** südametunnistuse järgi teha/tegutseda, **toimia vastoin omaatuntoaan** teha/tegutseda südametunnistusest hoolimata **A:** **herkkä** ~ tundlik/õrn südametunnistus, **huono** ~ must südametunnistus, **hyvä/puhdas** ~ puhas südametunnistus, **venyvä** ~ paindlik südametunnistus **N:** **omantunnon ääni** südametunnistuse hää, **omantunnon syytökset** südametunnistuse süüdistused/-piinad.

ONGELMA PROBLEEM

V¹: ~ **ratkea** probleem laheneb, ~ **syntyy** ~ tekib **V²:** **aiheuttaa ongelmia** probleme tekitada, **ratkaista** ~ probleemi lahendada, **selvittää** ~ leida probleemi põhjus **A:** **hankala** ~ keeruline probleem, **mitätön/vähäinen** ~ tühine probleem, **paha** ~ tõsine probleem, **pieni** ~ väike probleem/mure, **ratkaisematon** ~ lahendamatu probleem, **suuri** ~ suur probleem, **vaikea** ~ keeruline probleem, **ylipääsemätön** ~ ületamatu probleem.

ONNI ÕNN

V¹: ~ **hymyilee** õnn naeratab, ~ **kääntyy** õnn pöördub, ~ **potkaisiee** õnn naeratab/veab, ~ **suosii** õnn soosib **V²:** **kiittää onnea** õnne tänada, **koettaa onneaan** (oma) õnne katsuda/proovida **A:** **huono/kova** ~ halb õnn, **hyvä** ~ hea õnn **M:** **onnea matkalle!** head reisi/õnn kaasa!, **onneksi olkoon!** palju õnne!.

OPETUS ÕPETUS, ÕPPETÖÖ

V²: **antaa opetusta** õpetada, **osallistua opetukseen** õppetöös osaleda, **saada opetusta** õppida **N:** **tarinan** ~ loo moraal.

OSUUS OSA

V²: maksaa osuutensa oma osa (ära) maksta, saada osuutensa oma osa (kätte) saada, tehdä oma osuuteensa oma osa teha **A:** tärkeä ~ tähtis osa **M:** ei ole mitään osuutta tähän asiaan ei ole sellega midagi pistmist.

OTE HAARE

V²: irrottaa otteensa oma haaret lahti lasta, käyttää kovia otteita karme võtteid/meetmeid kasutada, päästä irti jkn otteesta kellegi haardest lahti rabeleda, saada pitävä ~ jstak midagi tugevasse haardesse saada, tiukentaa otettaan jstak oma haaret tugevdada, hõllentää otettaan jstak oma haaret lõdvendada **A:** tiukka ~ raudne/tugev haare.

OVI UKS

V¹: ~ avautuu uks avaneb, jääda oven väliin ukse vahele jääda, ~ käy uks käib, ~ sulkeutuu uks sulgub **V²:** astua ovesta sisään uksest sisse astuda, avata ~ ust avada, jääda oven väliin uksevahele jääda, kolkuttaa ovea/oveen uksele koputada, lukita ~ ust lukustada, panna ~ lukkoon uks lukku keerata, paiskoa ovia uksi paugutada, raottaa ovea ust paotada, sulkea ~ uks sulgeda **A:** ~ on auki, kiinni, lukossa, raollaan uks on lahti, kinni, lukus, paokil **M:** avain on ovessa võti on ukse ees.

P

PAIKKA KOHT, PAIK

V²: hakea (työ- tms) paikkaa (töö- tms.) kohta taotleda, julistaa ~ avoimeksi/haettavaksi korraldada avalik konkurss ametikohale, pelätä korkeita paikkoja kõrgust karta, poistua paikaltaan oma kohalt/koha pealt ära minna, vaihtaa paikkaa jkn kanssa kellegagi kohti vahetada, varata ~ kohta kinni panna **A:** julkinen ~ avalik koht, luonnonkaunis ~ looduskaunis koht, rauhallinen ~ rahulik koht, syrjäinen ~ õrvaline koht/paik, tiukka ~ kitsas on käes, vakituinen ~ alaline (töö)koht, väliaikainen ~ ajutine (töö)koht, vapaa ~ vaba koht **N:** hampaan ~ hambaplomm, **M:** harmin ~ paha lugu, korkean paikan kammo kõrgusekartus (aeroakrofoobia), paikan päällä paremmin: itse paikalla kohapeal, ~ on varattu koht on kinni, pysy paikoillasi! püsi paigal!.

PAINO KAAL, RASKUS

V¹: ~ nousee/lisääntyy kaal tõuseb, ~ putoaa/vähenee kaal langeb **V²:** jk menee painoon miski läheb trükki, nostaa painoja raskusi (kangi vms) tõsta, panna painoa jhk millelegi rõhku panna, pudottaa painoan kaalus alla võtta.

PAKKO SUND, KOHUSTUS

V²: käyttää (pientä) pakkoa (väikest) sundust kasutada/survet avaldada, suostua pakon edessä sunniviisiliselt nõustuda, tehdä jtk pakosta midagi sunniviisiliselt teha

A: olosuhteiden pakosta olude sunnil, **sisäinen** ~ sisemine sund, **ulkoinen** ~ väline sund.

PALKKA PALK

V¹: ~ laskee palk langeb, ~ nousee palk tõuseb **V²:** **alentaa palkkaa** palka vähendada/alandada, **korottaa palkkaa** palka tõsta, **maksaa palkkaa** palka maksta, **saada palkkaa** palka saada **A:** **huono** ~ halb palk, **hyvä** ~ hea palk, **matala** ~ madal palk, **pieni** ~ väike palk, **suuri/korkea** ~ kõrge palk.

PALVELUS TEENE, TEENISTUS

V²: **astua palvelukseen** (armee-) teenistusse astuda, **erota jkn palveluksesta** kellegi teenistusest lahkuda, **olla jkn palveluksessa** kellegi teenistuses olla, **pyytää jklta palvelusta** kelleltki teenet paluda, **tehdä** ~ **jklle** kellegi teenet teha/osutada, **vapautua palveluksesta** (armee-) teenistusest vabaneda.

PAPERI PABER

V²: **kääriä paperiin** paberisse pakkida/keerata, **lukea paperista** paberilt (maha) lugeda, **panna paperille (ajatuksiaan)** (oma mõtteid) paberile panna, **kysyä papereita** **pabereid**/(iskut tõendavaid) dokumente küsida **A:** **viralliset paperit** ametlikud dokumendid.

PELI MÄNG

V²: **hävitä** ~ mängu kaotada, **pudota pelistä** mängust välja kukkuda/langeda, **pudottaa jku pelistä** kedagi mängust välja jätta, **seurata peliä/pelin kulkua** mängu/mängu käiku jälgida, **voittaa** ~ mängu võita.

PERHE PERE(KOND)

V¹: ~ **hajoaa** pere(kond) laguneb **V²:** **elättää perheensä** perekonda/peret üleval pidada, **perustaa** ~ perekonda/peret luua **A:** **hyvästä perheestä** heast perekonnast **N:** **perheen** **pää** perekonnapea, **pyhä** ~ püha perekond.

PERIAATE PÕHIMÕTE

V²: **luopua periaatteistaan** oma põhimõtetest loobuda, **noudatattaa periaatteitaan** oma põhimõtteid järgida, **pitää kiinni periaatteistaan** oma põhimõtetele kindlaks jääda, **sotii periaatteita vastaan/on vastoin periaatteita** käib põhimõtete vastu **A:** **jyrkät** ~ ranged põhimõtted, **varmat** ~ kindlad põhimõtted **M:** **periaatteen mukaan** põhimõtte kohaselt/põhimõttele vastavalt, **periaatteen vuoksi** põhimõtte pärast.

PERUNA KARTUL

V¹: ~ **kasvaa** kartul kasvab **V²:** **istuttaa/panna perunaa** kartulit panna, **kuoria perunoita** kartuleid koorida, **mullata perunaa** kartulit mullata, **nostaa perunaa** kartulit võtta, **viljellä perunaa** kartulit kasvatada **A:** **uusi** ~ värske kartul, **vanha** ~ vana kartul, **varhais** ~ varajane kartul.

PIIRI RING, RINGKOND

V²: **asettua piiriin** ringi võtta/ringi teha, **istua piirissä** ringis istuda, **päästä piireihin** kõrgemasse seltskonda pääseda **A:** **johtavat piirit** juhtivad ringkonnad, **laajat piirit** laiad ringkonnad, **ystävien piiri** sõpruskond.

PILKKA PILGE

V²: **joutua pilkan kohteeksi** naeru/pilkealuseks sattuda, **pitää jkta/jtak pillkanaan** kedagi/midagi välja naerda/kellegi/millegi üle nalja heita, **tehdä pilkkaa jksta** kedagi pilgata.

PINTA PIND, TASE

V¹: **(veden) pinta nousee laskee**, **(veden) pinta nousee** veepind tõuseb **V²:** **kellua pinnalla** (vee-) pinnal hõljuda/ujuda/ulpida, **maalin pinta lohkeilee** värv/värvi pind kestendab, **nousta pintaan** pinnale tõusta, **pitää pintansa** enda eest seista, vastu pidada **A:** **karhea** ~ kare pind, **sileä** ~ sile pind, **tasainen** ~ tasane pind.

PISTE PUNKT

V²: **antaa pisteitä** punkte anda, **kerätä pisteitä** (pluss-) punkte koguda, **panna** ~ punkti panna, **saada (jstak) täydet pisteet** koguda/saada (millegi eest) maksimumpunktid, **saada pisteitä** punkte koguda/saada.

POHJA PÕHI

V²: **juoda pohjaan (saaka/asti)** põhjani juua, **luoda pohja jllek** millelegi alus panna, **painaa (kaasu) pohjaan** (gaasi) põhja vajutada, **painua pohjaan** põhja vajuda, **palaa pohjaan** põhja kõrbed.

POLIISI POLITSEI

V¹: ~ **tutkii asiaa** politsei uurib asja **V²:** **hälyttää** ~ ploitseid (välja) kutsuda **M:** **liikkuva** ~ politseipatrull, **ratsastava** ~ ratsapolitsei, **salainen** ~ salapolitsei.

POTILAS PATSIENT, HAIGE

V¹: ~ **kärsi jstkin**. patsient/haige kannatab millegi all/põeb mingit haigust, ~ **paranee haige paraneb** **V²:** **tutkia** ~ patsienti/haiget läbi vaadata, **hoitaa potilasta** patsienti/haiget ravida.

PRESIDENTTI PRESIDENT

V²: **valita** ~ presidenti valida **M:** **istuva** ~ istuv president.

PUHE KÕNE, JUTT

V²: **antaa aihetta puheisiin** kõneainet anda, **johtaa puhutta** koosolekut juhatada, **käydä jkn puheilla** kellegi jutul käia, **kääntää** ~ **muihin asioihin** juttu mujale viia, **ottaa jtkin puheeksi** millestki juttu teha, **pitää** ~ kõnet pidada, **puuttua puheeseen** jutusse sekkuda, **pyytää jku puheilleen** kedagi enda jutule kutsuda, **tulee puheeksi** tuleb jutuks **A:** **hidas** ~ aeglane kõne, **jokapäiväinen** ~ igapäevane kõne, **katkonainen** ~ katkendlik kõne, **nopea** ~ kiire kõne, **selkeä** ~ selge kõne.

PUOLUE PARTEI, ERAKOND

V²: liittyä puolueeseen parteisse/erakonda astuda, kuulua puolueeseen parteisse/erakonda kuuluda, äänestää jtkin puoluetta mingi partei/erakonna poolt hääletada.

PUU PUU

V¹: ~ on lehdessä puu on lehes, ~ pudottaa lehtensä puu langetab lehed, ~ puhkeaa lehteen puu läheb lehte **V²:** kiivetä puuhun puu otsa ronida, panna puita pesään puid (ahju/pliidi) alla panna, pilkkoa/hakata puita puid lõhkuda **A:** alaston/lehdetön ~ raagus puu.

PUUTE PUUDUS

V²: elää puutteessa puuduses/vaesuses elada, kärsiä puutetta puudust kannatada, lieventää puutetta puudust leevendada, paremman puutteessa parema puudumisel **A:** kova ~ suur puudus.

PÄÄ PEA

V¹: päätä huimaa pea käib ringi, päätä särkee pea valutab **V²:** ei mene päähän ei mahu pähe, keksiä omasta päästään oma peaga/ise välja mõelda, laskea päässään peast arvutada, mence/nousee päähän hakkab/tõuseb pähe, nostaa päättään pead tõsta/esile kerkida, ottaa päästä peast võtta, paljastaa päänsä pead paljastada, panna päähänsä pähe panna, pudistaa päättään pead raputada, saada jtk päähänsä midagi pähe võtta, seisoa päällään pea peal seista, takoa jtk päähänsä/jkn päähän midagi pähe taguda/tuupida, vaivata päättään pead vaevata **A:** terävä/hyvä ~ hea pea **N:** perheen ~ perekonnapea **M:** omin päin omapead, päättään pitempi peajagu pikem, kaine peaga.

PÄÄTÖS LÖPP, OTSUS

V²: antaa/tehdä päätös otsust langetada/teha, julistaa ~ (kohtu)otsust välja kuulutada, pysyä päätöksessään oma otsusele kindlaks jääda, saada/saattaa/viedä päätökseen lõpule viia, tulla siihen päätökseen jõudsin sellele järeldusele, valittaa päätöksestä (kohtu)otsust edasi kaevata **A:** luja ~ kindel otsus **M:** päätöksen mukaisesti vastavalt otsusele.

PÖYTÄ LAUD

V²: istua pöydän takana/ääressä laua taga/ääres istuda, istua pöytänsä lauda istuda, kattaa ~ lauda katta, lyödä jk pöytänsä midagi lauale lüüa, siivota/korjata ~ lauda (ära) koristada, varata/tilata ~ lauda reserveerida **M:** ruoka on pöydässä toit/söök on laual, seisova ~ paremmin: noutopöytä rootsi laud.

R

RADIO RAADIO

V¹: ~ **soi** raadio mängib **V²:** **avata** ~ raadiot lahti teha/avada, **esiintyä** **radiossa** raadios esineda, **kuunnella radiota** raadiot kuulata, **panna** ~ **kovemmale/hiljemmälle** radiot kõvemaks/vaiksemaks keerata, **sulkea** ~ raadiot kinni panna/sulgeda.

RAHA RAHA

V²: **ansaita rahaa** raha teenida, **juoda rahansa** raha maha juua, **menettää rahansa** rahast ilma jääda, **muuttaa rahaksi** rahaks teha, **pelata rahasta** raha peale mängida, pestää raha raha pesta, **raha(t) ei(vät) riitä** raha ei jätku, **rikkoo** ~ raha lahti/peeneks vahetada, **säästää rahaa** raha kokku hoida, **tuhlata rahaa** raha raisata, **vaihtaa rahaa** raha vahetada **A:** **käypä** ~ kehtiv valuuta, **väärä** ~ valeraha **M:** **rahat tai henki!** raha või elu!.

RAJA PIIR

V¹: ~ **kulkee** piir kulgeb/jookseb, ~ **ulottuu** piir ulatub, **V²:** **laajentaa rajojaan** piire laiendada, **paeta/loikata rajan yli** üle piiri põgeneda/piiri rikkuda, **pitää rajansa** piiri pidada, **rikkoo rajoja** üle piiri minna, **sulkea** ~ piiri sulgeda, **tietää omat rajansa** oma võimete piire tunnetada, **vartioida rajaa** piiri valvata, **ylittää** ~ piiri ületada **N:** **kohtuuden/sopivaisuuden rajoissa** mõõdukuse/ viisakuse piires, **mahdollisuuksien rajoissa** võimaluste piires, **M:** **rajansa kaikella!** kõigel on piir!.

RAKKAUS ARMASTUS

V¹: ~ **kuolee** armastus saab otsa, ~ **sammutuu** armastus kustub, ~ **syttyy** armastus tärkab **A:** **ensirakkaus** esimene armastus, **intohimoinen** ~ kirglik armastus, **onneton** ~ õnnetu armastus, **vapaa** ~ vabarmastus.

RANTA RAND

V²: **mennä rannalle** randa minna, **vetää rantaan** kaldale tõmmata/vedada (paati) **A:** **syvä ranta** sügav põhi, **matala** ~ madal põhi.

RATKAISU LAHENDUS

V¹: ~ **löytyy** lahendus leidub **V²:** **etsiä ratkaisua jhnkin** millelegi lahendust otsida, lahenduseni jõuda, **jkin saa ratkaisun** miski leiab lahenduse, **tehdä** ~ otsust teha.

RAUHA RAHU

V¹: ~ **vallitsee** rahu valitseb **V²:** **antaa jklle rauhaa** kellelegi rahu anda, **hieroa/rakentaa rauhaa** rahu sobitada, **häiritä jkn rauhaa** kellegi rahu rikkuda, **jättää jku rauhaan** kedagi rahule jätta, **neuvotella rauhasta** rahuläbirääkimisi pidada, **rikkoo rauhaa** rahu rikkuda, **saada rauhaa** rahu saada, **solmia/tehdä rauha** rahu sõlmida/teha, **turvata rauhaa** rahu kaitsta **N:** **rauhan aika** rahuaeg, **rauhaa rakastava** rahuarmastav.

RIKOS KURITEGU

V²: **syllistyä rikokseen** kuriteos süüdi olla, **tehdä** ~ kuritegu sooritada **A:** **törkeä** ~ raske kuritegu, **vähäpätöinen** ~ pisirikkumine **N:** **rikoksen suosiminen** kuriteo varjamine/kuriteole kaasa-aitamine.

RINTA RIND

V²: **antaa (lapselle) rintaa** (lapsele) rinda/tissi anda, **panna jtk rintaan** midagi rinda panna, **rintaa ahtistaa** rinda rõhub, **rintaan pistää** rinnus pistab, **röyhittää rintansa** rinda ette ajada, **saada rintaa** rinda/tissi saada, **tiputtaa jtk rinnalle** midagi rinnale/rinnaesisele tilgutada, **vieroittaa (lapsi) rinnasta** (last) rinnast võõrutada **A:** **isot rinnat** suured rinnad, **kiinteät rinnat** pringid rinnad, **pienet rinnat** väiksed rinnad **M:** ~ **ulos** (vatsa sisään)! rind ette (kõht sisse)!, **täysin rinnoin** täiel rinnal.

RUOKA SÖÖK, TOIT

V¹: ~ **maistuu** söök/toit maitseb, ~ **on pöydässä** söök/toit on laual **V²:** **valmistaa/laittaa ruokaa** süüa teha/toitu valmistada **A:** **huono** ~ halb/vilets söök/toit, **hyvä** ~ hea söök/toit, **kevyt** ~ kerge söök/toit, **maukas** ~ maitsev söök/toit, **paha** ~ halb/maitsetu söök/toit, **tukevaa** ~ tugev/toitev toit **M:** **olla omissa ruoissaan/ruuissaan** oma toidul olla, **ruoaksi/ruuaksi kelpaamaton** söögiks/toiduks kõlbmatu.

RUUMIS KEHA, LAIP

V²: **harjoittaa ruumistaan** oma keha/ennast treenida, **haudata** ~ surnut matta, **karaista ruumistaan** oma keha/ennast karastada, **myydä ruumistaan** oma keha müüa, **siunata** ~ surnut õnnistada.

RYHMÄ RÜHM, GRUPP

V²: **jakaa ryhmiin** rühmadeks jagada, **jakautua ryhmiin** rühmadeks jaguneda, **seisoo ryhmissä** rühmade/salkades seista.

RYHTI RÜHT

V²: **kohentaa/parantaa ryhtiään** end sirgu ajada **A:** **hyvä** ~ hea rüht, **huono** ~ halb rüht, **kumara** ~ küürus/vimmas selg, **suora** ~ sirge rüht/selg, **ylväs** ~ uhke hoiak/rüht.

S

SAARI SAAR

A: **asumaton** ~ asustamata saar, **autio** ~ üksik/inimtühi saar.

SADE VIHME, SADEMED

V¹: ~ **lankeaa maahan** vihm langeb (maha), ~ **piiskaa jtk** vihm piitsutab midagi/peksab vastu midagi, ~ **ropisee vihm(a)** rabiseb **V²:** **pitää sadetta jssak** kusagil

vihmavarjus olla, **taitaa tulla sade** hakkab vist sadama/kisub vihmale **A: hapan** ~ happevihm **M: sateen sattuessa** vihmase ilma puhul/vihma korral.

SAIRAALA HAIGLA

V²: joutua sairaalaan haiglasse sattuda, **olla/maata sairaalassa** haiglas olla/lamada.

SAIRAS HAIGE, PATSIENT

V²: käydä katsomassa sairasta haiget vaatamas käia, **tulla sairaaksi** hageks jääda/haigestuda, **tuntea itsensä sairaaksi** end haigena tunda, **maata sairaana** haigena (voodis) lamada **A: lievästi** ~ pisut haige/haigevõitu, **pahasti/vakavasti** ~ raskesti haige **M: ~ ikävästä** igatsusest haige.

SAIRAUS HAIGUS

V¹: ~ pahenee ~ võtab tõsise pöörde/ägeneb, ~ **paranee** ~ paraneb, ~ **puhkea** ~ algab/tuleb **V²: ehkäistä sairautta** haigust ennetada, **hoitaa sairautta** haigust ravida **A: lievä** ~ kerge haigus, **kuolemaan johtava** ~ surmaga lõppev haigeus, **vaikea** ~ raske haigus, **vakava** ~ tõsine haigus, **äkillinen** ~ ootamatu haigestumine **N: sairauden kulku** haiguse käik.

SANA SÕNA

V¹: ~ kiertää jutud liiguvad **V²: antaa sanansa** (oma) sõna anda, **ei saanut sanaa** suustaan ei saanud sõnagi suust, **ilmaista sanoin** sõnadega väljendada, **lähettää/toimittaa** ~ sõna saata, **ottaa sanansa takaisin** oma sõnu tagasi võtta, **pitää sanansa** (oma) sõna pidada, **pysyä sanassaan** (oma) sõna(de)le kindlaks jääda, **sanaakaan sanomatta** sõnagi lausumata, **sanalla sanoen** ühe sõnaga öeldes, **sanoa suorat sanat** oma arvamust otse välja öelda, **vaihtaa pari sanaa** paari sõna vahetada, **valita sanansa oikein** õigeid sõnu otsida **A: julkinen** ~ avalik arvamus/meedia, **painettu** ~ trükisõna, **(sanoa) viimeinen** ~ viimane sõna (öelda) **N: laulun sanat** laulu sõnad **M: samat sanat** samad sõnad, **sanoin kuvaamaton** sõnulseletamatu.

SEINÄ SEIN

V²: iskeä naula seinään naela seinä lüüa, **jkin kuuluu seinän läpi** midagi kostab läbi seinä, **kiinnittää seinään** seinale kinnitada, **ripustaa seinälle** seinale riputada.

SELKÄ SELG

V²: antaa jklle selkään kellelegi naha/kere peale/peksa anda, **hypätä (pyörän) selkään** (ratta) selga/sadulasse hüpata, **kääntää selkensä** selga keerata/pöörata, **köykistää selkensä** selga küüru tõmmata, **nousta (hevosen) selkään** (hobuse) selga istuda, **saada selkäänsä** naha/kere peale saada, **seisoa** ~ **suorana** sirge seljaga seista, **suoristaa selkensä** selga sirgu ajada **A: kumara** ~ küürus selg/vimmas turi, **leveä** ~ lai selg, **suora** ~ sirge selg.

SEURA SELTSKOND, SELTS

V²: etsiä/hakea seuraa seltsi/seltskonda otsida, **joutua huonoon seuraan** halba seltskonda sattuda, **karttaa/välttää jkn seuraa** kellegi seltskonda vältida, **liittyä**

seuraan seltsi liikmeks astuda, **pitää seuraa jklle** kellelegi seltsiks olla, **pyytää jkta seuraansa** kedagi endaga kaasa/endale seltsiks kutsuda, **viihtyä jkn seurassa** kellegi seltskonnas ennast hästi tunda **A: sivistyneessä seurassa** haritud seltskonnas, **suljetussa seurassa** kinnises/kitsas ringis **M: seuran vuoksi** seltskonna mõttes.

SEURAUS TAGAJÄRG

V¹: seuraukset näkyvät tagajärjed ilmnevad **V²: kantaa seuraukset/vastata seurauksista** tagajärgede eest vastutada **A: ikävät seuraukset** kurvad/ebameeldivad tagajärjed, **kohtalokkaat seuraukset** saatuslikud tagajärjed.

SILMÄ SILM

V²: avata silmänsä silmi avada, **iskeä silmää** silma teha, **itkeä silmänsä punaisiksi** silmi punaseks nutta, **katsoa jkta suoraan silmiin** kellelegi otse silma (sisse) vaadata, **nähdä omin silmin** oma silmaga näha, **pitää silmällä** silma peal hoida/silmas pidada, **raottaa silmiään** silmi paotada, **räpytellä silmiään** silmi pilgutada, **siristää silmiään** silmi kissitada, **sulkea silmänsä** silmi sulgeda, **ummistaa silmänsä** silmi kinni panna **A: hyvät/terävät silmät** head/teravad silmad, **kierot silmät** kõõrdis silmad/kõõrdsilmad, **likinäköiset silmät** lühinägelikud silmad, **tarkka** ~ täpne silm **M: paljain silmin** palja silmaga, **silmat sikkarassa/tihrullaan** silmad kissis, **silmät auki** silmad lahti/avatud, **silmät kyynelissä** silmad pisarais/pisarsilmi, **silmät levällään/selällään** silmad pärani, **silmät raollaan** silmad pilukil, **silmää räpäyttämättä** silmagi pilgutamata.

SIVU LEHEKÜLG

V²: kääntää sivua lehte keerata, **lukea** ~ **loppuun** lehekülge lõpuni lugeda **M: seuraava** ~ järgmine lehekülg.

SOLMU SÕLM

V²: avata ~ sõlme lahti harutada/teha, **löysätä** ~ sõlme lõdvemaks/järele lasta, **mennä solmuun** sõlme minna, **sittoa jkin solmuun** midagi sõlme siduda, **solmia/sittoa/tehdä** ~ sõlme siduda/teha, **vetää** ~ **kireälle** sõlme pinguli tõmmata **A: tiukka** ~ tugev sõlm, **löysä** ~ lõtv sõlm.

SOPIMUS LEPING

V¹: ~ purkautuu leping lõppeb/lõpetatakse, ~ **tulee voimaan** leping jõustub/hakkab kehtima **V²: allekirjoittaa** ~ lepingule alla kirjutada, **jatkaa sopimusta** lepingut pikendada, **noudattaa sopimusta** lepingust kinni pidada, **purkaa** ~ lepingut lõpetada, **päästä sopimukseen jstak** milleski kokkuleppele jõuda/kokku leppida, **ratifioida** ~ lepingut ratifitseerida, **rikkoo** ~ lepingut rikkuda, **sanoa** ~ **irti** lepingut katkestada, **tehdä** ~ lepingut sõlmida **A: äänetön** ~ vaikkiv kokkulepe, **suullinen** ~ suuline kokkulepe.

SORMI SÖRM

V²: lyödä jkta sormille kellelegi vastu sõrmi/näppe lüüa, **heristää sormeaan** näppu näidata/vibutada, **kohottaa sormensa** sõrme püsti tõsta, **laskea sormilla**

sõrmedel/näppudel üles lugeda/arvutada, **osoittaa sormella jtk** millelegi sõrmega osutada/näpuga näidata, **pitää sormessa** sõrmes kanda **M: sormet irti!** käed emale!.

SOTA SÕDA

V¹: ~ **alkaa** sõda algab, ~ **puhkeaa/syttyy** sõda puhkeb, ~ **riehuu** sõda möllab/laastab, ~ **uhkaa** sõda ähvardab **V²:** **hävitä** ~ sõda kaotada, **joutua sotaan** sõtta sattuda, **julistaa** ~ sõda kuulutada, **kaatua sodassa** sõjas langeda, **kuolla sodassa** sõjas surma saada, **käydä sota** sõda pidada, **lähteä sotaan** sõtta minna, **valmistautua/varustautua sotaan** sõjaks valmistuda, **voittaa** ~ sõda võita **A: ideologinen** ~ ideoloogiline sõda, **kylmä** ~ külm sõda.

SOVINTO KOOSKÕLA, HEA LÄBISAAMINE

V²: **elää jkn kanssa sovinnossa** elada kellegagi heas läbisaamises, **erota sovinnossa** rahumeelselt lahku minna, **hierota sovintoa** lepitust otsida/rahu sobitada, **selvittää asia sovinnossa** asja rahumeelselt arutada, **tarjota jklle sovintoa** kellelegi lepitust pakkuda, **tehdä** ~ ära leppida/kokkuleppele jõuda **A: kaikessa/sulassa/täydessä sovinnossa** kõiges rahu/heas läbisaamises/täielikus üksmeeles.

SUHDE SUHE

V¹: **suhteet viilenevät** suhted jahenevad, **suhteet lämpenevät** suhted soojenevad **V²:** **hoitaa suhteita** suhteid hoida, **katkaista suhteensa jkhun** kellegagi suhteid katkestada, **käyttää hyväkseen suhteita** suhteid/tutvusi ära kasutada, **kehittää suhteita** suhteid arendada, **lujittaa suhteita** suhteid tugevdada, **luoda suhteita** suhteid luua, **solmia suhteita** suhteid sõlmida, **syventää suhteita** suhteid tihendada **vaalia suhteita** suhteid hoida **A: avioliiton ulkopuolinen suhde** abieluväline suhe, **esiaviollinen suhde** abieluelne suhe, **jännittyneet suhteet** pingelised suhted, **luottamukselliset suhteet** usalduslikud suhted, **pitkäaikainen suhde** pikaajaline suhe **M: suhteiden avulla** tutvuse kaudu.

SUKU SUGUVÕSA

V²: **jatkaa sukua** sugu jätkata, **olla sukua jklle** kellegi/kellegagi sugulane olla, **tulla sukuunsa** oma sugulastega sarnaneda **A: kaukaista sukua** kaugelt/kauge sugulane, **läheistä sukua** lähedalt sugulane/lähisugulane, **tunnettua sukua** tuntud suguvõsast, **ylhäistä sukua** kõrgest soost **M: omaa sukua** neiupõlvenimega.

SUOJA KAITSE, VARI

V²: **etsiä suojaa** varju otsida, **mennä suojaan** varju minna, **päästä suojaan** varjule pääseda, **tarjota suojaa** varju/kaitset pakkuda **M: jkn antama** ~ millegi poolt tagatud kaitse.

SURU KURVASTUS

V²: **aiheuttaa/tuottaa surua jklle** kellelegi kurvastust/muret põhjustada, **jakaa surunsa jkn kanssa** kellegagi oma muret jagada, **juoda suruunsa** kurvastusest (alkoholi) juua, **ottaa osaa jkn suruun** kellelegi kaastunnet avaldada, **tuntea surua jstak/jnk vuoksi** millegi/kellegi pärast kurvastada **A: syvä** ~ sügav kurbus/lein.

SUU SUU

V²: antaa suuta jklle kellelegi suud anda, **avata suunsa** (oma) suud avada, **katsella jtak** ~ **auki** midagi suu lahti/ammuli vaadata, **panna suuhun** suhu panna, **pyyhkiä suutaan/ suunsa** (oma) suud pühkida, **sulkea suunsa** (oma) suud sulgeda, **suudella suulle** suule suudelda, **vetää suutaan/suunsa hymyyn** (oma) suud naerule vedada **M:** ~ **naurussa** suu naerul, pidä suusi(kiinni)! pea suu!/suu kinni!.

SUUNNITELMA PLAAN, KAVA(ND)

V¹: ~ **ajautuu karille/kaatuu** plaan kukub läbi/ei lähe läbi, ~ **onnistuu** plaan läheb korda, **suunnitelmat muuttuvat** plaanid muutuvad **V²:** **luopua suunnitelmistaan** oma kavatsustest loobuda, **muuttaa suunnitelmiaan** (oma) plaane muuta, **jk sopii suunnitelmiin** miski sobib plaanidega, **tehdä/laatia** ~ koostada kava/plaan, **tehdä suunnitelmia** plaane teha, **toteuttaa** ~ plaani/kava ellu viia **A:** **alustava** ~ esialgne plaan/kava, **hyvä** ~ hea plaan, **nerokas** ~ geniaalne plaan, **tarkka** ~ täpnekava(nd), **tuhoisat suunnitelmat** hävitavad plaanid/kavad, **vakavat suunnitelmat** tõsised plaanid/kavad **M:** **suunnitelman mukaan** vastavalt plaani(de)le (plaanikohaselt)/kavatsuste kohaselt, **vastoin suunnitelmia** plaanide/kavatsuste vastaselt.

SYDÄN SÜDA

V¹: ~ **lyö** süda lööb, ~ **sykkii hitaasti/kiivaasti/tasaisesti** süda tuksub aeglaselt/ägedalt/rahulikult, ~ **hakkaa** süda peksleb, ~ **jyskyttää** süda klopib, ~ **takoo** süda taob **V²:** **ottaa sydäimestä** südames pistab, **rasittaa sydäntään** südant (üle)koormata **N:** **kynttilän sydän** küünla taht, **käsi sydämellä** käsi südamel, **pähkinän sydän** pähkli tuum.

SYNTI PATT

V²: **elää synnissä** patus elada, **katua syntejään** (oma) patte kahetseda, **saada syntinsä anteeksi** (oma) patud andeks saada, **tehdä syntiä** pattu teha, **tunnustaa syntinsä** (oma) patte üles tunnistada **A:** **anteeksiantamaton** ~ andestamatu patt, **vakava/suuri** ~ tõsine/suur patt.

SÄÄNTÖ REEGEL

V¹: ~ **astuu/tulee voimaan** reegel hakkab kehtima, ~ **on voimassa/pätee/toimii** reegel kehitb **V²:** **noudattaa sääntöä** reeglit järgida, **rikkoo sääntöä** reeglit rikkuda **A:** **kirjoittamaton** ~ kirjutamata reegel/seadus **M:** **sääntöjen mukainen** reeglite/normikohane, **sääntöjen vastainen** reeglitevastane.

T

TAHTO TAHE

V²: **ajaa tahtonsa läpi** oma tahtmist läbi suruda, **ilmaista tahtonsa** oma tahet väljendada, **noudattaa jkn tahtoa** kellegi tahtmise järgi teha, **osoittaa hyvää tahtoa** head tahet üles näidata, **saada tahtonsa perille** oma tahtmist saada, **taivuttaa jku tahtoonsa** kedagi oma tahte allutada, **tee kuten tahdot** tee nagu (ise) tahad, **tehdä jtk vasten/vastoin tahtoaan** midagi vastu tahtmist teha **A:** **heikko** ~ nõrk tahtejõud, **hyvä** ~ hea tahe, **luja** ~ tugev tahe/tahtejõud, **rautainen** ~ raudne tahe, **vapaa** ~ vaba tahe, **viimeinen** ~ viimane tahe **M:** **ehdoin tahdoin** täie teadmisega/teadlikult, **vapaasta tahdosta/omasta tahdostaan** vabatahtlikult/omal soovil.

TAISTELU LAHING, VÕITLUS

V¹: ~ **puhkea** võitlus puhkeb, ~ **rihuu** lahing/võitlus käib **V²:** **hävitä** ~ lahingut kaotada, **kaatua taistelussa** lahingus langeda, **käydä taistelua** lahingut/võitlust pidada, **voittaa** ~ lahingut/võitlust võita **A:** **ankara** ~ raske võitlus/äge lahing, **verinen** ~ verine lahing/võitlus **N:** **taistelun kulku** lahingu käik.

TAITO OSKUS

V²: **hallita/osata jk** ~ mingit oskust/kunsti valitseda/omada, **hankkia/oppia/saavuttaa jk** ~ mingit oskust omandada, **näyttää taitonsa** oma oskusi näidata **M:** **taitoa vaativa** oskusi nõudev.

TAIVAS TAEVAS

V¹: ~ **pilvistyä** taevas läheb pilve, ~ **selkeytyä** taevas selgineb **A:** **kirkas** ~ selge taevas, **pilvetön** ~ pilvitu taevas, **pilvinen** ~ pilvine taevas, **sininen** ~ sinine taevas, **tähtinen** ~ tähine taevas, **öinen** ~ öine taevas **M:** **(piirtyä) taivasta vasten** taeva taustal, **paljaan taivaan alla** lageda taeva all.

TALO MAJA, TALU

V¹: ~ **tarjoa** maja kulul **V²:** **asettua taloksi** ennast sisse seada, **pitää taloa** talu pidada, **purkaa** ~ maja lammutada, **rakentaa** ~ maja ehitada **A:** **varakas** ~ jõukas talu **N:** **talon emäntä** taluperenaine, **talon isäntä** taluperemees.

TALVI TALV

V¹: ~ **tulee** talv tuleb, **talven selkä taittuu** talve selgroog murdub **A:** **ankara** ~ karm talv, **kylmä** ~ külm talv, **leuto** ~ pehme talv, **lumeton** ~ lumeta talv, **vähäluminen** ~ lumevaene talv.

TAPA TAVA, KOMME, HARJUMUS

V¹: ~ **juurtuu** tava/komme juurdub, ~ **leviää** tava/komme levib **V²:** **noudattaa tapoja** kombeid järgida, **on tapana** on kombeks/tavaks, **opetella uusille tavoille** uusi kombeid õppida, **parantaa tapansa** oma kombeid parandada, **pysyä tavoilleen uskollisena** oma harjumustele truuks jääda, **tehdä jtk oikealla/sovitulla tavalla** midagi

õigel/kokkulepitud viisil teha, **tehdä jtk omalla tavallaan** midagi omal kombel teha, **tulla tavaksi** harjumuseks/traditsiooniks saada **A: hyvä** ~ hea komme/harjumus, **huono** ~ halb komme/harjumus, **juurtunut** ~ juurdunud komme, **yleinen** ~ levinud komme **N: tapojensa orja** oma harjumuste ori **M: kaikin tavoin** igas mõttes, **tapansa mukaan** harjumust mööda, **tavalliseen tapaansa** nagu tavaliselt, **tavan takaa** kombe kohaselt, **vastoin tapaansa** oma harjumuste vastaselt.

TAPAHTUMA SÜNDMUS

V¹: tapahtumat seuraavat toisiaan sündmused järgnevad üksteisele **V²: puuttua tapahtumien kulkuun** sündmuste käiku sekkuda, **pysyä tapahtumien tasalla** sündmustega kursis olla **A: historiallinen** ~ ajalooline sündmus, **merkittävä** ~ tähelepanuväärne sündmus **N: tapahtumien vyöry** sündmuste keeris.

TAPAU SÜNDMUS, JUHT, JUHTUM

V¹: ~ selviä juhtum laheneb, ~ **tapahtuu** sündmus toimub/leiab aset **V²: selvittää** ~ juhtum lahendada **A: historiallinen** ~ ajalooline sündmus, **iloinen** ~ rõõmus sündmus, **surullinen/ikävä** ~ kurb sündmus, **valitettava** ~ kahetsusväärne juhtum/sündmus, **hankala** ~ raske juhtum, **kiireellinen** ~ pakiline juhtum, **toivoton** ~ lootusetu juhtum, **tuore** ~ värske juhtum, **tyypillinen** ~ tüüpiline juhtum, **pahimassa tapauksessa** halvimal juhul, **parhaassa tapauksessa** parimal juhul **M: ei missään tapauksessa** mitte mingil juhul, **joka tapauksessa** igal juhul, **siinä tapauksessa** sel juhul, **tässä tapauksessa** praegusel juhul, **useimmissa tapauksissa** enamikel juhtudel.

TARKOITUS KAVATSUS, PLAAN

V²: saavuttaa tarkoituksensa oma eesmärgile jõuda, **toteuttaa tarkoituksensa** (oma) kavatsusi ellu viia/oma plaani teostada **A: hyvä** ~ /hyvät tarkoitukset hea kavatsus/head kavatsused **N: elämän** ~ elu mõte.

TARVE VAJADUS

V²: käydä tarpeillaan asjal käia, **tehdä tarpeensa** (ulostaa/virtsata) loomulikke vajadusi rahuldada, **tuntea tarvetta** vajadust tunda, **tydyttää tarpeensa** oma vajadusi rahuldada **A: fyysiset tarpeet** füüsilised vajadused, **henkiset tarpeet** vaimsed vajadused, **sukupuoliset tarpeet** seksuaalsed/sugulised vajadused **M: tarpeen mukaan** vastavalt vajadusele, **tarpeen vaatiessa/tullen** vajaduse korral.

TAVARA KAUP

V²: pakata tavaransa asju (kokku) pakkida **A: kysytty** ~ nõutud kaup, **varastettu** ~ varastatud kraam.

TAVOITE EESMÄRK

V²: asettaa ~ eesmärgi püstitada/eesmärgiks seada, **saavuttaa tavoitteensa** oma eesmärgi saavutada **A: korkeat/kovat tavoitteet** kõrged eesmärgid, **selkeät tavoitteet** selged eesmärgid, **yhteiset tavoitteet** ühised eesmärgid.

TEHTÄVÄ ÜLESANNE

V²: antaa jklle jtk tehtäväkseen kellelegi midagi ülesandeks teha, otta jk tehtäväkseen midagi endale ülesandeks võtta, ratkaista ~ ülesannet lahendada, saada jk tehtäväkseen midagi ülesandeks saada, suorittaa ~ ülesannet sooritada, tehdä ~ ülesannet täita, tehdä tehtävänsä oma töö teha **A:** helppo ~ kerge ülesanne, vaativa ~ pingutust nõudev ülesanne, vaikea ~ raske ülesanne, ylivoimainen ~ üle jõu käiv ülesanne.

TEKIJA TEGIJA

V²: jku on ~ keegi on tegija/oma ala meister **A:** tunnettu ~ tuntud kuju/tegija, vanha ~ vana tegija, täysi ~ kõva tegija.

TEKO TEGU

V²: ryhtyä sanoista tekoihin sõnadelt tegudele üle minna, tavata jku itse teosta kedagi teolt tabada, vastata teoistaan (oma) tegude eest vastutada **A:** epätoivoinen ~ meelegeitlik tegu, hyvä ~ heategu, lainvastainen ~ ebaseaduslik tegu, paha ~ pahategu, rohkea ~ vapper tegu.

TIE TEE

V¹: ~ vie/johtaa jhk tee viib kuhugi, ~ kiemurtelee tee lookleb **V²:** antaa tietä teed anda, eksyä tieltä teelt eksida, kysyä tietä teed küsida, neuvoa tietä teed juhatada, pysyä tiellä teel püsida, pyytää tietä teeandmist/läbipääsu paluda, raivata tietä teed rajada, tukkia ~ teed sulgeda/ummistada, rakentaa/tehdä tietä teed ehitada, suistua tieltä teelt kõrvale kalduda/välja sõita, tuntea/osata/tietää ~ tunda/teada teed **A:** kuoppainen ~ auklik tee, oikealla/väärällä tiellä õigel/valel teel, suora ~ sirge tee/otsetee **N:** teiden kunnossapito teede korrashoid **M:** pois tieltä! alt/eest ära!, tehkää tietä! andke teed!, tietä pitkin mööda teed.

TIETO INFORMATSIOON, ANDMED; TEADMISED

V²: kartuttaa tietojaan (oma) teadmisi täiendada, loistaa tiedoillaan (oma) teadmistega hiilata, pitää omana tietonaan enda teada hoida, puristaa jklta tietoja jstak kelleltki millegi kohta teateid/infot välja pressida, saattaa jk jkn tietoksi midagi kellelegi teatavaks teha, syöttää tiedot andmed sisestada, jk tulee tieoksi miski saab teatavaks, udella jklta tietoja jstak kelleltki millegi kohta pärida, vaatia jklta tietoja jstak kelleltki millegi kohta teateid/infot nõuda **A:** hatarat tiedot puudulikud teadmised/andmed, hyvät tiedot head/tugevad teadmised, laajat tiedot laialdased teadmised, loistavat tiedot hiilgavad teadmised, luotettavat tiedot usaldusväärased andmed/usaldusväärne info(rmatsioon), lähemmät tiedot täpsemad andmed/täpne info(rmatsioon), oikeat tiedot õiged andmed/õige info(rmatsioon), pintapuoliset tiedot pealiskaudsed teadmised, salaiset tiedot salajased andmed, varmat tiedot kindlad andmed, väärät tiedot valeandmed/valeinfo.

TILA RUUM; SEISUKORD

V¹: ~ **huononee** seisukord halveneb, ~ **muuttuu** seisukord muutub, ~ **on vakava** seisukord on tõsine, ~ **on kriitiline** seisukord on kriitiline, ~ **paranee** seisukord paraneb, **tilaa riittää** ruumi jätkub **V²:** **antaa/tehdä tilaa** ruumi teha, **ottaa/vie/vaatii paljon/vähän tilaa** võtab/nõuab palju/vähe ruumi, **säästää tilaa** ruumi kokku hoida **N:** **tilan ahtaus/puute** ruumikitsikus/puudus.

TILANNE OLUKORD

V¹: ~ **helpottuu** olukord laheneb, ~ **kiristyy** olukord muutub pingeliseks, jk ~ **syntyy** tekib mingi olukord **V²:** **arvioida tilannetta** olukorda hinnata, **hallita** ~ olukorda kontrolli all hoida, jk **laukaisee tilanteen** miski vallandab olukorra, **joutua tilanteeseen** olukorda sattuda, **olla tilanteen tasalla** olukorra kõrgusel olla **A:** **kestämätön** ~ väljakannatamatu olukord, **nolo** ~ piinlik olukord, **tulenarka** ~ pingeline olukord **M:** **tilanteeseen sopiva** olukorrale vastav.

TILAISUUS VÕIMALUS

V¹: ~ **tarjoutuu** võimalus avaneb/tekib **V²:** **antaa jklle tilaisuus** kellelgi võimalust anda, **etsiä tilaisuutta** võimalust otsida, **käyttää tilaisuutta hyväkseen** olukorda/võimalust (ära) kasutada, **vaania/odottaa tilaisuutta** võimalust/sobivat olukorda oodata **A:** **mahtava** ~ hiilgav võimalus, **sopiva** ~ sobiv olukord/võimalus **M:** **tilaisuuden tullen** võimaluse avanedes/tekkides.

TODELLISUUS TEGELIKKUS

V²: **epäillä jnk todellisuutta** millegi tõe(li)suses kahelda, **kieltää** ~ tegelikkust eitada, jk **perustuu todellisuuteen** miski põhineb tegelikkusel, jk **vastaa todellisuutta** miski vastab tegelikkusele, **väärentää todellisuutta** tegelikkust moonutada **A:** **ankara/kova** ~ karm tegelikkus/reaalsus, **karu** ~ sünge tegelikkus.

TOIMI TOIMETUS, TEGEVUS

V²: **antaa jk toimeksi jklle** midagi kellelegi ülesandeks teha, **käydä/tarttua toimeen** asja kallale asuda, **nimittää/määrätä jku jhk toimeen** kedagi mingisse ametisse nimetada, **panna toimeen** ellu viia/läbi viia, **panna toimeksi** pihta hakata, **ryhtyä tuumasta toimeen** sõnadelt tegudele (üle) minna, **tulla keskenään toimeen** omavahel läbi saada, **tulla toimeen** toime tulla/hakkama saada **M:** **tyhjin toimin** tühjade kätega.

TOIMINTA TEGEVUS, TEGUTSEMINE

A: **laillinen** ~ seaduslik tegevus, **laiton** ~ ebaseaduslik tegevus, **luova** ~ loominguline tegevus, **nopea** ~ kiire tegutsemine, **suora** ~ radikaalne tegutsemine.

TOIVO LOOTUS

V¹: jk ~ **pettää** mingi lootus nurjub, ~ **sammuu** lootus kustub, ~ **syttyy** lootus tõrjub, ~ **vahvistuu** lootus kasvab **V²:** jk **antaa toivoa** miski annab lootust, **elää toivossa** lootuses elada, **heittää kaikki toivonsa** kogu lootus maha panna, **kadottaa toivonsa** lootust kaotada, **pannaa toivonsa jhk** (oma) lootust millelegi panna **A:** **turha** ~ tühi lootus **M:** **ei ole enää mitään toivoa** ei ole enam mingit lootust, **kaikki** ~ **on mennyttä** kogu lootus on läinud.

TOTUUS TÕDE

V²: **kertoa/paljastaa** ~ **jstak** millegi kohta tõtt rääkida/tõde päevavalgele tuua, **pysyä** **totuudessa** tõe juurde jääda, **saada** ~ **selville** tõde välja selgitada, **tinkiä/poiketa** **totuudesta** tõe suhtes mõõndusi teha/tõest kõrvale kalduda **A:** **alaston** ~ alasti tõde, **julma** ~ karm tõde, **kirkas** ~ puhas tõde, **vanha** ~ vana tõde **N:** **hiven totuutta** terake tõtt.

TUKI TUGI

V²: **antaa jklle tukea** kedagi toetada, **ottaa jk tuekseen** midagi toeks võtta, **ottaa tukea jstak** kuskilt tuge otsida, **saada jklta tukea** kelleltki tuge saada **A:** **aineellinen** ~ materiaalne toetus, **taloudellinen** ~ majanduslik toetus.

TULEVAISUUS TULEVIK

V¹: ~ **tuo tullessaan jtak** tulevik toob midagi **V²:** **ennustaa tulevaisuutta** tulevikku ennustada **A:** **kaukainen** ~ kauge tulevik, **loistava** ~ hiilgav tulevik, **suuri** ~ suur tulevik, **synkkä** ~ tume tulevik.

TULI TULI

V¹: ~ **leimahtaa** tuli lõõmab, ~ **leviä** tuli levib, ~ **liekehtii/loimottaa** tuli leegitseb, ~ **nuoleskelee** tulekeeld noolivad, ~ **palaa** tuli põleb, ~ **pääsee irti** tuli pääseb lahti, ~ **sammuu** tuli kustub, ~ **syttyy** tuli sütib **V²:** **avata** ~ tuld avada/tulistama hakata, **iskeä tulta** tuld lüüa, **joutua tuleen tulituksen kohteeksi** tule alla sattuda, **lopettaa** ~ tuld/tulistamist lõpetada, **jkin ottaa tulta** miski võtab tuld, **panna jkin tulelle** midagi tulele panna, **pistää/tuikata/sytyttää tuleen** põlema pista/panna/süüdata, **raapaista tulta** (tikust) tuld tõmmata, **sammuttaa** ~ tuld kustutada, **sytyttää** ~ tuld süüdata, **tarjota tulta (tupakkaan)** (suitsule) tuld pakkuda, **tehdä** ~ tuld teha, **tukahduttaa** ~ tuld summutada, **vastata tuleen** tulele/tulistamisele vastata **A:** **hiljaisella tulella** tasasel/vaikel tulel, **ikuinen** ~ igavene tuli, **kiivas** ~ äge tuli/tulistamine, **tarkka** ~ täpne tuli/tulistamine **M:** ~ **on irti!** tuli lahti!, **tulta!** tuld!.

TULOS TULEMUS

V¹: **tulokset osoittavat** tulemused näitavad **V²:** **antaa/tuottaa tuloksia** tulemusi anda, **johtaa tulokseen** tulemuseni viia, **päästää/päytyä/tulla jhk tulokseen** jõuda mingile tulemusele, **saavuttaa tuloksia** tulemusi saavutada **A:** **hyvä** ~ hea tulemus, **laiha** ~ kehv tulemus.

TUNNE TUNNE

V²: **antaa tunteilleen valta** lasta tunnetel võimust võtta, **kätkeä tunteensa** (oma) tundeid varjata, **loukata jknk tunteita** kellegi tundeid haavata, **paljastaa/ilmaistaa tunteensa** (oma) tundeid avaldada/näidata, **tihkua tunnetta** tunnetest nõretada, **tukahduttaa tunteensa** (oma) tundeid maha suruda, **vedota jkn tunteisiin** kellegi tunneteile rõhuda **A:** **(ajatella jkta) lämpimin tuntein** soojade tunnetega (kedagi meenutada), **sekavat tunteet** segased tunded.

TUOTANTO TOODANG

V¹: ~ **lisääntyy** toodang kasvab, ~ **supistuu** toodang väheneb **V²:** **laajentaa** tuotantoa toodangut laiendada, **lisätä** tuotantoa toodangut suurendada, **supistaa** tuotantoa toodangut vähendada.

TUTKIMUS UURIMUS, UURIMUSTÖÖ, UURING

V¹: **tutkimukset alkavat** uuringud/uurimine algavad/algab, **tutkimukset jatkuvat** uuringud/uurimine jatkuvat/jätkub, **tutkimukset osoittavat** uuringud/uurimine näitavad/näitab, ~ **osoittaa** uurimus näitab, **tutkimukset päättyvät** uuringud/uurimine lõppevad/lõpeb, **tutkimukset selvittävät** uuringud/uurimine selgitavad/selgitab, ~ **selvittää** uurimus selgitab, **tutkimukset sujuvat** uurimine edeneb, **tutkimukset viittaavat** uuringud osutavad; ~ **viittaa** uurimus osutab **V²:** **suorittaa tutkimuksia** uuringuid/uurimist läbi viia, **tehdä tutkimusta/tutkimuksia** uurimustööd teha, **aloittaa tutkimukset** uurimist/uuringuid alustada, **lopettaa tutkimukset** uurimist/uuringuid lõpetada **A:** **vertaileva** ~ võrdlev uurimus, **kokeellinen** ~ eksperimentaalne uurimus, **teoreettinen** ~ teoreetiline uurimus, **tarkentavat tutkimukset** täiendavad uuringud/uurimused.

TUULI TUUL, TUJU

V¹: ~ **humisee** tuul kohiseb, ~ **kääntyy** tuul pöördub, ~ **puhaltaa** tuul puhub, ~ **tyyntyy** tuul vaibub, ~ **ulvoo** tuul ulub **V²:** **olla loistavalla/hunolla jne.** **tuulella** suurepärasel/halval jne tujus olla **A:** **heikko** ~ nõrk tuul, **huono** ~ halb tuju, **hyvä** ~ hea tuju, **hyytävä** ~ jäine tuul, **iloinen** ~ rõõmus tuju, **kohtalainen** ~ mõõdukas tuul, **kova** ~ kõva/vali tuul, **kylmä** ~ külm tuul, **lämmin** ~ soe tuul, **navakka** ~ tugev tuul, **puuskainen** ~ puhanguline tuul, **suunnaltaan vaihteleva** ~ muutliku suunaga tuul, **vihlova** ~ lõikav tuul **M:** **tuulen alla** allatuult, **tuulen yläpuolella** pealetuult, **vasten tuulta** vastutuult.

TYÖ TÖÖ

V²: **etsiä töitä** tööd otsida, **käydä töissä** töö käia, **olla töissä** töö olla, **puskea/ paiskia töitä** tööd murda, **ryhtyä työhön** tööga pihta hakata, **tehdä työtä** tööd teha **A:** **helppo** ~ lihtne töö, **henkinen** ~ vaimne töö, **kevyt** ~ kerge töö, **raskas** ~ raske töö, **rehellinen** ~ aus töö, **ruumiillinen** ~ füüsiline töö, **suuri** ~ suur töö, **vaikea** ~ keeruline töö; **jk on hyvää/huonoa/ensiluokkaista työtä** miski on korralik/vilets/esmaklassiline töö **N:** **naisten ja miesten työt** naiste tööd ja meeste tööd, **työn (tuottama) ilo** töö rõõm **M:** **(jkin on) täysi** ~ (millegagi on) piisavalt tööd.

U

UNI UNI, UNENÄGU

V¹: ~ **käy toteen** unenägu läheb täide, ~ **maistuu** uni maitseb/on magus **V²:** **ei saa unta** uni ei tule, **saada unta** magama jääda, **nukahtaa syvään uneen** sügavasse unne vajuda,

nähdä unia und/unenägusid näha, **päästä/vaipua uneen** unne vajuda, **saada unen päästä kiinni** sõba silmale saada, **selittää/tulkita unia** unenägusid seletada **A: kaunis** ~ ilus unenägu, **kevyt** ~ kerge uni, **paha** ~ halb unenägu, **raskas** ~ raske uni, **rauhallinen** ~ rahulik uni, **sikeä/syvä** ~ sügav uni.

USKO USK

V¹: ~ **usko horjuu** usk lõõb vankuma **V²:** **kääntyä jhk uskoon** mingisse usku pöörduda, **käännyttää jkin uskoon** kedagi usku pöörata, **olla uskossa** usklik olla, **tulla uskoon** usklikuks saada, **laittaa jkin uuteen uskoon** midagi muuta, **N: uskon voima** usu jõud, **uskon puute** usu puudus **M: hyvässä uskossa** heas usus.

UUNI AHI

V²: **kypsentää uunissa** ahjus küpsetada, **lisätä uuniin puita** puid ahju juurde panna, **lämmittää** ~ ahju kütta, **panna puita pesään** puid ahju alla panna, **panna** ~ **lämpimään** ahju kütte/soojenema panna.

UUTINEN UUDIS

V²: **kuulla** ~ uudist kuulda, **tuoda uutisia** uudiseid tuua **A: hyvä** ~ hea uudis, **huono** ~ halb uudis, **iloinen** ~ rõõmus uudis, **järkyttävä** ~ šokkeeriv uudis, **tuore** ~ värske uudis.

V

VAARA (HÄDA)OHT

V¹: ~ **uhkaa** (häda)oht ähvardab **V²:** **antautua vaaraan** end ohtu seada, **etsiä vaaroja** hädaohte otsida, **henki on vaarassa** elu on ohus, **joutua vaaraan** (häda)ohtu sattuda, **saattaa vaaraan** ohtu seada, **varoa/välttää** ~ (häda)ohtu vältida **M: vaaroissa karaistunut** raskustes karastunud varo vaaraa! ettevaatust, hädaoht!.

VAATE RIIE(TUS)

V¹: **vaatteet roikkuvat (huonosti istuvina) päällä** riided ripuvad seljas/istuvad halvasti **V²:** **pukea vaatteet päälle** riideid selga/riidesse panna, **riisua vaatteet** riideid seljast võtta, **silittää vaatteet** pesu/riideid triikida, **vaihtaa vaatteet** riideid vahetada, **vähentää vaatetta** riideid vähemaks võtta **A: likaiset vaatteet** mustad riided, **lämpimät vaatteet** soojad riided, **mukavat vaatteet** mukavad riided, **siistit vaatteet** puhtad riided **M: täysissä vaatteissa** täies riides, **vähissä vaatteissa** kergelt riides.

VAATIMUS NÕUDMINE, NÕUE

V²: **asettaa vaatimuksia** nõudeid seada, **esittää vaatimus/vaatimuksia** nõudmisi esitada, **luopua vaatimuksesta** nõudmisest loobuda, **suostua vaatimukseen** nõudmistega soostuda/nõudmistele järele anda, **täyttää vaatimukset** nõuetele vastata **A: kohtuullinen vaatimus** põhjendatud nõudmine, **kohtuuton vaatimus** põhjendamatu nõudmine, **tiukat vaatimukset** ranged nõuded.

VAHINKO KAHJU, ÕNNETUS

V¹: ~ **sattuu** õnnetus juhtub **V²:** **aiheuttaa/tuottaa jklle vahinkoa** kellegi/millelegi kahju tekitada/põhjustada, **arvioida vahinkoja** kahjusid kokku arvata, **kertoa jklle jtk vahingossa** kellelegi midagi kogemata rääkida/välja lobiseda, **korvata vahinkoja** kahjusid korvata, **kärsiä vahinkoja** kannatada saada **A:** **aineellinen** ~ materiaalne kahju, **korvaamaton** ~ korvamatu kahju, **taloudellinen** ~ majanduslik kahju.

VAIHE ETAPP, FAAS

A: **kriittinen** ~ kriitiline etapp/periood **N:** **kehityksen vaiheet** arenguetapp/faas/staadium, **kuun vaiheet** kuu faasid **M:** **olla kahden vaiheilla** kahevahel olla.

VAIKEUS RASKUS, PROBLEEM

V¹: **jk** ~ **ilmenee** mingisugune probleem avaldub, **ilmenee/syntyy vaikeuksia** ilmneb/tekib probleeme **V²:** **joutua vaikeuksiin** raskustesse sattuda, **tuottaa vaikeuksia** probleeme põhjustada/raskusi valmistada, **voittaa vaikeudet** raskustest võitu saada.

VAIKUTELMA MULJE

V¹: **herää** ~ tekib mulje, **syntyy** ~ jääb mulje **V²:** **saada** ~ **jstak** jääb mulje kellestki/millestki **M:** **ensi** ~ esmamulje.

VAIKUTUS MÕJU, MULJE

V²: **olla jnk vaikutuksen alaisena** millegi mõju all olla, **tehdä** ~ **jkhun** kellelegi muljet avaldada/jätta **A:** **syvä** ~ kustumatu mulje.

VAIMO (ABIELU)NAINE, ABIKAASA

V²: **ottaa** ~ naist võtta, **pyydä jkta vaimokseen** kedagi endale naiseks paluda, **suostua jkn/ jklle vaimoksi** nõustuda kellegi naiseks saama/kellelegi mehele minema **A:** **nykyinen vaimonsa** praegune naine/abikaasa, **tuleva vaimonsa** tulevane naine/abikaasa.

VALINTA VALIK

V²: **jättää jtk jkn vapaan valinnan varaan** jätta midagi kellelegi vabalt valida, **tehdä/suorittaa** ~ valikut teha **A:** **luonnollinen/luonteva** ~ looduslik/loomulik valik, **tietoinen** ~ teadlik valik, **vapaa** ~ vaba valik, **varma** ~ kindel valik **N:** **valinnan mahdollisuus** valikuvõimalus.

VALO VALGUS

V¹: ~ **palaa** tuli (lamp) põleb, ~ **sammutuu** tuli/valgus kustub, ~ **sytyy** tuli/valgus sütib, ~ **taittuu** valgus murdub **V²:** **heijastaa valoa** valgust peegeldada, **imeä valoa** valgust neelata, **katsella jtk valoa vasten** midagi vastu valgust vaadata, **näkyä valoa** paistab valgust, **näyttää valoa tuld/valgust näidata**, **pysähtyä (liikenne) valoihin** valgusfoori ees peatuda, **sammuttaa valo(t)** tuld/tulesid (lampi) kustutada, **seisoo valon edessä** valguse ees seista, **sytyttää valot** tuld/tulesid (lampi) põlema panna, **tulvii valoa** tulvab

valgust **A: heikko** ~ nõrk valgus, **himmeä** ~ hämar valgus, **häikäisevä** ~ pimestav valgus, **kirkas** ~ ere valgus, **voimakas** ~ tugev valgus.

VALTA VÕIM

V¹: ~ **vaihtuu** võim vahetub **V²:** **alistaa jk valtaansa** midagi oma võimu alla saada/endale allutada, **joutua jnkun valtaan** kellegi võimu alla sattuda, **joutua epätoivon valtaan** meeleheitesse langeda, **käyttää valtaa/valtaansa** (oma) võimu kasutada, **luopua vallasta** võimust loobuda, **ottaa ~ käsiinsä** võimu enda kätte võtta, **päästä valtaan** võimule pääseda/tulla, **saada** ~ kellegi üle võimust võtta/võimule pääseda **A: rajallinen** ~ piiratud võim, **rajaton** ~ piiramatu võim, **vieras** ~ võõras võim.

VAPPAUS VABADUS

V¹: ~ **koittaa** vabadus koidab **V²:** **menettää vapautensa** oma vabadust kaotada, **nauttia vapaudestaan** vabadust nautida, **ottaa vapauksia** (endale) vabadusi/vabadust võtta, **päästää jku vapauteen** kedagi vabaks lasta, **rajoittaa jkn vapauksia** kellegi vabadust/vabadusi piirata, **sallia jklle vapauksia** kellelgi vabadusi ana **A: akateeminen** ~ akadeemiline vabadus, **henkilökohtainen** ~ isiklik vabadus, **rajaton** ~ piiramatu vabadus, **täysi** ~ täielik vabadus, **valinnan** ~ valikuvabadus.

VASTAUS VASTUS

V²: **antaa ~ jklle/jkn kysymykseen** vastata kellelegi/kellegi küsimuksele, **jääda vastauksen velkaa** vastust võlgu jääda, **jääda vastausta vaille** (ilma) vastuseta jääda, **nyökätä vastaukseksi** vastuseks noogutada, **saada** ~ vastust saada **A: epämääräinen** ~ ebamäärane vastus, **kielteinen** ~ eitav vastus, **kirjallinen** ~ kirjalik vastus, **lopullinen** ~ lõplik vastus, **myönteinen** ~ jaatav vastus, **oikea** ~ õige vastus, **suora** ~ otsekohene vastus, **suullinen** ~ suuline vastus, **tyhjentävä** ~ ammendav vastus, **väärä** ~ vale vastus.

VASTUU VASTUTUS

V²: **jakaa** ~ vastutust jagada, **kantaa täysi** ~ täit vastutust kanda, **mennä vastuuseen/ottaa ~ jstkn** vastutust endale/enda peale võtta, **saattaa jku vastuuseen jstkn** kedagi millegi eest vastutusele võtta, **välttää vastuuta** vastutusest kõrvale hiilida/hoida **A: moraalinen** ~ moraalne vastutus, **taloudellinen** ~ majanduslik vastutus **M: omalla vastuullaan** omal vastutusel.

VATSA KÕHT

V¹: ~ **kurisee** kõht koriseb, ~ **on löysällä/kuralla** kõht on lahti, ~ **on kovalla** kõht on kinni **V²:** **kääntyä vatsalleen** end kõhuli keerata, **maata vatsallaan** kõhuli lamada, **puhua vatsasta** kõhurääkimist osata, **syödä vatsansa täyteen** oma kõhtu täis süüa, **vatsaan koskee/nipistelee** kõht valutab, **vetää ~ sisään** kõhtu sisse tõmmata **A: litteä** ~ lame kõht, **pyöreä** ~ ümmargune kõht, **iso** ~ suur/paks kõht.

VAUHTI HOOG, KIIRUS

V¹: ~ **hiljenee/vähenee** hoog raugneb, ~ **kovenee/lisääntyy/nopeutuu** hoog/kiirus kasvab, ~ **pysähtyy** hoog vaibub **V²:** **antaa vauhtia** hoogu anda, **hiljentää vauhtia**

hoogu maha võtta, **ottaa vauhtia** hoogu võtta, **parantaa/lisätä/kiristää vauhtia** hoogu lisada/juurde anda, **päästä vauhtiin** hoogu sisse saada, **pysyä muiden vauhdissa** teistega sammu pidada, **saada uutta vauhtia** hoogu juurde saada **A: kova** ~ metsik/suur hoog/kiirus, **tasainen/hiljainen** ~ tasane/väike hoog/kiirus.

VELKA VÖLG

V²: antaa jtk velaksi midagi võlgu anda, **jääda jtk velkaa jklle** kellelegi midagi võlgu jääda, **lyhentää velkaa** võlga osadena ära maksta, **ottaa velkaa** võlga teha/võlgu võtta.

VE NE PAAT

V²: soutaa venettä/veneellä paadiga sõuda, **työntää** ~ **vesille** paati vette lasta, **vetää** ~ **maihiin** paat kaldale tõmmata/vedada.

VERI VERI

V¹: ~ hyytyy veri hüübib, ~ **kiertää** veri ringleb, ~ **roiskuu** veri lendab/pritsib, ~ **vuotaa** veri voolab **V²: luovuttaa verta** verd anda, **lyödä jkin verille** midagi veriseks lüüa, **tahrata kätensä vereen** (oma) käsi verega määrida, **vuodattaa verta** verd valada **A: (jkin tarvitsee) uutta verta** (miski vajab) värsket verd.

VESI VESI

V¹: ~ juoksee vesi jookseb, ~ **kiehuu** vesi keeb, ~ **kohisee** vesi kohiseb, ~ **lirisee** vesi niriseb, ~ **noruu** vesi nõrgub, ~ **tippuu** vesi tilgub, ~ **valuu** vesi valgub, ~ **virtaa** vesi voolab, ~ **laskee** vesi/veetase langeb, ~ **nousee** vesi/veetase tõuseb **V²: heittää vettä** vett lasta/kusta, **juoda vettä** vett juua, **keittää vettä** vett keeta, **liueta veteen** vees lahustuda, **laskea veteen** vette lasta, **laskea/työntää vesille** vette lasta/lükata, **mennä veteen** vette minna, **painua veden alle** vee alla vajuda, **pudota veteen** vette kukkuda, **pysyä veden pinnalla** vee peal püsida, **vettä sataa** vihma sajab, **vettä tihuuuttaa** vihma tibusab **A: makea** ~ mage vesi, **matala** ~ madal vesi, **raikas** ~ puhas vesi, **seisova** ~ seisev vesi, **suolainen** ~ soolane vesi, **syvä** ~ sügav vesi, **tislattu** ~ destilleeritud vesi, **virtaava** ~ voolav vesi **M: vettä hylkivä** veekindel, **vettä pitävä** vett pidav.

VIERAS KÜLALINE, VÕÕRAS

V¹: vieraat tulevat külalised tulevad **V²: kutsua vieraita** külalisi kutsuda, **odottaa vieraita** külalisi oodata **A: jokapäiväinen** ~ igapäevane külaline, **harvinainen** ~ haruldane külaline, **odottomaton** ~ ootamatu külaline, **tervetullut** ~ oodatud/teretulnud külaline.

VIRHE VIGA

V¹: ~ tapahtuu juhtub viga, ~ **pujahtaa jhk** viga lipsab kuhugi sisse **V²: korjata/oikaista** ~ viga parandada, **tehdä ~/virheitä** viga/vigu teha **A: karkea** ~ jäme viga, **paha** ~ suur viga, **pieni** ~ väike viga, **vähäinen** ~ tühine/tähtsusetu viga.

VIRKA AMET, AMETIKOHT

V¹: ~ **vapautuu** (ameti)koht vabaneb **V²:** **erota virasta** ametist lahkuda, **erottaa virasta** (ametist) vallandada, **hoitaa virkaa** ametit pidada/ ametis olla, **julistaa** ~ **haettavaksi** korraldada vaba ametikoha täitmiseks avalik konkurss, **nimittää virkaan** ametisse nimetada, **ottaa virkaan** ametisse võtta, **saada hyvä** ~ hea (ameti)koht saada, **vapauttaa virasta** ametist vabastada **A:** **avoin** ~ vaba ametikoht, **korkea** ~ kõrge ametikoht.

VIRTA VOOL, VOOLUS

V¹: ~ **vie jnk jhk** vool(us) viib millegi kuhugi **V²:** **ajelehtiä virran mukana** allavoolu triivida, **kuluttaa virtaa** voolu võtta/kulutada, **kytkää** ~ voolu sisse lülitada, **katkaista** ~ voolu välja lülitada, **(uida) virtaa vastaan** vastuvoolu (ujuda) **A:** **kova** ~ tugev vool(us).

VOIMA JÖUD

V¹: **voimat kasvavat** jõud kasvab, **voimat pettävät/uupuvat** jõud lõpeb otsa, **voimat vähenevät** jõud kahaneb, **astua/tulla voimaan** jõustuda/kehtima hakata, **kerätä voimia** jõudu koguda, **koetella voimiaan** (oma) jõudu katsuda/proovida, **olla voimassa** kehtida, **säästää voimiaan** jõudu säästa, **tuhlata voimiaan** (oma) jõudu kulutada, **saada voimia** jõudu (juurde) saada **A:** **henkinen** ~ hingejõud, **kantava** ~ kandev jõud, **sisäinen** ~ sisemine jõud, **pahuuden voimat** kurjad jõud, **hyvyyden voimat** head jõud, **korkeammat voimat** kõrgemad jõud **M:** **kaikin voimin** kogu jõust, **viimeisillä voimillaan** viimast jõudu kokku võttes, **voimille käyvä** kurnav/väsitav.

VOITTO VÖIT

V²: **kulkea voitosta voittoon** võidult võidule sammuda, **olla voitolla/voiton puolella** võidukas olla, **päästä voitolle jstakin** millestki jagu saada, **päästä voitolle** kellestki/kellegi üle võitu saada/kasumit saada, **saada** ~ **jstak** kellestki võitu saada, **saada/saavuttaa/periä** ~ **jssakin** võitu saavutada/võita, **tehdä voittoa** kasumit anda, **tuottaa voittoa** kasumit toota, **viedä** ~ **jssak** viia võit milleski **A:** **loistava** ~ hiilgav võit, **täpärä** ~ napp võit, **puhdas** ~ puhaskasum.

VÄRI VÄRV, TOON

V¹: ~**haalistuu** värv tuhmub **V²:** **päästää väriä** värv anda, **sekoittaa värejä** värve seagada **A:** **heleä** ~ hele värv/toon, **kirkas** ~ kirkas värv/toon, **kylmä** ~ külm värv/toon, **lämmän** ~ soe värv/toon, **tumma** ~ tume värv/toon, **puhdas** ~ puhas toon, **taitettu** ~ murtud toon.

Y

YHTEYS ÜHENDUS

V¹: ~ katkeaa ühendus katkeb, **yhteydet katkeavat** suhted katkevad, ~ **on poikki** ühendus on katkenud **V²:** **irrottaa yhteydestä** kontekstist välja rebida, **katkaistaa yhteys** ühendust katkestada, **katkaistaa yhteydet** kontaktid/suhted katkestada, **kuulua jnlk yhteyteen** mingisse konteksti kuuluda, **ottaa yhteyttä jkhun** kellegagi ühendust võtta, **pitää yhteyttä jkhun** kellegagi ühendust pidada/läbi käia, **saada yhteys** ühendust saada, **solmia yhteyksiä** kontakte/suhteid luua **A:** **kiinteä** ~ püsiv ühendus/tihe läbikäimine, **laajempi** ~ laiem kontekst, **suora** ~ otseühendus, **tiivis** ~ tihe läbikäimine/suhe/ühendus.

YLEISÖ PUBLIK

V¹: ~ **kertyy** publikut/pealvaatajaid koguneb **V²:** **kosiskella yleisöä** püüda publikule meeldida, **menee yleisöön** läheb publikule peale **A:** **arvoisa** ~! lugupeetud publik!, **suuri** ~ laiem publik/üldsus **N:** **yleisön pyynnöstä** publiku soovil, **yleisön suosikki** publiku lemmik.

YLIOPISTO ÜLIKOOOL

V²: **opiskella yliopistossa** ülikoolis õppida, **pyrkii ja päästää yliopistoon** ülikooli sisse astuda, **valmistua yliopistosta** ülikooli lõpetada **A:** **korkeatasoinen** ~ hea ülikool.

YLIOPPILAS GÜMNAASIUMI/KESKOOL LÕPETANU; ÜLIÕPILANE

V²: **kirjoittaa/lukea/päästä/valmistua ylioppilaaksi** küpsuseksamit sooritada/gümnaasiumi/keskooli lõpetada **A:** **ikuinen** ~ igavene üliõpilane.

YMPÄRISTÖ KESKKOND, ÜMBRUS

V²: **saastuttaa ympäristöä** keskkonda saastata, **suojella ympäristöä** keskkonda kaitsta **A:** **hyvä** ~ soodne keskkond, **rauhallinen** ~ rahulik, **sosiaalinen** ~ sotsiaalne keskkond, **vieras** ~ võõras ümbrus, **viihtyisä** ~ meeldiv ümbrus **M:** **ympäristöä säästävä** keskkonnasäästlik, **ympäristölle vaarallinen** keskkonnale/ümbrusele ohtlik.

YRITYS FIRMA, KATSE, PÜÜE

V¹: ~ **mene konkurssiin** firma läheb pankrotti **V²:** **johtaa yritystä** firmat juhida, **epäonnistua yrityksessään** püüdlused nurjuvad/katse ebaõnnestub, **onnistua yrityksessään** püüdlustes edu saavutada/katse õnnestub, **perustaa** ~ firmat asutada, **tehdä useita yrityksiä** korduvalt katsetada/proovida/üritada **A:** **onnistunut** ~ õnnestunud katse/üritus, **rohkea** ~ julge katse, **turha** ~ asjatu katse/üritus.

YSTÄVÄ SÕBER

V²: **etsiä ystävää** sõpra otsida, **löytää** ~ sõpra leida **A:** **ainoa** ~ ainus/ainuke sõber, **hyvä** ~ hea sõber, **läheinen** ~ lähedane sõber, **paras** ~ parim sõber, **rakas** ~ armas sõber, **tosi** ~ tõeline sõber, **uskollinen** ~ truu sõber.

YÖ ÖÖ

V¹: ~ lähenee öö läheneb, ~ pimenee hakkab pimedaks minema, ~ tulee öö tuleb, ~ vaalenee hakkab valgeks minema **V²:** jääda yöksi ööseks jääda, nukkua yön yli ööd ära magada, toivottaa hyvää yötä head ööd soovida, viettää yönsä ööd veeta **M:** myöhään yöllä hilja öösel, yötä päivää ööl ja päeval.

Ä

ÄITI EMA

V²: tulla äidiksi emaks saada, tulla äitiinsä emasse minna **A:** avioton ~ vallasema, hyvä ~ hea ema, odottava ~ tulevane ema, yksinäinen ~ üksikema.

ÄÄNI HÄÄL, HELI

V¹: ~ kantautuu hääl/heli kandub, ~ kuuluu hääl/heli kostub **V²:** ajatella ääneen valjusti mõelda, antaa äänensä jklle oma häält kellelegi anda, huutaa suureen ääneen kõva häälega karjuda, kerätä ääniä hääli koguda, korottaa ääntään häält kõrgendada/tõsta, kuulla ääntä häält kuulda, laskea äänet hääli kokku lugeda, laulaa äänissä mitmehäälselt laulda, lukea ääneen valjusti (ette) lugeda, pitää ääntä häält/lärmi teha, synnyttää/aiheuttaa ääntä häält/heli tekitada, tuntea jku äänestä kedagi hääle järgi/häälest tunda **V:** kova ~ kõva/vali hääl, hiljainen/vaima ~ vaikne hääl, matala ~ madal hääl, korkea ~ kõrge hääl, karhea ~ kare hääl, käheä ~ kähe hääl, särisevä ~ kärisev hääl, outo ~ imelik hääl/heli **M:** vähin äänin/ääntä pitämättä kära tegemata/vaikselt, ääntä eristävä helikindel.

Kokkuvõte

Kollokatsioon ei ole keeleteaduses uus nähtus, kuid sellele on näiteks idioomide või metafooride uurimisega pööratud teenimatult vähe tähelepanu. Erinevatel seisukohtadel ollakse ka kollokatsiooni definitsiooni suhtes.

Kollokatsioonid võib jagada leksikaalseteks ja grammatilisteks. Oma magistritöös defineerisin leksikaalse kollokatsiooni järgnevalt: Kollokatsioon on mingi sõnade rühma igapäevases kasutuses välja kujunenud sõnade loomulik järjestus, millest on võimalik aru saada sõnade üksiktähenduse kaudu; eeldades, et kombinatsiooni kõigil sõnadel on iseseisev tähendus (nt *päike tõuseb*, *küsimust esitada*, *mõistlik mõte*). Grammatiline kollokatsioon on kombinatsioon, mis koosneb iseseisvast sõnast ja sellega liituvast grammatilisest konstruktsioonist nagu näiteks pre- ja postpositsioonid. Näiteks *believe in* või *move to*.

Leksikaalsete kollokatsioonide puhul võib omakorda vahet teha vabade ja piiratud kollokatsioonide vahel. Vaba kollokatsioon on teatud leksikaalsete üksuste valmidus liituda laia valiku teiste leksikaalsete üksustega. Enamikul iseseisvatel sõnadest on selline lai ja määramatu hulk sõnu, millel on eeldus esineda kõnealuse sõna läheduses. Seda sõnade hulka võib nimetada ka sõna kollokatsiooniväljaks. Piiratud kollokatsioonid moodustavad selgema ja hõlpsamini piiritletava kategooria, olles nii oma tähenduse terviklikkusest ja konstruktsiooni püsivusest võrreldavad selliste semantiliste püsiüksustega nagu näiteks idioomid ja metafoorid.

Idioomidest eristab kollokatsioone eelkõige semantiline transparentsus, suurem leksikaalne liitumisvabadus ja süntaktiline varieeruvus. Vabadest sõnaühenditest erinevad kollokatsioonid kõrgema koosinemise frekventsiga ja semantilise terviklikkuse poolest. Hägusem on piir kollokatsioonide ja metafooride vahel, sest ka piiratud kollokatsioonis kasutatakse sageli väljendi ühte osa tema teiseses, sageli piltlikus või abstraktses tähenduses. Liitsõnadest eristab kollokatsioone peamiselt liitsõna sisene leksikaalne liitumisvabaduse puudumine ja süntaktilise varieeruvuse võimatus.

Erinevalt idioomidest ja metafooridest on kollokatsiooni osade asendatavus küll

piiratud, kuid mitte välistatud. Piiratud kollokatsiooni moodustumiseks piisab ainult kollokatsiooni ühe osa piiratusest teiste lekseemidega koosesinemisel, seega on mõnikord ka piiratud kollokatsioonis võimalik asendada kollokeerujat mõne tema lähisünonüümiga (sünonüümsed kollokeerujad), ilma et kollokatsiooni tõeväärtus muutuks. Enamasti võimaldavad abstraktsed lekseemid rohkem varieerumist kui konkreetset või spetsiifilist tähendust väljendavad. Mõningates kollokatsioonides võib kollokeeruja saada ka antud kollokatsioonile ainuomase, spetsiifilisema tähenduse, kollokatsioon mõjutab seega ka sõna tähendust.

Kollokatsioonidel on oluline koht ka võõrkeelte õpetamisel. Mida rohkem me teame mingi sõna kollokatsioonaalsetest omadustest, seda paremini mõistame sõna tähendust. Kuna sõna jääb paremini meelde, kui sellega seostub teisi sõnu ja olukordi, kus sõna võib esineda, soovitatakse kollokatsioonide õpetamisel lähtuda teemast ning käsitleda süstemaatiliselt kõiki olulisemaid teemasse puutuvaid väljendeid. Kollokatsioonide puudulik tundmine muutub probleemiks eelkõige võõrkeelse teksti tootmisel.

Kollokatsioonide esindatus sõnaraamatutes ei ole kuigi süstemaatiline, eriti lünklik on see kakskeelsetes sõnaraamatutes. Sageli on kollokatsioon antud kollokeerujast ja mitte põhisõnast märksõna all, mistõttu on seda raske leida. Kakskeelsete sõnaraamatute peamine puudus on liigne suunatus teksti mõistmisele, mitte tootmisele. Puhtakujulisi kollokatsioonisõnaraamatuid (eriti just kakskeelseid) ei ole siiani kuigi palju ilmunud, küll aga on kollokatsioonid süstemaatiliselt kaasatud mitmesugustesse seletavatesse, kombinatoorsetesse ja kontekstuaalsetesse sõnaraamatutesse.

Olulise osa käesolevast magistritöös moodustab Soome-eesti kollokatsioonisõnaraamat. Sõnaraamat sisaldab 303 märksõna ja umbes 3600 soomekeelset kollokatsiooni eestikeelsete vastetega. Märksõnadeks on soomekeelsed substantiivid. Märksõnade valikul olen lähtunud eelkõige frekventsist võttes aluseks „Suomen kielen taajuussanasto“ sagedaminiesinevate substantiivide loetelu 450 esimest substantiivi. Töö käigus lisandus märksõnadeks ka muid produktiivseid substantiive. Sõnaartikkel koosneb soomekeelsest märksõnast, selle eestikeelsest tõlkest või tõlgetest ning vastavatest soomekeelsetest kollokatsioonidest koos eestikeelsete tõlgetega. Kollokatsioonid olen jaotanud sõnaliikidest lähtuvalt viide rühma, tähistades iga rühma

sõnaartiklis vastava tähega.

Et minu magistritöö osana valminud soome-eesti kollokatsioonisõnaraamat oli SESi ilmumise ajaks juba põhimõtteliselt valmis, ei ole ma uut soome-eesti sõnaraamatut kasutanud materjali kogumisel ega kollokatsioonide tõlkimisel. Küll aga võrdlesin seal esitatud kollokatsioone oma kollokatsioonivalikuga. Uus soome-eesti sõnaraamat sisaldab märksa rohkem semantilist teavet, sealhulgas ka kollokatsioone, kui kõik teised senini ilmunud soome-eesti sõnaraamatud. Minu poolt kogutud materjal kattub loomulikult osaliselt seal loetletud kollokatsioonidega, siiski leidub rohkem selliseid kollokatsioone, mis esinevad käesolevas kollokatsioonisõnaraamatus, kuid puuduvad SESis.

Conclusions

Though a collocation is hardly a new phenomenon in linguistics, it hasn't got the attention it deserves compared to idioms or metaphors for example. Existing definitions of collocation differ from each other in many ways as well.

Collocations can be divided into two basic classes: grammatical and lexical collocations. In this study I define the concept of lexical collocation on the basis of the Finnish and Estonian collocations I have collected: A collocation is a 'natural' combination words that has arisen in everyday use, and through which it is possible to understand the meanings of the individual words; this requires that every word in the sequence has an independent meaning (for example: *päike tõuseb, küsimust esitada, mõistlik mõte*). A grammatical collocation is a sequence composed of independent words and the grammatical structures linked to them, such as prepositions or postpositions (for example: *believe in* or *move to*).

On the basis of their restrictions, lexical collocations can be classified as free or restricted. Free collocation is the readiness of certain lexical units to combine with a wide selection of other units. Free collocations are therefore close to free combinations of words, since the majority of independent lexemes have a very wide field of words which are constrained to appear together with the word in question. Restricted collocations form a fixed and clear-cut class. Restricted collocations are those collocations whose composition is defined through the immutability of their parts. One word of a collocation cannot be substituted by another, even a synonym, without changing the meaning and stylistic flavour of the collocation. In restricted collocations the second member is often used with a figurative or specific meaning.

The definition of collocation can also include such linguistic phenomena as idioms, metaphors, compound words, and free combinations of words. Free combinations differ from the other categories in that they have perfect semantic transparency, free syntactic variation, freedom of lexical affixing, and can appear together partly by chance.

Compound words differ from collocations in that they appear as a solid whole, and the parts cannot be substituted, and lexical affixing and syntactic variation are not allowed. Both collocations and compound words can have a figurative meaning in addition to their literal meaning. Both for collocations and idioms, the parts appear in combination at high frequency, and there are restrictions on the substitutability of both parts, the freedom of lexical affixing, and syntactic variation. Collocations allow more lexical substitutability of their parts and more syntactic variability. Collocations are also usually semantically transparent, while idioms are always semantically opaque. One of the most unclear points is the border between collocation and metaphor. In our research we made the distinction using the criterion of the language user's intuition, with respect to how common the expression is and how far it has diverged from the literal meaning of the word combination, but the boundaries between collocation and metaphor always need to be defined and some expressions may be equally considered collocations or metaphors.

Unlike in idioms and metaphors is a substitution of parts within a collocation restricted but not impossible. To make a collocation restricted is enough if only the co-occurrence of one part of a collocation is restricted. Therefore is sometimes possible to substitute the collocator with a close synonym also in a restricted collocation without changing the meaning of the collocation. Mostly the abstract lexemes allow wider variability than those, which carry a concrete or specific meaning. In certain collocations the words may also have a specific meaning; that is, collocations may affect the meanings of the words as well.

Collocations form an important part of lexical competence. In order to speak or write a language naturally, one must know its collocations. To understand the meaning of a word, it is necessary to know the dimensions of its semantic field and its connections to other words. To teach new words as efficiently as possible, they must be taught in context, that is, dealt with as part of a network of combinations. It is essential both in language teaching and in dictionary creation that there is a basic difference between understanding texts and producing them. Inadequate knowledge of collocations becomes immediately clear when a text is to be produced.

Often the information on collocations in dictionaries, especially in bilingual dictionaries, is presented unsystematically and unclear. A collocation is often presented in the way that the keyword is collocator instead of the main word of the collocation. The main deficiency of bilingual dictionaries, however, is that their main emphasis is on understanding texts, not producing texts. There are not many collocational dictionaries existing but collocations have been systematically included into several combinatory and contextual dictionaries.

An essential part of this study is a Finnish-Estonian Dictionary of Collocations. The dictionary consists 303 keywords and approximately 3600 Finnish collocations together with the Estonian translations. The keywords are Finnish substantives. The choice of keywords is mainly based on frequency. The source of keywords is The Frequency Dictionary of Finnish Words. In this study I have used the 450 most frequent Finnish substantives. The word article consists of a Finnish keyword with Estonian translation and Finnish collocations with the translations into Estonian. I have divided the collocation into five groups, each group marked with a certain letter.

Kirjandus

- Aisenstad, E. 1979.** Collocability restrictions in dictionaries - R.R.K. Hartmann (toim.), ITL 45-46. Dictionaries and their users. Papers from the 1978 B.A.A.L. Seminar on lexicography, Leuven, lk. 71-74.
- Atkins, Beryl T. S. 1985.** Monolingual and Bilingual Learner's Dictionaries - C.J. Brumfit (toim.), Dictionaries, Lexicography and Language Learning. English Language Teaching Documents, Oxford: Pergamon Press Ltd / British Council, lk. 15-24.
- Atkins, Beryl T. S. – Knowles, F. E. 1990.** Interim report on the EURALEX/AILA Research Project into Dictionary Use - T. Magay - J. Zigany (toim.), Proceedings of BudaLex '88. Akadémiai Kiadó, Budapest, lk. 381-392..
- Atkins, Beryl T. S. – Varantola, Krista 1997.** Monitoring Dictionary Use. - International Journal of Lexicography. Vol. 10, nro 1, Oxford University Press lk. 1-45.
- Bahns, Jens 1993.** Lexical collocations: a contrastive view - English Language Teaching Journal 47 (1), Oxford: Oxford University Press / British Council, lk. 56-63.
- Benson, Morton 1985.** Collocations and Idioms - C.J. Brumfit (toim.), Dictionaries, Lexicography and Language Learning. English Language Teaching Documents, Oxford: Pergamon Press Ltd / British Council, lk. 61-69.
- Bolinger, Dwight 1975.** Aspects of Language. Harcourt Brace Jovanovich INC, New York.
- Carter, Roland 1998.** Vocabulary. Applied Linguistic Perspectives. Routledge, London.
- Carter, Ronald, Mc Carthy, Michel 1988.** Developments in the teaching of vocabulary. - Ronald Carter - Michael Mc Carthy (toim.), Vocabulary and Language Teaching. Longman Group UK Limited, London/New York lk. 39-59.
- Cowie, A.P. 1981.** The treatment of collocations and idioms in learners' dictionaries - Applied Linguistics 2. Oxford: Oxford University Press, lk. 223-235.

- Cruse, David Alan 1986.** Lexical Semantics. Cambridge Textbook in Linguistics. Cambridge University Press.
- Crystal, David 1998.** The Cambridge Encyclopedia of Language. Cambridge University Press.
- Fontenelle, Thierry 1994.** What on earth are collocations? - English Today 40, Vol. 10, nr 4. Liège, lk. 42-48.
- Fontenelle, Thierry 1997.** Turning a Bilingual Dictionary into a Lexical-Semantic Database (= Lexicographica, Series Maior 79), Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Forsgren, Tuuli 1995.** Kollokaatiokäsitteestä. - I. Sorvali, (toim.), Kääntämisentutkimuksen päivät Oulussa 12.12.1995. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs Universitet. Serie B, Nr 20, Oulu, lk. 11-16.
- Forsgren, Tuuli 1996a.** What is an collocation? - Mariann Skog-Söderscud (toim.), Etische Konzepte und mentale Kulturen 1, lk. 59-64.
- Forsgren, Tuuli 1996b.** Collocations - a difficult Field of Research. - H. Leskinen - S. Maticsak, - T. Seilenthal (toim.), Congressus Octavus Internationalis Fenno-Ugristarum 10.-15.8.1995. Pars. IV, Jyväskylä, lk. 161-165.
- Grönholm, Maija 2000.** Pörröinen nalle söi herkullisen jäätelön - Eeva Lähdemäki (toim.), Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii. Juhlakirja Mauno Kosken 70-vuotiaspäivän kunniaksi 21.2.2000. Åbo Akademis tryckeri, lk. 115-135.
- Granger, Sylviane 2001.** Prefabricated Patterns in Advanced EFL Writing: Collocations and Formulae – A.P. Cowie (toim.), Phraseology: Theory Analysis, and Applications. Oxford University Press, lk. 145-160.
- Hakulinen, Auli, Ojanen, Jussi 1976.** Kielitieteen ja fonetiikan termistöä. Toinen, täydennetty painos, Tampere: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hausmann, Franz Josef 1991.** Collocations in monolingual and bilingual English dictionaries - V. I. Ivir, Damir Kalogjera (toim.), Languages in contact and contrast: essays in contact linguistics. Trends in linguistic: Studies & monographies 54, lk. 225-236.
- Ingo, Rune 1990.** Lähtökielestä kohdekieleen: Johdatusta käännöstieteeseen. Juva: WSOY.

- Ingo, Rune 2000.** Suomen kieli vieraan silmin (= Vaasan Yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut No: 26).
- Jaanits, Kadri, Made, Riet 2000.** Leksikaaliset kollokaatiot: määritelmästä ja asemasta kielessä. BA – työ, Tartu: Tarton yliopiston itämerensuomalaisten kielten laitos. (Käsikiri.)
- Jackson, Howard 1988.** Words and Their Meaning. Learning About Language, London - New York: Longman.
- Kaalep, H. J., Muischnek, Kadri 2002.** Püsiühendite leidmine teksti abil – Tiit Hennoste, Renate Pajusalu (toim.), Tähendusepüüdja / Catcher of the Meaning. Tartu: Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 3, lk. 172-184.
- Kangasniemi, Heikki 1997.** Sana, merkitys, maailma. Katsaus leksikaalisen semantiikan perusteisiin, Helsinki: Fin Lectura Ab.
- Karlsson, Fred 1998.** Yleinen kielitiede. Uudistettu laitos. Yliopistopaino/ Helsinki University Press.
- Kasik, Reet 1998.** Ajab segadusse: eesti ja soome keele leksikaalsetest erinevustest. – Lembit Vaba, Heikki Hurta (toim.), Lähivertailuja 10. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tampereella 14. toukokuuta 1998. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, lk. 29-38.
- Kjellmer, Göran 1991.** A mint of phrases - Karin Aijmer, Bengt Altenberg (toim.), English Corpus Linguistics, Studies in Honour of Jan Svartvik, London - New York: Longman.
- Koponen, Eino 1997.** Mikä on suomen kielessä virolaiselle vaikeaa. – Soome keele aineraamat. Rootsi keele aineraamat. Tallinn: EV Haridusministeerium, lk 10-15.
- Mel'čuk, Igor 2001.** Collocations and Lexical Functions - A.P. Cowie (toim.), Phraseology: Theory Analysis, and Applications. Oxford University Press, lk. 23-53.
- Manninen, Terhi, Sanna Martin 2000.** Vieraskielisten ongelmia ylioppilasaineessa - Sanna Martin, Helena Sulkala (toim.), Tutkielmia oppijankielestä. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja No: 17. Oulun Yliopistopaino, lk. 73-90.
- Nikanne, Urpo 1992.** Metaforien mukana - Lauri Harvilahti (toim.), Metafora : ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin. Helsinki : Suomalaisen kirjallisuuden seura, lk. 60-78.
- Palmer, Frank Robert 1986.** Semantics. Second Edition, Cambridge University Press.

Seppänen, Pia 1996. Collocating In a Foreign Language. Pro gradu - työ, Helsinki: Helsingin Yliopisto. (Käsikiri.)

Smadja, F. A. 1989. Lexical co-occurrence: The missing link. Literary and Linguistic Computing 4, lk. 163-168.

Varantola, Krista 1997. Translators, dictionaries and text corpora. www.sslmit.unibo.it/cultpaps/varanto.htm

Varantola, Krista 1998. Mitä kääntäjä odottaa sanakirjaltaan - Terminfo nr. 3, Helsinki: Tekniikan sanastokeskus, lk. 14-16.

Kasutatud materjalid ja abivahendid

BBI 1997 = The BBI Dictionary of English Word Combinations. Revised edition. Morton Benson - Evelyn Benson - Robert Ilson (toim.), Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins.

CD-PS 1997 = CD-Perussanakirja 1997. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 94. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki: Edita - Lingsoft.

DCFC 1998 = Dictionnaire de collocations francaises-chinoises.

DEC 1994 = A Dictionary of English Collocations: Based on the Browns Corpus. 3 vol. - Göran Kjellmer (toim.), Oxford: Calderon Press.

DSC 1997 = LTP Dictionary of Selected Collocations, (edition of Kozłowska & Dzierzanowska 1982 & 1991) - Jimmie Hill, Michael Lewis (toim.), Hove: Language Teaching Publications.

Eesti keele sõnaraamat 1999. Tiiu Ereli (toim.), Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

EKI Tekstikorpust <http://www.eki.ee/corpus/>

LKWB 1989 = Langenscheidts Kontextwörterbuch Französisch-Deutsch – P. Ilgenfritz, N. Stephan-Gabinel, G. Schneider (toim.), Berlin - München: Langenscheidt.

REDVC 1993 = Russian-English Dictionary of Verbal Collocations - Morton Benson, Evelyn Benson (toim.), Amsterdam: John Benjamins.

Saukkonen, Pauli 1979. Suomen kielen taajuussanasto, Porvoo: Söderström.

SKTP = Suomen kielen tekstipankki, www.csc.fi/kielipankki/sktp/

Soome-eesti suursõnaraamat 2003 – Valdek Pall (toim.), Tallinn – Helsinki: Eesti
Keele Sihtasutus / Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.